

Ne
4.12.71

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

డిసెంబరు 1957

సంపుటము 34 :

: సంచిక 12

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

డిసెంబరు 1957

దివ్యేల మువ్వలు	శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి	...	1
పేపర్	శ్రీ మోహనసింహ సేంగర్	...	2
శ్రీ అనువాదకులు :	శ్రీ కొల్లిపర సాధాగ్యరావు	...	2
✱ కూర్చున్నారవ్ లో			
మానవవాదభూతము	థామస్ పి. విట్నీ	...	9
క్రిస్మస్	శ్రీ మిక్కిలి సుందర రావు	...	17
పరువుకోసం	శ్రీ మల్లాది సత్యనారాయణ	...	19
శబ్దశక్తి	శ్రీ వినోబాభావే	...	33
అనువాదకులు :	శ్రీ యలమంచిలి వెంకటేశ్వరరావు	...	33
మంటలు	శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	...	38
మొదటి మూలతత్వం :			
పోస్ట్ ట్రోనియం	శ్రీ వనంతు రావు వేంకటరావు	...	55
ఒక సంఘటన	శ్రీ కాళూరి హనుమంతు రావు	...	59
దూతమత్రేభము	'కళాదాస'	...	64
✱ మృత్యువుతో ముఖముఖ	శ్రీ కుందుర్తి	...	68
✱ కాశీఖండరచన :			
చరిత్రాంశములు	శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	76
ఇక సెలవు	శ్రీ పుల్లభట్లనాని	...	81
కలగూరగంప		...	90
గ్రంథవిమర్శనము		...	96

✱ ఈ విషయములన్నింటిని తెలుసుకో.

ది వ్యెల మువ్వలు

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి

కదల వేర్చినట్టి వట్టిగాదె మైన నా తనువున
సిరాపథము లంటి ప్రాకె చిత్రమైన కాంతిలహరి.

అధిభౌతికమ్మగు నా యీ దేహవితర్దిపైన
గజ్జెకట్టె నాధియాజ్ఞికమ్మగు రూపమ్మేదో?

దివ్యెల మువ్వలతో నర్తించు జగన్మోహిని యది
ఆత్మకు మాత్రమె దృశ్య మ్మగు అక్షరవాహిని యది.

ఆయమ కేలుల వేళులు అలలై పింపిల్లువోయి
కడిగివేసె నాలోపల విడిదిచేసిన తమస్సుల.

అపు డెగిసెను నా మనస్సు హవిరుద్గతధూమ మట్లు
అపుడు చేపె నాదు అంతరాత్మ కామధేనువట్లు.

బ్రహ్మాండము ప్రమిదవోలె భాసించెను; దానిలోన
న్నహామృతవర్తి ప్రకాశించెను పరమాత్మలీల.

ఓ దివ్యెల మువ్వలదానా! దివ్యత్వనిధానా!
ఎల్లవ్వుడు నాలో ఇటు లేల గజ్జె కదలించవు?

వత్సరమున కొక్కమారు వచ్చి నన్ను వట్టి పిచ్చి
వానిగ జేసెద వేలా? ఓ నా రోచిర్మాలా!

నీ వ్రేళ్ళుల తళత్తళలు నిత్యము కన్పించినచో
మాయాంధమైన బ్రతుకు మహిత కాంతిగోళమ్మగు.

నీ మువ్వల ఘులంఘులలు నిత్యము విన్పించినచో
మృణ్మయమా యీ దేహము చిన్మయనాదాత్మకమగు.

పేషంట్

శ్రీ మోహనసింహ సేంగర్

* హిందీరచనకు అనువాదం *

ధడాలున డాక్టరు మధు ఆఫీసు రలుపులు తెగుచు కున్నై. తోజుతూ నర్సు నలిసి లోపలికి ప్రవేశించింది. తొందర తొందరగా విసురుగా పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చిందేమో డాక్టరు మధు మేజుబల్లమీదకు కూలిపడింది. ఆకుదుపుకు లేచిలు కదిలింది. దానిమీద వున్న బస్తాపు లన్నీ చిందిరవందరైపోయినై. అప్పుడు డాక్టరు ఇంకో పేషెంటు రిపాట్లు పరీక్షిస్తున్నాడు. బల్ల కదలటంతో లే బక్కసారి రిలపైకెత్తి చూచాడు. ఎరుగుగా నర్సు కళ్లు యింతవిచేసుకొని చూస్తూ నిల్చొని వుంది. ఆమె తోడుకున్న ఏప్రీన్ ముందు భాగంఅంతా రంకుకొట్టకొనివుంది. అంతేకాకుండా ఆమె ముఖం నిండా మందుచుక్కలు పడివున్నై. డాక్టరు నలిసిని ఇవంతా ఏమిటని ప్రశ్నించేలోగా నే నలిసి—“డాక్టరు గారూ, చూడండి, మీ ముద్దులపేషెంటు ఏం చేసిందా?” అని విగ్గరగా అరిచింది.

“ముద్దులపేషెంటా? ఎవరిది? నువు ఎవర్ని గురించి చెబుతెన్నావో నాకర్థం కావడంలేదు?” అని డాక్టరు మధు విస్మయంతో అడిగాడు.

“ఎవర్ని గురించేమిటి? మత్తెక్కి రైతిక్కలాడుతూ నోటికివచ్చిపట్లు మాట్లాడుతూ వుంటుందే అది! పేరు పెట్టుకుంది చూడండి, రత్నం అని! పాపిష్టిది, ఎక్కడ నుంచో మాకు దాపురించింది!”

“ఓహో, అర్థమయిందిలే, ఆమెనా—” అంటూ తనకురీలోసుంచి లేచాడు డాక్టరు. నలిసివైపుకువస్తూ— “ఏం జరిగిందేమిటి? ఇంతమాదావుడిగా పరుగెత్తుకొచ్చావు? నీ వొళ్ళంతా—?” అని డాక్టరు మధు మెల్లగా అడిగాడు.

“జరిగేదేమిటి నారలకాయ? నేను ఆమె తెడే దగ్గరకు తెంపరేదగు మాదామని వెళ్ళాను. నా చేతి లోసుంచి ధర్మామీటరు లాక్కుంది. దూరంగా విసిరి పారేసింది. తెడే ప్రక్క పీటమీదవున్న ముంగుగ్గాసును నాముఖంమీదకు విసిరికొట్టింది. పైగా మీదకురికి— “నేను నీముఖం చూడను. నీ చూడుముఖం చూపించకు, వెల్లిపో యిక్కడనుంచి” అని కసిరికొట్టింది. సరే, ఇక మీరే ఆలోచించండి డాక్టరుగారూ! ఆది ఇట్లా ప్రవర్తిస్తువుంటే...” అని అంది నలిసి.

“ఏం బాగాలేదు ఈ ప్రవర్తన!” అని డాక్టరు మధు నలిసిమాట పూర్తికాకుండానే ఆమె భుజం పట్టుకొని సానుధూతి ప్రసాదించా— “ఈవిధంగా ఆమె అసభ్యంగా ప్రవర్తించినందుకు ఆమె నిన్ను క్షమాభిక్ష వేకుకోవాల్సిందే” వని అన్నాడు.

“క్షమాపణ! ఆమెనా అడిగేది?” అని మూతి తివ్వకుంటూ వ్యంగ్యంగా అంది. “అయినా ఇంక మీ సానుధూతి, మీ పొగడ్డలు అక్కరలేదు లేండి డాక్టరుగారూ! నేను ఇలానే ఇక్కడనుంచి మానుకుని వెల్లిపోదామని నిర్ణయించుకున్నాను” అని నలిసి ఆవేశాన్ని అణుమకుంటూ అంది.

“వెల్లిపోదామని నిర్ణయించుకున్నావా! నా అనుజ్ఞ పొందికుండానే! నాతో ఏమాత్రం ఆలోచించకుండానే?” అని అన్నాడు డాక్టరు. అతని ముఖం గాంభీర్యార్పి చాల్పింది. నర్సు నయనాలు డాక్టరు మధు ముఖాన్ని చూడలేకపోయినై. నేలనుచూస్తూ వున్నై. నలిసి భుజాన్ని పట్టుకొని పదమని సంజ్ఞచేస్తూ డాక్టరు— “సరే, తర్వాతి ఆలోచించుకుందాంలే. పది, పది. ముందు అక్కడకు నలి

అనువాదకులు: శ్రీ కొల్లిపర సౌభాగ్యరావు

మాదాం. అక్కడ రత్నం ఏం చెప్తున్నా? అమె పరిస్థితి ఎట్లా వుందో ఏమో? అని అన్నాడు.

సమాధానం చెప్పకుండానే నరిని ఆయన్ను అనుకరించింది. వరండాలోనుంచి వనితల వార్తవైపు వెళుతూ—“నరినీ, నువ్వు ఈకానిబోరియంకు హెడ్ సర్కు వేకాడు. ఇక్కడి పేమంటు లంపరకు తల్లివంటి దానిది. ఇంతేకాక వాకు కుడిభుజంలాంటిదానిది. నువు మానుకొని వెళ్ళిపోతే నా వంటి వృద్ధుడు వంట రిగా ఏం చేయగలడో చెప్తా? క్షయరోగులను మృత్యు ముఖంనుంచి రక్షించి వాళ్ళను మళ్ళీ తమ జీవిత పథంలో సమనం చేయించడమంటే వాకు అమితం నందం. ఈ ఆనందాన్ని నువ్వు వాతోపాటు పాలు పంచుకుంటావుంటే ఎంత బాగుంటుందంటావు! ఈ లోకంలో జీవించడానికి, సంపాదించుకోవడానికి నీకు ఆవకాశాలు ఎన్నో వున్నాయి. కానీ నేను జీవించడా నికి ఈ కానిబోరియంతిప్పు ఇంకో మార్గమేదీ లేదు. నీవు నన్ను విడిచి వెళ్ళిపోతావని చెబించి నవ్వుతూ నా మనస్సునుకో.....”

“పారపడ్డాను డాక్టరుగారూ.” అని బ్రతిమాలు కుంటూ నరిని—“నన్ను క్షమించండి. ఇంకెన్నడూ మానుకు వెళ్ళిపోతాననే మాట అనను” అని అంది.

వార్తవైపు వెళుతూ డాక్టరు మధు క్రింగంట నరిని నొకసారి చూచి, చిరునవ్వు చిందించాడు ముఖంలో. నరిని కూడా నవ్వేసింది. పిమ్మట ఆమె—“నా మృ టాకటి తమరు తప్పక అంగీకరించాలి. సరేనంటే చెప్తాను” అని అంది.

“అజ్ఞుడి?”

“ఏమిటేమింది. రత్నాన్ని వీలయినంత తొంద రగా పిచ్చానుపక్రిలో ప్రవేశపెట్టించాలి. క్షయ రోగం కంటే ఆమెలో ఉష్మాదం ఎక్కువగా వుంది. పిచ్చి పిచ్చిగా ప్రలాపిస్తూ వుంటుంది. ఆమె పిచ్చి కే లకు ఇతర రోగుల ఆరోగ్యం కూడా చెడిపోవచ్చు.

డాక్టరు మధు సమాధానం చెప్పకుండా మానంగా పూకుకున్నాడు. ఆయన వదనంలో వ్యక్త మయ్యే గభీరతను చూచి నరినికి మరోమాట మాట్లాడ దానికి ధైర్యం చాలలేదు. మానంగా ఇద్దరూ ముం దుకు వెళుతూనే వున్నాడు.

రత్నం చెడ్డ దగ్గరకు వెళ్లి డాక్టరు మధు మెల్లగా, అనువయంగా “ఇవారే బంట్లో ఎట్లా వుందయ్యా?” అని అడిగాడు.

“పళ్లు పటపట కొరుకుతూ, కండ్లురిమి డాక్టరు మధును చూస్తూ రత్నం—“మళ్ళీ మొదలు పెట్టావు అమ్మా అని, అమ్మారేదు నాన్నారేదు ఈ ప్రపం దంలో ఎవరి కెవరు? ఇంక ఎప్పుడూ అమ్మా అని అనకు. నేను నీకు విడ్డూకాడు, నీవు నాకు తండ్రివీ కావు” అని అంది.

డాక్టరు మధు ఆమెకు దగ్గరగాచేరి సానువ యంగా—“రత్నం, నేను నీకు స్వంత తండ్రిని కాక పోతే యేం? కనుమృగ్గా నీ తండ్రికంటే పెద్ద వాడినే ఆయివుంటాను. నాకూ ఒక ముసులపట్టికల్గింది. విడ్డను ప్రసవించిన అనంతరం తల్లి పరలోకగతురా లైంది. కొన్ని గంటలలోనే నా చిన్నారి తనయకూడా మరణించింది. బ్రతికివుంటే ఆమెకూడ ఇప్పటికీ నీ యంత దయ్యేది” అని కన్నుల నీరు కుక్కుకున్నాడు.

“అదా, ఆయితే ఆమె చచ్చిపోయిందా!” అని విగ్గరగా నవ్వి—“అబ్బయితే నువు చాలా అదృష్టవంతు డవు డాక్టర్, నీకూగురూ నీకంటే అదృష్టవంతురాలవే అవాలి. ఈ లోకంలో అడవిల్లలకు జరిగే అవమానాలనూ, అపవిత్రలను అనుభవించకుండా; దురాచారాలకు, బలత్కారాలకు బలికాకుండా స్వర్గధామం చేరు కుంది. ఆమె నొసలవ గీసిన అదృష్టశక్తి నా నొసలవ కూడ విధాని లిభిస్తే ఎంత బాగుండేది. కానీ ఈ ప్రక రుల పాలిటి అదృష్ట జీవితం వురుషులవబడే పశువులు, కామాజీకులు...” అని ఆఖరు వాక్యం పూర్తిగా అనకుండానే రత్నం కోపంతో క్రింది చెదనిని కొరు క్కుంటూ వెళ్ళి వెళ్ళి విడ్వ సాగింది.

“రత్నీ, ఏమిటా పని? విచేకాన్ని విడనాడకు. కొంచెం ఓర్పు వహించు” అని డాక్టరు మధు బ్రతి మాలుతూ అన్నాడు.

“మళ్ళీ తల్లీ, అని పిల్చావు?” అని ఒక్క సారిగా డాక్టరు మధువైపు తిల త్రిప్పి జలజల .కన్నీరు కారే కళ్ళతో తీక్షణంగా చూచింది రత్నం పిమ్మట పళ్ళు పటపటమని కొరుకుతూ—“నువు నాకుతండ్రివే! బాగానే వుంది” అని అంది.

డాక్టరు మధు వెనుక నిల్పారిత్రున్న నరిని చూచి రాద్రయాపంలో విగ్గరగా—“ఈ నక్క

నిల్చుచి ఎందు కిట్లా నావంక మాస్తుంది? ఇక్కడ ఏదన్నా కత్తిగాని, చాకుగాని వుంటే నాకిప్పుడు దీని రక్తం త్రాగాలి. ఈ నీయరాల్ని ముక్కలు ముక్కలుగా నరికి కాకులకు, గ్రద్దలకు పంచిపెడతాను" అని ఆరిచింది.

నలిని రత్నం ముఖభంగిను చూచి వణికి పోయింది. డాక్టరు మధు ముఖంబూడ నలనలతోయింది. గప్పివ్ గా డాక్టరు ఆమె ముఖం తిలకిస్తున్నాడు. రత్నం జాత్తు చెరిగిపోయింది. ముఖంమీద కన్నీరు చారితలు కట్టినై. నీరసంగా, పాలిపోయిన ఆమె ముఖం ఇప్పుడు కాళికామూర్తివలె శౌందర్యాపం దాల్చింది.

డాక్టరు మధును మానంగా తనవంక రప్పవచ్చు కుండా చూడటం చూచి రత్నం కన్నులు ఎర్రబారిన్తై. కోపంతో తిన్నుతాను సంభాళించుకోలేక నాగుబాము విషం కక్కినట్లుగా—“ఎన్ను మింగివేయాలన్నట్లు నుద్దు మిలకిరించుకు మాస్తున్నావే. నువ్వేనా నాకు తొండిని! పాపాత్ముడా, నీమీదా, పరమలోభి ఇంకా నిత్యపై తీరలేదా” అని అంది.

ఈమె ప్రలాపం, చేష్టలు చూస్తే పిచ్చెక్కిన దానివలె వుందని మనస్సులో డాక్టరు మధు అనుకున్నాడు. ఈమెను పలుకరిస్తూ వున్న కొద్దీ రచ్చి పోతూ వుంటుంది. రచ్చగొట్టటం మంచిది కాదని భావించి అక్కడనుంచి వెళ్ళిపోదామని కాలు కడి ల్చాడు. వెంటనే రత్నం డాక్టరు కోటు కొంగు పట్టుకు లాగి తివ్వబెడి మీద కూర్చో బెటింది. ఆయన వక్షస్థలం మీద సిరస్సునానించి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చుబోచ్చింది. ఏడుస్తూనే—“ఎన్ను తీమించండి, ఆవేళిలో అనరాని మాటలన్నీ అనేకాను. ఇందుకు మీదీ కొంత తప్పుంది. అనవునరంగా మీరు ఎన్ను కుమార్తెనని, మీరు నాకు తొండి నని అనటం ప్రారంభించారు. నా తొండి పరమనీయకు, పరమలోభి, నరరాక్షసు డన్నా తప్పులేదేమో అనుకుంటాను. మీరు నా తొండివంటి వారు కాదు. రైస సమాఖలు. నేనా పతితురాలను. నావంటి పతితికు దైవతుల్యులయిన మీ వంటివారి కుమార్తెననిసిందుకు నే అధికారం మేముంది?” అని అంది.

“కుమార్తె కాకపోవడమేమిటి? నీవు నా బిడ్డవే తల్లి” అని అంటూ డాక్టరు మధు ప్రేమ పురస్కరంగా

రత్నం తల నిమిరుతూ ఆమె దుఃఖాన్ని శాంతింప జేస్తూ, జేబులోనుంచి దుమాలతీసి ఆమె కన్నులవెంట కాచి కన్నీటిని తుడుక సాగాడు.

ప్రస్తుతి వాతావరణంలోని ప్రకాంతత చూచింది నలిని. రత్నం బెడేకు దగ్గరగావచ్చి నిల్చుంది. రత్నంలో కల్గిన ఈ మాన్యు ఆమెను చకితు రాలను జేసింది. వెంటనే ఆమెలో ఇంతివరకూ రు లొక్కంటూవున్న కోరిం—కర్పూరం హరించుకు పోయిన దండంగా—మాదుమైపోయింది. రత్నంమీద ఆమె మనస్సులో దయ, సానుభూతి ఉత్పన్న మయింది. ఇంతలో రత్నం నలిని గరించిన ‘ఎవీకో’ పట్టుకొని ఆమెను తన బెడే దగ్గరకు లాక్కుంది. ఆమె నడుమును రెండు చేతులతోయటి ఆమె దయాభిక్ష నవేక్షించే స్వతంత్ర—“ఎన్ను తీమించు సోదరీ! ఉండేకం వచ్చినప్పుడు ఏం మాట్లాడుకున్నావో, ఏం చేస్తున్నావో, నాకే అర్థం కావడంలేదు. నిన్ను నేను అవమానిపరచి వున్నట్లయితే అదంతా మర్చిపో” అని బ్రతిమాలుకుంది.

“నలినీ నా మనస్సులో మాటొకటి చెబుతాను. శ్రద్ధగా విను. నిన్ను చూచినప్పటినుంచి నా మనస్సు ఎందుకో బాధగాను, వ్యాధులంగానూ వుంది. నీ సౌందర్యంకూడ నాకు కల్గిన విపత్తు నే నీకూ తెచ్చి పెడుకుండేమోనన్న భయం వేసోంది. అందువల్ల ఎన్నాళ్ళనుంచో అందాలుచూచే నీ ముఖంమీద ఘండు నేకాదు, నీ సౌందర్యాన్ని వికృతిపరచే వ్రావ కాన్ని పోయాలనిపించింది. దాంతో నీ సుందరముఖం వికృతిమైపోతుంది. కురూపివైపోతావు. అంది విహీ నవై ఆకర్షించలే వెవర్నీ. నాలో రగిన ఈ భావం నీ మీద ఈర్ష్యవల్ల కాదు. తిరిచి ఆలోచిస్తే నీకే సత్యం బోధపడుతుంది. మన మహిళాలోక మంతా సౌందర్యం ‘స్త్రీ’కి కురుణము, శృంగారమూ అవి భావిస్తుంది. కాని సౌందర్యం ‘స్త్రీ’కి కేగుతు. అంతేకాదు విపత్తియుద్ధంలోనుంచే విరోధికూడ.”

“సోదరీ నీ మాటలు వింటూవుంటే, వాటిలో కొంతసత్యం వున్నట్లే తోస్తూవుంది.” అని ఆమెను కొగలించుకొని విచారవదనంతో నలిని అంది.

* * *

నలిని మామూలుగా కోలా వచ్చినట్లే రత్నం దగ్గరకు వచ్చింది. అప్పుడు రత్నం ముకుళించుకు

పోయిన ముఖంతో విచారంగా కూర్చుంది. దేన్ని నురించో ఆలోచిస్తూ వున్నట్లు కన్పించింది. ఆమెను పక్కరించి ప్రవక్తను రాల్చి చేతులని నలిసి తన ముఖంలో నవ్వుల విన్నెలకొయ్యిస్తూ—“ఏం పోదరీ, ఇవాళ ఒంట్లో ఎట్లా వుంది? ముసేస్సం బాగా లేదా? ఒక్కసారి అటు ప్రకృతిని చూడు. వింతి పోయిగాని పదిజల్లుతూవుంది. ఆ నీరెంపమాను. ఆ నీరెంపలో మంచుతో ఆవరించుకొన్న పర్వతశిఖరాలు బంగారు కిరీటాల్ని ధరించినట్లు ఎలా మెరుస్తూ వున్నై. ఈ ఉద్యానవన సౌందర్యం, ఇందులోనుంచి వచ్చే శీతల మందివనం...” అని అంటూ వుండగా.

“సరే చాల్లే, ఇక నీవానుకు చాలిందు, నలివీ” అని ఆమె మాటలు మగ్గలోనే కత్తిరించి రత్నం కోవంతో—“ప్రకృతి బాగుందా? బాగుంటే బయటకు పోయి చావరామా, నాదగ్గర కెందుకోచిన్నట్లూ, పాపిష్టిదావా పో” అని గర్జిస్తూ అంది.

నలిని ఆవేశాన్ని అణచుకుంది. ఆకస్మాత్తుగా ఇవాళ మళ్ళీ రత్నంలో వ్యక్తమైన వికృతినికొరవికి కారణమేమిటో నలిని ఊహించలేకపోయింది. రత్నం ప్రవర్తనలో కల్గిన ఊహాతీతమయిన పరివర్తనానికి ఏర్పడే అవాంతరం ఏమిటని ఆమెను నలిని అడగటానికి వసుకంజవేసింది. టెంపరేచరు చూడడానికి తీసిన ధర్మామీటరునుకూడ ఆమెకు అందించడానికి సాహసించలేకపోయింది. అది నలిని చేతిలోనే ఉండి పోయింది. ఇప్పుడు ఏమి చేయటమా అన్నది నిశ్చయించుకోలేకపోయింది. నలిని బొదానీనాన్ని చూచి రత్నం ప్రేమ నొలకబోస్తూ—“నలినీ, సరేకాని నాకోకమాట చెప్పు. నవ్వు, డాక్టరు, ఇద్దరూ ఎందుకు నాకోసం వృధాగా క్రిమపడెడం, సమయం దుర్వినియోగం చేసుకోవడం, ధనం వెచ్చించుకోవడం. కోగికి కోగం నయం చేయించుకోవాలనే అభిలాషలేదు, జీవించాలని తృణమాత్రమయినా తృప్తలేదు. అట్లాంటి జీవిత విశ్వప్రయత్నంచేసి బలవంతంగా జీవంపోసి మీరు పాముకు పేదేమిటి?” అని అంది.

నలిని జవాబు చెప్పబోతోంది. ఇంతలో వెనుక నుంచి “నలినీ, నలినీ ఒకసారి ఇటురా” అని అంటూ కేక వినిపించింది.

నలిని వెనక్కు తిరిగి చూచింది. చేత్తో ఒకకవరు పట్టుకొని డాక్టరు మధు నిల్చున్నాడు. నలిని రెక్కలు

కట్టుకొని ఒక్కసారిగా ఆయన దగ్గర వాలింది— “ఏమిటి డాక్టరుగారూ? ఏమిటి సంగతి?” అని ఆరు రతగా అడిగింది.

డాక్టరు మధు ఆమె చెవిదగ్గర నోరుపెట్టి మెల్లగా—“ఇవాళ రత్నం ఆరోగ్యం ఎట్లా వుంది?” అని అడిగాడు.

“ఆరోగ్యంమాట జేసుడెగలు” అని అయి ప్లంగా చేతులు తిప్పకుంటూ నలిని “రత్నం ‘మాడే’ ఇవాళ సరిగా లేదు, ఏందుచేతో, ఏమో?”నని చెప్పింది.

“ఆ, అట్లానా” అని అంటూ డాక్టరు ముఖం గాంభీర్యాన్ని కల్పించింది.

“ఏం, ఏమిటా సంగతి?” అని నలిని అడిగింది.

“ఆమెపేర ఒక టెలిగ్రాం వచ్చింది.”

“టెలిగ్రామా! ఎక్కడ నుంచొచ్చింది? దాంట్లో ఏం వ్రాసుంది?”

“నేను ఆకవరు విప్పి చదివలేదు. చదివడం నుంచిది కొదవకున్నా.”

“ఇన్నాళ్ళనుంచి ఆమెకు ఒక ఉత్తరంకూడ వచ్చిన పాపాన పోలేదే. ఆకస్మాత్తుగా ఇవాళ ఆకా నన్నుంచి ఊడిపడ్డట్లు వచ్చింది ఈ టెలిగ్రాం! ఎవరిదియిదే నేం? ఎక్కడనుంచి వస్తే నేం? ఇచ్చేయండి ఆమెకు.”

ఇంతలో తలపైకెత్తి రత్నం కొంచెంబిగ్గరగా— “డాక్టరుగారూ, ఏమిటా సుఖసఖ” అని కేకపెట్టి పిలిచింది.

డాక్టరు మధు ఆడుగులలో ఆడుగులు వేసుకుంటూ రత్నం దగ్గరకువచ్చి కవరు చెరికొందించాడు. “నీపేరుతో ఈ టెలిగ్రాం వచ్చిందని” అన్నాడు.

“టెలిగ్రాం!” — రత్నం ఒక్కక్షణికాలం డాక్టరు మధు చేతిలోవున్న కవరువంక భయ విచారాలతో చూచింది. కంపిస్తున్న మాస్తాలతో అందుకొని కవరు చించింది. దానిలోనుంచి కాగితం తీసి అమూలాగ్రం చదివేసింది. వెంటనే ఆనందింతో ఒక్కగంట గెంతింది. — “అబ్బా! ఆఖరుకు ఆరేమ వచ్చిపోయాడూ! మంచినది జరిగింది! చాల బాగుంది! డాక్టరుగారూ! ఈకోవా నాకెంతో ఆనందంగావుంది, ఈ ఆనందసమయంలో నావద్దనే గనక

జబ్బుంటే మీకు కోరుకున్న బహుమతి నిచ్చేదాన్ని. ఇక నా ఆరోగ్యం బాగుపడుతుంది, డాక్టరుగారు మీ మందులు, గిండులు నాకవసరంలేదు. అవేం లేకుండానే నా జబ్బు నయమవుతుంది. మీరు ఇక నిర్బంధిగా, నిర్భయంగా వుండండి" అని అంది.

డాక్టరు మధుకు రత్నం మాట లన్నీ వింతగా కన్పించినై. ఆయనకేవల జోషపడటంలేదు, ఆయోమయంగా రత్నం ముఖంవంక తీక్షణంగా చూడసాగాడు. రత్నం కైలిగ్రాంను డాక్టరుకు అందించి— "నా మొగంవంక అట్లాచూస్తారెందుకు, ఈ కైలిగ్రాం చదివండి" అని అంది.

డాక్టరు మధు ఆమెచేతిలోనుంచి కైలిగ్రాం తీసుకొని చదివాడు. అందులో— "క్రిందటి శుక్రవారం జమీందారు బొంబాయిలో ఆస్పత్రిలో మరణించాడు" అని వుంది. జమీందారా! డాక్టరు మధు విస్తుపోయాడు. అనాథ, అసహాయురాలు అని తానిటూరియంలో ఆశ్రయమిచ్చిన రత్నం జమీందారు భార్య! ఈ ఆలోచనతో డాక్టరు మధు నోటివెంట మాట పెగలలేదు. కన్నెత్తి ఒకసారి రత్నంవంక విస్మయ దృక్పథంతో చూచాడు. జాలిగోల్పే ఆమె కళ్లు జల జల కన్నీరు రాల్చినై. డాక్టరు మధు చూస్తూనే తన రెండుచేతుల్లో పట్టుకొని రత్నం— "డాక్టరుగారూ, నేను నా వాస్తవ పరిస్థితిని దాచివుచ్చి మీకు అబద్ధాలు చెప్పాను. ఇన్నాగోమిమ్మల్ని మోసగించాను. అందుకు నేను ఏవిధంగా తీమాభిక్ష కోరుకోవాలో తెలియకుండావుంది. నేను ఇట్లా మోసంచేయడానికి అనుకూలించిన పరిస్థితులను గురించి వివరంగా చెప్తే, మీరు నన్ను తీమిస్తారని భావిస్తాను" అని అంది.

డాక్టరు మధు ఏం మాట్లాడలేదు. రెప్పకంబుకుండా ఆమెవంక చూస్తూనే వున్నాడు. రత్నం చీర కొంగుతో కన్నీటిని తుడుచుకొని డాక్టరు మధును తెడమీద ఒకప్రక్కన కూర్చోమని సంజ్ఞచేసి— "మీరొక్కనిమిషం కూర్చోండి. నా వాస్తవ పరిస్థితి నంతా విడిచుర్చి చెబుతాను" అని అంటూ సభినినికూడ దిగ్గరకుపిల్చి... "సోదరి: నువుకూడ ఇట్లాచచ్చికూర్చి. మీ ఇద్దరికీ నా కరుణాపూరిత గాఢనంతా పూని గ్రుచ్చిపట్లు దాపరికం లేకుండా చెబుతాను. దీనితో

నయినా నామనస్సు తేలికపడుతుంది, కుదుట పడుతుంది" అని దీవంగా అంది.

డాక్టరు మధు మౌనంగా బెడ్రేకు ఒక్క అంచున కూర్చున్నాడు. సభిని ఎదురుగా వున్న స్థూలమీద కూర్చుంది. రత్నం తన దుఃఖభరితమైనకథ చెప్పటం ప్రారంభించింది.— "మా ఇంటిప్రక్కనే ఒక యువకుడున్నాడు. నుందరుడు, నుణవంతుడు. అతన్ని ప్రేమించాను. అతినూ నన్ను గాఢంగా ప్రేమించాడు. ఇద్దరం పెళ్ళిచేసుకుందామని ప్రతిజ్ఞ చేసుకున్నాం. నా అందిదంబాలనుగురించి జమీందారు తెలుసుకున్నాడు. ఆయన నా లెండ్రని విలిపించాడు. కావలసివంతి డివ్విస్తానన్నాడు, భూములు వ్రాసిస్తానన్నాడు ఉన్నతోద్యోగం యిప్పిస్తానని ప్రలాభపెట్టాడు. మొదటనుంచీ నా లెండ్రి అర్థిక యిబ్బందులతో సరిమతమవుతూ బాధపడుతున్నాడు. అందుకని జమీందారు గారి ప్రలాభంలో చిక్కుకుపోయాడు. ఆయన కోరికను కొదవలేకపోయాడు. అప్పుడు ఆయనకు తన అర్థిక యిబ్బందులు చక్కజేసుకోవడమేకాదు, తన కూతురు జమీందారిణి అవుతుందని, కుటుంబగౌరవం పెరుగుతుందని, వంశం చిన్నెక్కకుకుందని, భవిష్యత్తు బ్రహ్మాండంగా వుంటుందని ఆయన ఊహ. వెంటనే వివాహం చేసేశాడు. నాపై ఆశలు, అపేక్షలు పెట్టుకు కూర్చున్న ప్రభాకరు చెతులు ముడుచుకు కూర్చోవలసి వచ్చింది. దుఃఖాన్ని దిగ్మ్రుంగలేక జీవచ్ఛవం అయి పోయాడు. మా యిద్దరినీ కలుసుకొనివ్వలేదెవ్వరూ. వివాహోంతరం కొంతకాలం నన్ను ప్రేమించిన ప్రియుడు నా మనస్సులో మెదులుతూ నేవున్నాడు. తాని అడుగడుగుకు అనందాన్ని ప్రసాదించే జమీందారు గారి ఆ ప్రాసాదాల్లో వుంటూ అతన్ని విస్మరించాను. అంతేకాదు నన్ను నేనే మరచిపోయాను.

ఆ ప్రాసాదంలో జరిగే వాస్తవ విషయాల పరిజ్ఞానం క్రమేపీ తెలుస్తూవచ్చింది. సత్యం వ్యక్తమాకున్నకొద్దీ నాకళ్ళు తెరిపిన పడినై. కాముకుడు, త్రాగుబోతూ అయిన జమీందారు నా కిలాన్ని సర్వనాశనం చేశాడు. జమీందారుకోసం నిత్యమూ నవయువకులు వస్తావుండేవారు. నన్ను వివాహమాడక పూర్వంకూడ విశుభ్ర వస్తూనేవుండేవారట. వివాహమైన తిర్వారకూడ వస్తూనేవున్నారు. ఈ సంగతులు నాకు తెలియకుండా వుండటానికి కట్టుదిట్టాలు చేశారు. నాకు ఇంకొక అయి

దురురు సవతులున్నాడు. ఒక వందదాకా వుంపుడు కలెలున్నాడు. ఈ విషయం నాకు వివాహానంతరం తెలిసింది. విశ్వంధరికి కూడ వాకు పట్టినగలే పట్టింది. అబలను నే నేం చేయగలను? జమీందారుగారి సత్కర్త పహారాలోనుంచి పారిపోవటం సాధ్యమయ్యే మకువైన పనేంకాదు. ప్రభుత్వం జమీందారుగారి జమీనంత టిని కలిపి వేసుకుంది. వారికి పారీనా కొంత డబ్బు స్వంత భద్రులకు ఇస్తావుంది. విద్యులవిడిగా, విలాసంగా తిరుగటానికి తగినంత డబ్బు జమీందారు దగ్గర లేదు. పాపం యేంచెస్తాడు. మమ్మల్నిందరినీ సుక్కల కంటే కనాకష్టంగా తరిమివేరాడు. ఈ కానిట్రోలియం వెనుక ప్రక్కకోడ్డులో నేను ఏ ప్రస్థితిలో మీకు జొరికానో మీకు తెలిసిన సంగతే. ఆస్తిలో నేను నా నా సవ చరిత్ర పెట్టా చెప్పకోగలనో మీరే ఊహించండి.

“నువు మానవతి కమ్మ, నువు వాతనయవు. రత్నం ఇంతకుమించిన పరిచయం నాకు అప్పుడూ ఆన సరంలేదు, ఇప్పుడూ అక్కరలేదు” అని డాక్టరు పానుభూతిగా అన్నాడు.

“కాదు, కాదు, నేను మానవతనికాదు డాక్టరు గారూ”—అని రత్నం వలవల విలిపిస్తూ—“ఒకప్పు డెప్పుడో మానవతి నేకావచ్చు. కాని ఆమె మరణించింది. ఇప్పటికీ కూడ ఎంతో మంది అబలల ఆర్త నాదాలు నా కర్ణపుటాలను పరులకొడుతూనే వుంటే. అనాడు నాగది ప్రక్కనే ఎంతమంది అభాగినులు ఆనరరాక్షసుని బలత్కారాలకు బలియైనారో నా మనోనీత్రాలకు సినిమా బొమ్మలవలె కనిపిస్తా వుంటాను. ఈ దుష్కర్మకర్మలను చూడకుండా, దురాచారాలను వివకుండా నేను ఈలోకాన్ని విడ నాడిపోయిపట్టయితే ఎంత బాగుండేది డాక్టరుగారూ” అని అంది.

“నిన్నొక నూతన జీరితం ఆహ్వానిస్తూ వుండడంవల్ల ఆపని జరగ లేదమ్మా. మరణించడం మానవకర్మంకాదు. మరణించాలని ఆత్మికాత్మ్య చేసుకోవడం మహాపాతకం. మానవుడు జీవించి లోటి మానవులకు సహాయ, సత్కర్మ లు చేయడమే మానవకర్మం” అని డాక్టరు మధు టెలిగ్రాం కాగితాన్ని నరికివేసి కుక్కుబుట్టలో పాతకాడు. చేతిగడియారంలో బయము చూచుకొని “నేను వెళ్తున్నా. ఇంకా చాలా పనులున్నై. నువ్వు యిక విడిపోవమ్మా” అని బుజ్జగింపుగా అన్నాడు.

డాక్టరు మధు తన ఆశీసుకు వెళ్ళిపోయాడు. రత్నం ఆవేశ్యే డాక్టరు పాదాల వంక రెప్పవాల్యక మానంగా చూస్తూ కూర్చుంది.

* * *
వచ్చిన వ్యక్తిని ఆపాదమ స్తకం ఒక్కసారి తీవ్రంగా చూచి డాక్టరుమధు—“ప్రభాకర్ బాబూ, రత్నం ఇక్కడున్నదని నీకెట్లా తెలిసింది?” అని అడిగాడు.

“ఇప్పుడు అనవసర ప్రసంగంతో వృథాకాల యాపన ఎందుకు చేస్తారు డాక్టరుగారూ? అన్నేమకు లకు అచూకీయే చిక్కదంటారా!”

“ఈ అన్నేమగ కేవలం వికపక్షానికి సంబంధించి ననే ప్రభాకర్”—అని డాక్టరుమధు ముసిముసివవులు నవువ్వు...“రత్నం ఎప్పుడూ నిన్ను వెదకించాలని ప్రయత్నం చేయనయినారేదు. కనీసం నీ పేరయినా ఉచ్చరించి ఎరుగదు. ఈస్థితిలో ఆమె నీగోరావడానికి సిద్ధపడుతుందని నీవు ఎట్లా భూహించావు?” అని అన్నాడు.

“నాతో రాకపోయినాసరే, కాని ఆమెనొక్క సారి పిలిపించి అడిగి చూడండి.”

“కేవలం అడగడం అయితే ఒక్కసారేం కర్కం వందసార్లు అడుగుతాను పూర్వస్మృతులు జ్ఞప్తిచెస్తే ఆమెకు పిచ్చియొక్కే ప్రమాదంవుంది. ఈ సంగతి నువ్వు గ్రహించడంలేదు. ఎన్నోకష్టాలుపడి, ఎన్నో చికిత్సలుచేసి ఆమె నిశ్చయించుకున్నదిగా చేసుకలిగాను. ఆమె మనస్సులో గతించిన జీవితగాథ కలుక్కుమన కుండా వుండేట్లు ఆమెకు ఒక్క ఊణయినా తీరిక లేకుండా పని కల్పించి పని చేయిస్తున్నాను.”

“ఆమెతో నన్నుకలిసి మాట్లాడనివ్వరు, నా విషయం ఆమెతో చెప్పవన్నా చెప్పరు. ఇందులో మీ ఆభిప్రాయం ఏమిటో బోధపడటంలేదు డాక్టర్” అని ప్రభాకర్ ఆవేశంతో అడిగాడు. కుర్చీలోనుంచి లేచి గదిలో యిటు నటూ పచార్లుచేయడం సాగించాడు. మళ్ళీ—డాక్టర్ మీరు మంచివారు కావచ్చు, అనుభవజ్ఞులు కావచ్చు. కాని మానవమాత్రులు కాదు. మీ...మీ...మీది హృదయంకాదు. నల్లరాతిబండ. మీ జీవితంలో, ఎవర్నయినా ఎన్నడయినా ప్రేమించారా?” అని అడిగాడు.

“లేదు, అందుకనే ప్రేమితుల పిచ్చిచేష్టలు చూస్తూవుంటే నాకు నవువ్వు కనుంది.” అని డాక్టరు మధు చిరునవువ్వు నవ్వి సహజభోరణిలో అన్నాడు.

“ఈ విధంగా వ్యంగ్యంగా అనడానికి, వ్యవహారికానికి అధికారం ఉంది. కేవలం పెద్దవాడు, వృద్ధులు అనేనా” అని ప్రభాకర్ గద్దెనూ అన్నాడు.

“కాదు” అని దృఢంగా డాక్టరు మధు—
“నేను ప్రేమలోగిరి కాకపోయినందుకల్ల నే, ప్రేమ పిచ్చిలోపడి సతమత మవుతున్న రోగులకు ఎంతో నేర్పుగా చికిత్స చేయగలుగున్నాను” అని అన్నాడు.

ఈ వారి ప్రభాకర్ వ్యంగ్యంగా వచ్చేవాడు—
“మీరు చిచిత్రవస్తులేవే. మా ఇద్దరిమధ్యా నిలబెట్టని ఆడుగోడగా అడ్డు వస్తున్నారే. ఈ అధికారం మీ కేవలంవా?” అని అన్నాడు.

“అధికారాలన్నీ నా కున్నై. నేను రత్నం తండ్రిని ప్రభాకర్! ఏ తండ్రికయినా అనుభవ రహితుడవు యువకుని మాటలను విని మృత్యుముఖమంచి కాపాడుకున్న కుమార్తెను త్యజించగలడా?”

భలే, భలే బాగుంది. ఇప్పుడు డిక్టేట్ త్యజించడం అనే ప్రశ్న బయల్పడలే? మే విద్వంస బాల్యం నుంచీ ఒకర్నొకరు ప్రేమించుకున్నాం. ఆప్పుడు ఆ జమీందారు అడ్డువచ్చాడు. ఇప్పుడు మీరు అడ్డు పడుతున్నారు. ఈ అడ్డులు లేకపోతే మే మీపాటికి వివాహమాడి సుఖంగా వుండేవాళ్ళం.”

“ప్రభాకర్, పూర్వపు సంగతులన్నీ మరచిపో. ఇప్పుడు నువ్వు రత్నాన్ని ప్రేమిస్తున్నావని, వివాహమనే నెపంతో మళ్ళీ ఆమెజీవితాన్ని నష్టం, కష్టాల పాలు చేయవని నే నెట్లా వ్యవహరిస్తా?”

“అట్లనా!” అని రెండుచేతులూ నులుముకుంటూ ప్రభాకర్—“నేను చదువు కొన్నవాడిని. అందగాడను. ఆరోగ్యవంతుణ్ణి. ఉద్యోగం చేస్తున్న యువకుణ్ణి చెప్పనే చెప్పాను. వివాహమే చేసుకోదలచినట్లుంటే అందంగా అడవిల్లలు, ముసలాల్లపోవు లనదగిన గుడతులు, చక్కగా చదువుకొన్న సుందరాంగలలకు కొడుకేమిటి నాకు? కాని నామధుని రత్నంమీద లగ్నమయింది. నేనామెను ఎంతగా ప్రేమిస్తున్నానో ప్రదర్శించాలంటే—ఆవాడు మామమంతుకు నుండేయ చీర్చి శ్రీరాముణ్ణి చూపించిన చందంగా—ఇప్పుడు నేను నానుండేయ చీర్చి ప్రదర్శించలేను. అయినా మీరు రత్నాన్నొకసారి పిలిచి అడిగి చూడండి. మీ కంటేయినా పుణ్యముంటుంది.

“సరే”—వని డాక్టరు మధు కారింక్ బెల్ (మోగించ బోయాడు. ఇంకిలో రత్నం గదిలోకి వచ్చింది. తల వంచుకునే—నేను బయటనుంచి మీ సంభాషణ అంతా విన్నాను ప్రభాకర్. ఇప్పుడు నన్ను మళ్ళీ నువ్వు ఈమాయా ప్రపంచంలోకి ఈవ్వకు. ఇట్టి ఆమాయకుడవు కావద్దు. నీవు ప్రేమించే రత్నం ఏనాడో చచ్చిపోయింది. ఇప్పుడు జీవన్మరణం లాంటి ఈ కంకాలాన్ని తీసుకుపోయి ఏం సుఖపడతావు?” అని అంది.

“రత్నం, ప్రేమ జ్యోతితో జీవితపు దివ్యను వెలిగించి మళ్ళీ జీవంబోస్తాను. ఈ నాటికీ నీవు నాకు ఆ పూర్వపు రత్నానివే. నేను నీ శరీరాన్ని, యావ నాన్ని ప్రేమించ లేదు. నీ పవిత్రహృదయాన్ని ప్రేమించాను. అది ఎన్నో నష్టకష్టాలు సహించింది. కళోర పరీక్షలకు యరియై రాటులేరింది. ఆ నిగ్రహేరిత హృదయాన్నే ప్రేమిస్తున్నాను నామధ్య శరీరం వదిలి పోయింద నే గుఱులు నాకు లేనేలేదు. ఇక ముందుండదు. రత్నం నామాటల్ని వమ్ము”

“ప్రభాకర్, నా జీవితపురాలు మారింది. వాప్రాణప్రదాత యరు ఈ తండ్రికి మాటయిచ్చాను. ఆయనచేసిన ఉపకారానికి ప్రత్యుపకారంగా నా ఈ జీవితాన్నంతా తీయగోగులకు కుశ్రూప చేయడంలో గడుపుతాను. ఇదే నా నిశ్చయం.”

“అయితే ఇటు నావంకొకసారి తలఎత్తి చూస్తూ నీ ముమ్ములో నా కేమూలా స్థానమన్నది లేదని, నాకు నీకు ఇక వివిధమయిన సంబంధం లేదని, నీకు నాను నేను దరిపోయినట్లేదని చెప్పు. అంతే, మాదుమాటాడకుండా యిక్కడనుంచి వెళ్ళి పోతాను.”

“రత్నం ఏమీ సమాధానం చెప్పలేక పోయింది. ఆమెకళ్ళు జలజల కన్నీరురాల్చి. ప్రభాకర్ ఒక్కతీగకాలం ఆమెవైపు చూచాడు. వీమ్ముట కుర్చీమీదపెటివున్న కోటు, చూటుకేను తీసుకున్నాడు. డాక్టరు మధును సంబోధించి—“నమస్కారం డాక్టర్! మీ ఆమూల్య సమయాన్ని వృధాచేశాను. మీకు కష్టం కలుగజేసినందుకు తీమించండి.” అని అంటూ బయటకు వెళ్ళామని ద్వారం వైపుకు ఆడుకునేవాడు. ఇంకిలో రత్నం దిగ్గరగా ప్రభాకర్! అంటూ గబగబావెళ్ళి అరిచి గాఢంగా కొగలించు కుంది.

డాక్టరు మధు పిలిచాడుకులువేస్తూ చిడచివ్వకు కాకుండా గదిలోనుంచి బయటకువెళ్ళి పోయాడు.

క్రిస్మస్

శ్రీ మిక్కిలి సుందరరావు

ఇది మీ యెడ ఉగాదివలె
మామది నలరిన క్రిస్మస్ !
ఇది మీ వెన్నెల దీపావళిగా
మా కన్నుల వసంతావళి !

వేయి వసంతములు
ఒక రేయివలెను యెంచుకొని
గున్నమావి కొమ్మమీద
కమ్మని రాగాలగాఢ
వినిపించెడి కోకిలవలె
కనిపించిన దీ క్రిస్మస్ !

బ్రతుకు బరువుగా తియ్యని
తలపు కరువుగా మారిన
ఆకలితో అంత మొందు
కటికదర్శిని దోసిట
అటికతోడ చెఱుకురనము
అందించెడి సుందరివలె
హాయిగూర్చినది క్రిస్మస్ !

మొదటిరాత్రి భర్తయెదుట
నునుసిగ్గులుజాలువారు
కల్లకపట మెరుగని
ఓ పల్లెపిల్ల ఉల్లములో
కంపించెడి కాంతినోలె
కదలాడిన దీ క్రిస్మస్ !!

మోడువడిన మా బ్రతుకులు
నేడే చిగురింపజేయ
కన్నెమరియ గర్భమందు
ధన్యతీవి ఉదయించెను.

అకసంబున తార
అందంబుపొడగాంచి—
ఈరోజు హీరోడు
గుండె దడదడలాడి
చెండాడె నెన్నెన్నో
పండని శరీరాల.

*

*

మా హృదయము వెలిగింపగ
ఈ పృథివిని పండింపగ
వచ్చిన క్రీస్మస్ వృక్షము
ఇచ్చులే నదా మోక్షము !

పరువుకోసం

శ్రీ మల్లాది సత్యనారాయణ

పాత్రలు: జనార్దనరావు, ప్రకాశరావు, రామం,
చంటిదాసు, పానకాలశాస్త్రి, జానకి

* * జనార్దనరావుగారి గది. మధ్యతరగతి కుటుంబీకుని యింట్లో ఉండవలసిన సామాను ఉంటుంది. తెరిలేవగానే జానకి నీళ్ల బిందె చంకని బెట్టుకొని వీధిలో నుంచి వచ్చి లోనికి వెళుతుంది. ఆ వెనుకనే చంటిదాసు పుస్తకాలలో వచ్చి రాండ్ టేబులు కెదురుగా ఉన్న కుర్చీలో కూర్చుండి పుస్తకాలు సర్దుతూ...

చంటి : వదివా!... వదివా!

[లోపల జానకి] : ఆ!

చంటి : స్కూలునుంచి వచ్చేవాను వదివా!

[లోపల జానకి] : అల్లాగా! ఇంకేం, అక్కడ నీ కాఫీ ప్లాస్కులో ఉందిగా.

చంటి : అదికాదువదివా! నాకు బరే ఆకలేస్తోంది వదివా!

[లోపల జానకి] : ఎందుచేత బాబూ అంత ఆకలి?

చంటి : ఏమోగాని వదివా! తిండానికి ఏరైనా పెం తావా? ఇటి కాఫీ తాగియ్యమంటావా?

[లోపల జానకి] : వస్తున్నాబాబూ!

చంటి : అయితే ఏరో ఉంపన్నమాటే (పన్నగాపాడ తాడు) మావదిని మా మంచివదిని....

జానకి : (మైమూఠపాకం, కారల్పాస ప్లాటలో పెట్టుకుని ఒకచెత్త మంచినీళ్ళిద్దాను పుచ్చుకుని

వదనా) వన్నేం పొగడి అక్కర్లేనులే. చంటి బాబుగాని చదివి చదివి అరీసిబోయారవి...

చంటి : మైమూఠపాకం ఫలావోమా?

జానకి : ఆ! (అని దాడులుపై పెడుతుంది)

చంటి : రైబో (తింటూ) చెబావాయేటి వదివా! బరేగా ఉంది!

జానకి : మరి ఎల్లండి పండుగకదూ!

చంటి : అయితే పండుగ వచ్చేవాకా పరిపాయే మైమూఠపాకం చేసేకావ్వుమాట. స్వీట్, వాట్; కారల్పాస కూడా కరకర లాడుతూ బాగానేఉంది. ఇంన్న ఇంతిబాగా చెయ్యవం ఏలా నేర్చుకున్నావు వదివా?

జానకి : నీ మొహంలాఉంది? ఏలా నేర్చుకోవడ మేటిటి?

చంటి : అదికాదువదివా! అటు చదువా యస్. యస్. యర్. సి ప్యాసయ్యావు. టైపు పరీక్షా హయ్యర్ ప్యాసయ్యావు. హిందీవచ్చు. ఇటు వంటా అద్దు తింగా చేస్తున్నావు. పిండివంటలు చెప్పే అక్కరి లేదు. పప్పుమార్కె. ఇన్న ఎల్లా నేర్చుకున్నావా అని? ఇంన్నాను ఈ యస్. యస్. యర్. సి.లో ఇటు సంస్కృతిం అటు కాంపోజిట్ మాధుమి టుక్కు తీసికొని ఉక్కిరి దిక్కిరి అవుతున్నాను.

జానకి : మరేం ఫరవాలేదు బాబూ! కదపడి రదివారి. ((దాడులుపొది పుస్తకాలు దురిపి సర్దుతూ) నేనూ కాంపోజిట్ మాధమెటిక్స్ తీసుకుంట. నీకు తెలియకపోతే నేను చెబుతాలే.

చంటి : (కాఫీ తాగుతూ చిలకొక్కయ్యని ఉన్న బట్టలు చూచి) పరేగాని వదివా! అదే

చిటి! నా చేంట్ వాక్కా ఇస్త్రీ చెయ్యనే లేదు. శత్రు ఏం తోడుకున్నా వెళ్ళు మూలకి.

జానకి: రేపటికి 3 గా. రాత్రే చెడ్డామనుకున్నాను. మీ అన్నయ్య అఫీసునుంచి అర్థంబుగా తైపు చేయాలంటూ ఏవో కాగితాలు తెచ్చివేశారు. అది తైపు చేసేసరికి రాత్రి మూడయింది. ఏం చెయ్యను? ఈ పగలల్లా ఈ పిండివంటతో సరి పోయింది. ఈ రాత్రి నీబట్టలు మీ అన్నయ్య బట్టలు యిస్త్రీ చేస్తాను.

చంటి: ఏమిటో వదివా—అనవసరంగా చాకలాన్ని మాని పించేవావు.

జానకి: అనవసరం కాదు బాబూ! చాకలి ఖర్చు నెల కెంతయ్యేదో నీకు తెలియదు గనుకనా. మీ అన్నయ్య ఒక్కరి రెక్కల మీద వలురరి పొట్టలు గడవాలా, మనవని మనం చేసుకుంటే తప్పేముంది.

చంటి: ఏమిటో నీదంతా అదోమతం. రాత్రి తెల్ల వార్తూ మేల్కొని తైపు చేశావు. ఈ పగలల్లా ఈ పిండి వంటతో సరిపోయింది. ఈ రాత్రి మేల్కొని బట్టలు యిస్త్రీ చేస్తావా? బాగానే ఉంది.

జానకి: మరేం ఫరవాలేదు బాబూ.

చంటి: ఆ ధిగవంతుడు నీకు యెంత ఓపిక పెట్టాడు వదివా! అయినా అఫీసులో తైపు కాగితాలు కూడా నీమీద పాకేసి ధర్మాగా నీనీమాకు వెళ్ళక పోలే కూర్చుని తైపు చేసుకోకుండు కాబోయి అన్నయ్య.

[విధిలో పోస్ట్ అని శక]

చంటి: (విధిలోనికి వెళ్ళి పోస్ట్ మాన్ యిచ్చివకాదు తెస్తాడు)

జానకి: ఎక్కణ్ణుంచి బాబూ!

చంటి: మీనాన్న గారి దగ్గర్నుంచి అనుకుంటాను. (చదువుతాడు)

శ్రీయుతులు జనార్దవరావు బావగారికి మీ బావ మరది ప్రకాశరావు వసుద్ధిరించి వాయనది. ఈ పండుగకు మా ఆమ్రాయ జానకిని అబ్బడు రానాన్ని మాయంటికి పంపిస్తారని ఆశిస్తూ నేను బయలుదేరి బుధవారం మెయిల్ లో

వస్తున్నా. తప్పక నాకోరిక తీరుస్తారని ఆశిస్తా.

చిత్రిగిందవలెను
ఇట్లు
ప్రకాశరావు

వదివా: బుధవారం అంటే ఇవాళే నన్ను చూడ.
జానకి: అవును ఇవాళే మెయిలుకు వస్తున్నాను కాబోయి.
చంటి: అలాగైతే నీదనుకు వివతాను వదివా! అయితే వదివా! పండుగకి మీనాళ్ళింటికి వివతావా?

జానకి: ఏం బాబూ! అల్లా అడిగవు?

చంటి: ఏమో వదివా! నువ్వులేకపోతే నాకి కొంపలో ఏమి తోడగు. మా అమ్మ చచ్చిపోయింది. అప్పట్నుంచి రెండేళ్లు నాకి కొంప నలకం లాగి తోచింది. తరువాత నువ్వువచ్చావు. మళ్ళీ మా అమ్మ ఉన్నట్టే ఉంది. నువ్వు మీనాళ్ళింటికి వివతావంటే నాకెందుకో రెంగగా ఉంది వదివా! (కన్నీరు తిరుగుతుంది)

జానకి: తిప్పకదు. అలా ఏమిస్తారా బాబూ! మీ ఆక్కయ్య వస్తుందిగా ఏం ధయం? మీనాన్న గారు యీ పాయంత్రం తీసుకువస్తావని వెల్లడగా.

చంటి: మా ఆక్కయ్య వస్తుందనుకో... కానీ...

జానకి: నీకోసమనే డిబ్బాకు మైమాగుపాకం, కారప్పుని చేశాను బాబూ! మళ్ళీ పండుగ వెళ్ళగానే వచ్చేస్తాగా.

చంటి: నువ్వులేకపోతే నాకి యింట్లో యేం తోచదు వదివా! నేనీ యింట్లో ఉండలేను వదివా. (మళ్ళీ కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరుగుతాయి)

జానకి: పోనీ వెళ్ళువలే. ఇక్కడే ఉంటాను. ఏవవకు బాబూ! వెళ్ళునుగా. సరేనా?

చంటి: కొరువదివా! నిన్ను మీనాళ్ళింటికి వెళ్ళొద్దని పడం లేదు వదివా... మీనాన్న నీ కోసం వస్తాంటే నువ్వురావంటే బాగుంటుందా?

జానకి: అవును. అమాటా విజమే. గం పెడుతానో వస్తున్నాడు.

చంటి: కొరు వెళ్ళిరా వదివా!... ఏమిలేదు—తిల్లి వున్నాళ్ళిందరూ పండుగలూటా సర్దాగా

వుంటే— నేను దిక్కు లేనివాణ్ణిపించితిరులుగా
భయంగా వుంటుంది... ఏమో వదివా! నేనీ
యింట్లో నువ్వులేకపోతే ఒక్కక్షణంకూడా
ఉండలేను.

జానకి: పోనీలే, చెప్పకు. ఇంతకూ మీ అన్నయ్య చెల్లి
మనారి, తానుకూడా వస్తామనారి. అప్పుడుకా
వాప్రయాణం.

చంటి: అప్పుడుమీలే వదివా! నేనుండలేను వదివా!

జానకి: పోనీ నువ్వుకూడా వాతోవద్దువుగాని.

చంటి: ఆ! నిజంగానా—నీతో ఎన్నుకూడా తీసుకెవ
తానా?

జానకి: ఆ! తిప్పకుండా తీసుకువెడతా తాబూ!

చంటి: (అంతలోనే విరుత్సాహం) మరి మానాన్ని
గారు ఏవంటారో?

జానకి: నేను చెప్పివచ్చేస్తాగా.

చంటి: ఎట్లా చెబుతావో వదివా! ముందు 'వాడుకూడా
యెందుకు' అని తిడతారు.

జానకి: మరేం భయంలేదు. నేను చెబుతాగా! చెప్పి
తిప్పకుండా తీసుకువెడతా.

[రామం కొంపంగా కొత్తపైకెలు నడిపించు
కుంటూ లోపలికివచ్చి స్టేండ్ చేస్తా]

రామం: ఎక్కడో తీసుకువెళ్ళడం.

జానకి: మావార్నికెక్కడో. మాటలోనే వచ్చాను.
మానాన్ని యామెయిల్ లో వస్తున్నట్లంది.
(అపదంగా)

రామం: ఎందుకు?

జానకి: పండుక్కు మనదర్శి తీసుకువెళ్ళడానికి.

చంటి: నాన్నగారిపేర ఉత్తరం రాకొరన్నయ్య
(ఇవ్వతోతాడు)

రామం: (వుచ్చుకోకుండా జానకితో) ఊ...తీసుకు
చెల్పి?

జానకి: అదేవిటండీ అల్లా అనుకుంటారు?

రామం: వట్టిచెతుల్లో పంపడానికా? నీసరేకపోతే
నీరీ మొఖానికి... మావ... చెప్పకోదానికి
కూడా సిగ్గుపండి మావ అని.

జానకి: ఏవిటండీ అది...ఏం జరిగిందో చెప్పరేం?

రామం: ఇంకేం జరగాలి. నీనీమాలో ఎక్ స్ట్రా వేమలు
వేసేవాడి అల్లాపింపించుకోవలసి వచ్చింది ఈ
వేళ.

జానకి: వేమలు ఏవిటండీ?

రామం: ఏవిటా? మీ నాన్న నీనీమాలో నువ్వుండగ్గర
కాపలా ఉండే బంబ్రోతు వేషం వేశాడు.
తెలిసిందా...నా కర్కంకాలి వేస్తోకివచ్చాను.
ప్రతివాడూ అడిగడమే. 'ఒరేయ్! మీ మామ
గారు బంబ్రోతువేషం వేశాడుకోయ్' అని.

జానకి: ఒక వేళ వేశాడేమో!

రామం: పరువు మర్యాద అక్కరలే. ఆ బంబ్రోతు
వేమలు వెయ్యకపోలేయేం? ఎందుకోచ్చిన
బతుకు.

జానకి: అవును. ఈ విర్భాగ్యకాలికి పెళ్ళి కాదేమో
నని భయపడి ఉన్న కొండ్ల కాస్తా తెనెమ్మ
కట్నం (కొండవాసి పెళ్ళి చేశాడు. ఏండేస్తాడు.
కడుపుభాగ. ఎక్ స్ట్రా వేమలు వేస్తున్నాడు
కాబోలు.

రామం: అదే నేను అచేది. తాను మామమర్యాదలు
నుంబగలుపుకున్నా ఇవలెలవార్ల వంకరి పరువు
కొంచెమేనా గమనించలేక పోయాడనే
చెప్పేది.

[ఈ మాటలు అంటూంటేనే చంటి గడిమూరం
యాచి వీధిలోకి వస్తున్నాడు]

జానకి: ఎక్ స్ట్రా వేమలు వేసిందే మాత్రాన్ని తన
మాన మర్యాదలుకాని ఇవలెలవార్ల పరువుకాని
పోతుందని మానాన్ని తిలచి ఉండెను.

రామం: ప్రతీవాడూ వార్ల యిచ్చుమొచ్చిపట్టు అనుకు
తుంటే తిల యెదుకు తిరగాలా?

జానకి: అదిగేవార్లకి ప్రపంచకలాం లేదంటాను.
మా నాన్న వ్యాయంగా కర్తవ్యకుతున్నాడు.
సంపాదించుకుంటున్నాడు. ఎవరి కొంపలు
దోచుకోవడం లేదు. మగపిల్లాణ్ణికని కట్నం
పేరుచెప్పి ఎవరికొంప నిలుపువాన ట్లేట్ల ముంద
డంలేదు.

రామం: జానకి!

జానకి: అవును. కట్నం నాలుగువేలరై నేగాని పెళ్ళి
చెప్పకోవడం చెప్పారు గాని తిరువారి మా
నాన్న బతుకు తెలుపుకుంటి మీరేమీ కండిషన్
చెప్పలేదే?

రామం: చెప్పకపోలే...నాలుగువేలు పోసి ఘన
ముగా పెళ్ళిచేసిన పెద్దమనిషి అపవ్యాంగా ప్రభ

రించి అల్లుడికి అపభ్రాంతి తెస్తాడని అనుకుంటామా?

బాని : ఏదానినీ ఇప్పుడు మీకోచివ్ అపభ్రాంతి తోమాలేదు.

రామం : అవును. ఇంటిలో కూర్చున్న నీకేం తెలుస్తుంది.

బాని : నాలుగు వేళ్ళూ నోట్లోకి వెళ్ళేవాళ్ళు బతుకు ఎన్నేనా చెప్పకుంటారు. అని తెక్కచేస్తే మనం తీవించడమే కష్టం. నన్ను మొఖంమీటి అడిగింది. ఒకానొక బుగ్గలు నొక్కుకుంటూ, 'ఏమిటి! చాకలాట్టి మానిపించేసి బలులు నువ్వే ఉరుకుక్కుంటున్నావని' అని, 'నీళ్ళు తెచ్చే పరిమినినీ కూడా మానిపించేవావు అని' చిరువుకున్న నీకేమిటి యీరాతి మహారాజీలాగ నానీలిబెట్టి చేయించుకో? అని. వాళ్ళకేం తెలుస్తుంది మన బాగు. వాళ్ళల్లా అన్నారని మనపని మనం చేసుకోవడం మానితామా?

రామం : ఆ బంబ్రోతు వేషం వెయ్యకపోతే మరో పని ఏమియినా చేసుకు బ్రతికగూడదా అని నా బాగు.

బాని : అయినీ సరించి మీరు ఇప్పుడు బాధపడడం ఎందుకు? కనీసం ఈ కబ్బుంకోసం చాలం అమ్ముకున్నాక ఎట్లా బ్రతుకుతాడనేనా మీరు ఆలోచించారా? కట్నాలు పొయ్యి లేక నేనేదో ఉద్ధరిస్తానని కొంప కాస్తా తెగనమ్మి నాకు చిరువు చెప్పించాడు. కొడుకు వైవా నువ్వే కూతురువయినా నువ్వే అన్నాడు. కాని చివరకు ధైర్యంచేయ లేకపోయాడు. నలుగురు వత్సవారని బాధపడ్డాడు. వాకిప్పుడు పెళ్లి పిచ్చు. ఏదైనా ఉద్యోగం చేసుకుంటానన్నా నివలెదు. ఉన్న చాలం కాస్తా తెగనమ్మి కబ్బుంక్రింద పోసి పెళ్లిచేశాడు. చివరకు నిర్వినాశం అయ్యాడు నన్ను సరించి.

రామం : చాలం అమ్ముకుని నాలుగువేలు మాకు గ్రుమ్మరించి సర్వనాశం కమ్మరి, మాతో సంబంధం చేసుకుంటేనే గాని నిలులేదని మేమేమీ బలవంతం చెయ్యలేదే.

బాని : నాలుగు వేలినీ నే మాట్లాడమన్నాను, లేకపోతే అవారికి నడవమన్నాను. అది చాలదూ. ఒక అయ్యని చేపా అని చెయ్యిచాచి అడవుకొండా

వి అన్యాయానికి పాల్పడకుండా నీనీమాలో వేషాలు వేసికొని బ్రతుకుతూ పండుక్కి పరువు కోసం అల్లుడి కూతుర్ని తీసుకువెడదామని రాబోయే మునుగార్చి కనీసం నానుభూతి మాపించడం పోయి పగువు పోయిందని మాట్లాడుతున్నాను. ఎవరో విజ్ఞానశాస్త్రాలు ఏదో అన్నారని బాధపడుతున్నాను? పరిస్థితులు గతునించి ఒక్కసారి దూరం ఆలోచించండి.

రామం : ఆలోచించే చెబుతున్నాను.

బాని : ఏమిది.

రామం : నువ్వు మీ వాల్లింటికి వెళ్లి దానికి వీలేదని.

బాని : ఏదీ, మీ పగువుకోసం, మర్యాదకోసం, నేను మావార్లింటికి వెళ్లడం మా చేస్తాను. ఏరేనా?

రామం : మీ నాన్ని నా సమృద్ధి తో:కొదానికి కూడా వీలేదు.

బాని : తీరా వస్తున్నాడుగా. ఇంకెప్పుడు రావద్దని చెబుతాను. ఏరేనా?

[ప్రకాశరావు చెడిలో సంచిలో అప్పుడే నలుదిగి వచ్చి ఈ మాటలు వింటాడు; కూడా చంటి ఉన్నాడు]

ప్రకా : ఏదిబమ్మ అది.

రామం : (ప్రకాశరావునిమంచి లోనికివెళ్లిపోతాడు)

ప్రకా : అమ్మా! బాని! నాఉ లోరం అందిందా?

బాని : అందిందినాన్నా (అని లోనికి వెళుతుంది.)

ప్రకా : మీ నాన్న గాగున్నారా చంటిబాబూ!

చంటి : మాఅక్కయ్యని పండుక్కి తీసుకురావడానికి వెళ్లండి.

బాని : (చెంబుతో నీళ్ళుతెచ్చి) కాళ్ళు కడుక్కోనాన్నా.

ప్రకా : (కాళ్ళు కడుక్కుందుకు వీధిలోనికివెడతాడు)

బాని : (ఏమీ చెప్పవద్దని చంటికి మెగచేసి లోనికి వెళుతుంది.)

[ప్రకాశరావు కాళ్ళుగడుక్కుని లోనికివస్తాడు. చంటి చెంబు తీసుకుని తుంకుసెట్టె యిస్తాడు. ప్రకాశరావు కాళ్ళు తుంకుమకుంటూవుంటాడు.]

బాని : (మంచినీళ్ళు తెచ్చి తిండికేస్తుంది.)

ప్రకా : (మంచినీళ్ళు త్రాగి) ఏదిబమ్మ! ఘృష్ణం పడుతున్నాను?

జానకి : (మాట్లాడదు)

ప్రకా : నే నేమైనా నీపట్ల పొరబాటుచేశానా?

జానకి : లేదునాన్నా.

ప్రకా : పోనీ ఆత్మాయి రామంపట్ల ఏదైనా పొరబాటు చేశానా?

జానకి : అవును.

ప్రకా : ఏం చేశావూ?

జానకి : ఆయన పగువు మర్యాద మంటగలుపుకున్నా పట.

ప్రకా : నేనా?

జానకి : అవును.

ప్రకా : అంటే?

జానకి : సినిమాలో బంట్లోరుచేడం చేశావుటగా.

ప్రకా : వేస్తే!

జానకి : వేస్తేయిటి! ప్రతివాడూ ఆయన్ని ఆకులకున్నాపట 'ఏంకోయ్! మీ మామగారు బంట్లోరుచేడం చేశాడేంటికోయ్' అని.

ప్రకా : ఇదా నేనుచేసిన పొరబాటు. వ్యామంకా కట్టించి సంపాదించాలనే ఉద్దేశ్యంతో సినిమాలో చిన్న వేషం వెయ్యడంకూడా తప్పే వన్నమాట. చెబుకు నీ గుహర్తాపనితో నాయుద్ధిరిపాట్లు ఏలాగకుస్తాయి...

జానకి : మరియింకెందుకునాన్నా! సినిమాలో వేషాలు వెయ్యడం?

ప్రకా : ఎందుకా? పండుక్కి మీ ఆయన్ని నిన్ను తీసికొనివెళ్ళి మీ ఆయనకు నలుగురి మిత్రులలోను కాస్త గౌరవం గాఉండేట్లు ఘనంగా బహూకరిద్దామని.

రామం : (పెన్సిలు చెక్కుతూవస్తూ) అంత ఘనంగా బహూకరించలేదాదు ఈ పెళ్ళి ఎందుకు చేయాలి.

ప్రకా : ఎందుకా? ఆపిల్లిని కన్నందుకు.

రామం : మీరేనా ఆపిల్లిని కన్నది. లోకంలో ఇంకా ఎవరేనా కంటున్నారా?

ప్రకా : ఆపిల్లిల్ని కన్న ప్రశీతిండికి యీ రాధలు ఉన్నవే.

రామం : మొదట్లో నే ఆలోచించుకోవలసింది.

ప్రకా : ఏమిటది?

రామం : పండుక్కి కూడా అల్లుణ్ణి తీసుకువెళ్ళలేనేమో అనుకున్నప్పుడు...

ప్రకా : ఈ వివాహం ఎందుకు చేశావంటావు.

రామం : అవును.

ప్రకా : అలాడే చెప్పాగా? నాలుగువేలు కట్నం కావాలన్నప్పుడే.

రామం : ఏమని?

ప్రకా : కాదు! కూడదు, నాలుగువేలు కట్నం యిమ్మంటే ఆ కొండ్రె కాస్తా ఆమెయ్యాలి. అది ఆమెస్తే నా రక్కలే మిగిలేది అని చెప్పి. రక్కలు మిగిలక ఘనంగా బహూకరించగలిగిస్తే ఎలా ఉంటుందనున్నావు బాబూ?

రామం : అందుకని అడిగిన నాలుగువేలు కట్నం యిచ్చి పెళ్ళిచేస్తే తగువాత పండుగ పర్వాలకి తీసువెళ్ళకర్లేదు. అల్లుడు ముద్దుముద్దుటలు తీర్చకర్లేదు అనుకున్నారా?

ప్రకా : అందుకేకదు. ఏకావాళ్ళని ప్రాభవపరి అడిగితే వాళ్ళ గర్భిణీ అని ఎకా చిన్న వేషం ఇచ్చాడు. ఆ డబ్బు భద్రంగా.....

రామం : బాగ్గర్ పెట్టాడు. ఆ పాపిష్టిసామ్యు వాడిచ్చి ఈ పండుగ ఋణం తీర్చుకుంటాడు. అంతేగా?

ప్రకా : నీ దృష్టిలో పాపిష్టిసామ్యు అయినా నా దృష్టిలో రక్తం భారబోసి సంపాదించిన డబ్బు.

రామం : అని మీ రనుకుంటే సరి?

ప్రకా : ఆ! మరెవరు అనుకోవాలి.

రామం : పెళ్ళిలో యిస్తావన్న గడిమూరం ఇంతవరకు యిచ్చారా?

ప్రకా : ఇవ్వలేకపోయాడు.

రామం : క్రిందిటి పండుక్కి రాలీపైకి ఇస్తావన్నాడు యిచ్చారా?

ప్రకా : లేదు.

రామం : (వెనక్కి తిరిగి) మరి మళ్ళీ ఏ ముఖం పెట్టుకుని వచ్చాడు.

ప్రకా : (కోపంగా) రామం. ముందు వెనుక ఆలోచించి మాట్లాడు. దురుదుతివంగా మాట్లాడడమే ఘనతకాదు... ఇప్పుడు తీసుకొనివెళ్ళి...

రామం : చాలు. ఇదివరకంతయిందా. పండుక్కి అత్తరింటికి వెళ్ళినస్తే ప్రతివాడూ అడిగిడిమే. మామగారు ఏం పెట్టారా అని. చెప్పలేక చచ్చున్నాను. మీకు లేకపోయినా. మాకు పగువు మర్యాద

ఉన్నాయి. మానవుర్యునిల విడిచిపెట్టి (బలికడం లేదు.

(ప్రకా : ఎవరో ఏవో అన్నారని...

రామం : అన్న మాటలన్నీ లెక్క చేసుకోకుండా (బలికడం మాకు చేతికొడు.

(ప్రకా : లెక్క చేసుకోకుండా (బలికడమని నే నెవడిం లేదు.

రామం : మరి.

(ప్రకా : కాస్త మంచి చెప్పే ఉందిగా.

రామం : మంచి చెప్పే అలాచించేవా నీనీమాలో బండ్లతోతువేదం చేసింది.

(ప్రకా : బానీ గతాన్ని వదిలెయ్యి బాబూ! ఇప్పుడున్నది ఇయ్యి బాబూ! బాంబాపే.

రామ : మర్రి ఇవ్వకు తీసుకోనివెళ్ళి ఎప్పుటి పాతే పాడితే...

(ప్రకా : ఎన్ను పాంఠంగా చెప్పనియ్యకపోతే ఏలా బాబూ?

రామం : ఏంటిచెప్పేది? మర్రి నలుగురిలోను తిలెత్తుకు తిరిగలేను!

(ప్రకా : ఇప్పుడా నైలు గడియారం కొనిద్దామనే...

రామం : అక్కర్లేదు. ఆ రెండూ వాడిబుట్లో నే నేకోసుక్కురి పగులుకోసం వా మెక్కులతో మా మామగారు కొనిపెట్టారని చెప్పకున్నాను. ఏం చెయ్యకు.

(ప్రకా : మంచి పని చేశావు బాబూ! చిన్నవాడివైనా వా పగులు నిలబెట్టివెందుకు అభినందిస్తా. బానీ నైలు గడియారం కాకపోతే మరొకటి.

రామం : (మరల పెన్నిలు చెక్కుతూ) వాణేం అవసరంలేదు. నేను మీ యింటికి రాదల్చుకో లేదు.

(ప్రకా : అ! దూరం ఆలోచించి చెప్ప వాడువా? ఆ చెక్క పెన్నిలు అక్కడపెట్టి వా వంక చూచి చెప్ప బాబూ! నువ్వు చెక్కడి పెన్నిలుకాదు. వా చూసేయాళ్ళే చెక్కుతున్నావు.

రామం : నే నేమీ మీ చూసేయాళ్ళు చెక్కడంలేదు. ముద్దరి చూసేయాళ్ళు బయటవాళ్ళు చెక్కకుండా నేను చెప్పే సలహా యిది. దూరం ఆలోచించే చెబుతున్నాను. నేను మీ యింటికి రాకపోవడం వల్ల మీ మా యిబ్బందిఉండదు. వా మా యిబ్బంది

ఉండదు. మీ అమ్మాయివస్తావంటే తీసుకువెళ్ళండి మర్రివంపని పద్ధతిని. వా అభ్యంతరం లేదు (లోనికి వెళితాడు)

(ప్రకా : (రామం వెళ్ళిన వెళ్ళుచూస్తూ) రామం! మర్రి వంపనిపద్ధతికోసం నీ కిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యలేదు. చిలకా గోరింకల్లా కాపురం చేస్తూనే చూచి ఆనందిద్దామనే అడిగి కట్నం యిచ్చి పెళ్ళి చేశాను. మామగారు సుఖాని కాసించా నే గాని తాతలవాటి కొండకాస్తా అమ్మకుంటున్నా మే అన్న విచారం అప్పుడు గాని ఇప్పుడు గాని నుండేవా లేదు. ఆనందిపవలసి అయ్యింది దొరికాను గదా అనే గర్వపడ్డాను. ఒక్కగాని ఒక్క రిద్ద పండుక్కి తీసుకువెడిదామని వచ్చానుగాని మీ భార్య భర్తర్నిద్దర్ని విడిచిపెట్టడానికి కాదు వచ్చింది. అది మాత్రం నువ్వయ్యో...

చిన్నవాడివైనా నిన్ను ఒక్కటి అర్థిస్తున్నా వామీదనుండే కోసం అమానుకురాలు ఈ వా రిద్ద బానిసరిది మాత్రం చూపించి బాధపెట్టకు. అంటే నేకోరేది. మీ రిద్దరూ సుఖంగా ఉండ డమే వాక్కావలసింది. వాయింటికి వస్తే సంతోషమే. ఆపై నీ యిదం. రానంటావా నీ మనస్సును బాధపెట్టకు. వస్తా, అమ్మ!

బాని : వాన్నా! (ఏడుస్తూంది)

(ప్రకా : తిప్పివచ్చి! అలా కన్నీరు పెట్టకోవచ్చా?

బాని : కొడుకువైనా నువ్వే, మామగారువైనా నువ్వే అని కోపం కాస్తా లెగవమ్మ చదువు చెప్పిం చావు. కొండకాస్తా లెగవమ్మ పెళ్ళిచేశావు. ఈ విర్యాగ్యురారి కోసం ఉండడానికి కోపం తివడానికి తిండి లేకుండా చేసుకున్నావా వాన్నా.

(ప్రకా : బానీలేవమ్మ! అదంతా యెందుకీప్పుడు నువ్వు సుఖంగా ఉండడమే వాక్కావలసింది. అతి వేగో ఆవేరింబో ఎన్నెన్నన్నా నీపట కతి సంగా (ప్రవర్తించే అల్లారి కాడనే నమ్ము తున్నాను. నువ్వేం బాధ పడకమ్మ. అతిని మనస్సు కాంతిపడితే మరో పండుక్కి. ఏం తేస్తాం తల్లీ. వారానికోసారి ఆయినా మీ యిద్దరి యోగక్షేమాలు కాస్తా కాదుమ్మక్క

ప్రామాండు, అతనికి తీరుబడి ఉండకపోవచ్చు. వస్తా. నేను మళ్ళీ అతనికి కనిపించి అతని కోపాన్ని రెచ్చగొట్టి మియిద్దరి మగ్గ అనుగా గాన్ని వెళ్ళగొట్టడంకన్న పెళ్ళిపోవడమే మంచి దనుకుంటాను.

జానకి: నాన్నా పెళ్ళిపోతావా? (ఏడుస్తుంది)

ప్రకా: తప్పకుండా ఏదని కూడానీ చెప్పానా?

చంటి: (వదిల వీడుస్తూంటే తనకు కూడా దుఃఖం వస్తుంది. కళ్ళనీళ్ళు కుడుచుకుంటాడు)

ప్రకా: మాడు పోషం నువ్వేడిస్తే చంటిబాబు కూడా ఏడుస్తున్నాడు. ఊరుకో తల్లీ! ఊరుకో చంటి బాబూ!

చంటి: మానుగానూ: మా అన్నయ్య ఏదో ఆశే కింలా ఏవోమాటలు మిగిలాడు. మీకు మా వదిలకు కూడా కష్టం కలిగించి ఉంటాడు. కానీ కొంచెం నామాట వివరూ?—మీరు పెళ్ళిపోవడం ఆశలే మంచిపని కాదు.

ప్రకా: ఏం చెయ్యమంటావు బాబూ!

చంటి: పెద్దవారు మా నాన్నగారు వచ్చేరకకు ఉండి వారిని కూడా అడిగి చెప్పడం నిర్వచేమో నుకోక్కసారి ఆలోచించండి. చిన్నవాణ్ణి మీకు చెప్పవగనాణ్ణి కాదు గాని.

జానకి: అవును నాన్నా. అట్లాచెయ్యకూడదు. అప్పు టికి అయిపో కొంచెం కోపం తీసుకుంది. దూర దృష్టితో చెప్పిన మా చంటి బాబు మాటలు కొటెయ్యడానికి వీలేదు నాన్నా. ఇన్వార్తే నేను లేచిన వేళానికేదం గాకపోతే నైలు గడియారం విషయం అయినెప్పుడూ ఎత్తిలేదు. ఇవాళే ఆయన బతుక విన్న మాటలకు మనస్సు రాగా కష్టపెట్టకుని ఉండాలి.

చంటి: అట్లా చెయ్యండి మానుగానూ! కాస్సేపటికి మా నాన్నగారు కూడా వచ్చేస్తారు.

ప్రకా: సరేబాబూ! అట్లాగే చేస్తాను. మీ నాన్న గారిని కూడా అడిగే వెడత. అంతవఱకు నేను ఎదురుకుండా ఉండి మీ అన్నయ్య కోపాన్ని రెచ్చగొట్టడం కన్న అలా నా స్నేహితుని యింటికి వెళ్ళి మీ నాన్నగారు వచ్చాక వస్తా. అమ్మ! ఈ సంచి నాగ్రత్త చెయ్యి తల్లీ!

జానకి: అలాగే నాన్నా!

(ప్రకా: వస్తానమ్మా. (నిధిలోనికి వెడతాడు)

జానకి: చూశావా చంటి! ఏం జరిగిందో? తానొకటి తిరిస్తే దైవం ఒకటి తలచాడంటారు. నిన్ను కూడా తీసుకువెడతానని ఆశ పెట్టాను.

చంటి: ఇప్పుడు మాత్రం ఏవయింది వదివా! నాన్న గారు రానియ్యి చెబుతాను యాయన సంగతి. పెద్దమనిషి నువ్వులలోకి వస్తే నోటికెంత వస్తే అంతా అనెయ్యడమే మంచిచెడ్డ లేకుండా...

జానకి: నోడ్యయ్యి చంటి! అన్నయ్యని అలా అనొచ్చా.

చంటి: నీకు కోపంవచ్చినా సరేగాని అన్నయ్య అయ్యేది తిండి అయ్యేది, వ్యాయం ఉండక్కరలే.

జానకి: అయినా సరేబాబూ! ఇదంతా నాగ్రహస్థితికొక లోలే ఎప్పుడైనా అన్నయ్య యీ యింట్లో ఎవరి పట్లైనా ఇంక కలిసంగా మాట్లాడారా? అన్నయ్యని అట్లాంటి మాటలు అని నా మనస్సు కష్ట పెట్ట దలచుకుంటే నీ యిచ్చం వచ్చివస్తు అను. (ఏడుస్తుంది).

చంటి: లేదు వదివా! నీ మనస్సుకు కష్టం కలిగించను వదివా! ఏదెవరు వదివా! అన్నయ్య నేం అనను వదివా!

జానకి: అన్నయ్య నేకారు. పెద్దిల్ని ఎవర్ని కూడా రూలవాడకూడదు. తిల్లిలేని రిడ్డవు. నేనే నిన్నిట్లా తియ్యా చేశానని లోకం అడిపోను కుంటుంది.

రామం: (లోపలినుంచి వస్తూ) పోషం. కొనిస్తాడట నైలు గడియారం. సిగ్గులేకపోలే సరి మొఖా నికి. ఇస్తానని యెగ్గోటిందిచాలక ఇప్పుడు మళ్ళీ నా నువ్వుం (త్రోక్కడానికి సిగ్గులా లేచి).

జానకి: మా నాన్న ఇక్కడ లేవండి.

రామం: అహ! ఇప్పుడిక్కడున్నాడని ఈ మాటలు నేనంటే నన్ను తీసుకువెళ్ళడానికి బ్రతిమాలతా డని నేననడంలేదు. అయినా పెళ్ళిపోయేనాడికి ఉండిమని సలహా యిచ్చారుగా వదిల మరిది పోగయి.

చంటి: అవును అన్నయ్యా! నీకు కోపం వచ్చినా సరే గాని వదిల్ని పుట్టింటికి పంపవద్దానికి నువ్వెవరవు.

రామం: అంటే!

చంటి: నువ్వంతే భర్తవయినా ఈ కుటుంబానికి పెద్దయిన వాన్నగారు యింకా బరికే ఉన్నారు.

జానకి: చంటి! } (ఇద్దరూ ఒకే సారి రామం: ఏకికాపు నోవ్వుయ్యి } అంటారు).

చంటి: (ఏకుస్తూ) వదిల ముందుకు, కష్టం కలిగించడం భావ్యంకాదు అన్నయ్యా! వదిలకన్నీరు పెట్టిందంటే అది ముఖ జయంకాదు అన్నయ్యా! అయ్య బరికేవుంటే ఇవ్వాలే నీ నాలుగు వంటే ఏమయ్యే?—ఈ ఇంట్లో అయ్యకి వదిలకే లేదా యేంలే?

జానకి: (ఏకుస్తూ) అబ్బబ్బ! వదిల, వాన, వదిల... కాప్పేపు నువ్వు విధిలోకి వెళ్ళుబాబూ, నీ కంలైవా పుణ్యమంటుంది. (విధి వైపుకు గంటుతుంది).

చంటి: (ఏకుస్తూనే) అరికాదు వదివా!

జానకి: చంటి! నీకే చెప్పేది, నెడతావా? వెళ్ళివా? (ఏకుస్తూ)

చంటి: నెడతాను వదివా! (నెడతాడు)

రామం: ఊ! అట్లా రియాయేకాపు వాణ్ణి.

జానకి: (తెల్ల జోయి) నేనా?

రామం: అవును

జానకి: (నూటాడలేదు. కన్నీరు కారుతూంటుంది. లోనుంచి దుజులు పూర్తి పూర్తి వస్తూంటుంది. బలవంతంగా దుజుఖాన్ని అపుడేసుకుంటుంది. కళ్ళు మూసుకు నిలబడిపోతుంది)

[కొద్దిక్షణాల విశ్రాంతి]

రామం: కొంపలో యింతే రాద్ధాంతం యెందుకు? నీ కంతి వెళ్ళాలనుంటే వెళ్ళరామా?

జానకి: నేను మీతో చెప్పావా? వెళ్ళాలని ఉందని.

రామం: వేరే చెప్పాలా?

జానకి: మరి దేన్ని బట్టి గ్రహించ గలిగాడు. అయినా పగులు మర్యాదలేవి కొంపకి మీ ఆర్థాంగినియిన నేను నెడిలే మీ పగులు పోనూ.

రామం: నోవ్వుయ్యి.

జానకి: మూసుకు పే ఉన్నాను. కాస్తా కూస్తా పగులు కొవ్వం చేసి విజ్ఞానంతో మనిషిలా బరికగలనని ఆశిపడ్డాను

రామం: ఇంట్లో నీ ఆశయేమీ నిరాశకాలేదు.

జానకి: ఆశ నిరాశకాలేదు. నేను మనిషిలా గుర్తించబడలేదు.

రామం: ఎందువల్ల?

జానకి: మీ వలెనే నాకు తిరిగిండులపై మమకారం ఉంటుందన్న విషయం మరచి పోయాడు. గుమ్మంలోకి వచ్చిన కన్నులంజెరి కనీసం మర్యాదలేవి మంచిచెడ్డ అడగడానికై నా నోరు కోని ఒక అభావ్యురాలి హృదయా వేదనను గమనించలేక పోయాడు.

రామం: పోబతుకున్నావు జానకి! నిన్ను తీసికొని వెళ్ళేవయ్యనని మీ నాన్నకే చెప్పాను.

జానకి: ఏమని చెప్పాడు. మీ అమ్మాయి వస్తానంటే తీసుకు వెళ్ళండి మళ్ళీ పంపని పద్ధిరి అనేవా? ఏరిటి ఈ మాట కర్థం?—లేదా గా అచేగారు మగవారు గనుక.

రామం: పెళ్ళిలో గడియారం యిస్తానని మొదటి పంకుడి నైతిస్తానని పలుకురిలో యెందుకు చెప్పారీ.

జానకి: ఇద్దరూనే చెప్పాను.

రామం: ఇచ్చాడా?

జానకి: ఇవ్వలేకపోయాడు.

రామం: నేను కొనుక్కునే వజరు తిలెముకు తిరగలేక పోయానే. అడిగే వాళ్ళకు సమాధానం చెప్పలేకపోయానే

జానకి: మా నాన్నది పారరాటే. ఇప్పు డిస్తానంటున్నాడుగా.

రామం: ఎందుకు కొనుక్కున్నాక?

జానకి: అదిగాకపోతే మరొకటి.

రామం: ఎమ్మకం మేలిటి?

జానకి: మాటే నమ్మక. పోనీ యీ ఒక్కసారి చూడవచ్చును. గంపెడాళిలో వచ్చాను ఇద్దరినీ తీసుకు నెడదామని. ఇప్పటికైతే మించిపోయిందిలేదు. మరొక్కసారి ఆలోచించండి.

రామం: ఆలోచనలేముంది. నేను రానని చెప్పేకానుగా.

జానకి: చెప్పినంతమాత్రాన్ని మళ్ళీ వెళ్ళ కూడదని యెక్కడుంది.

రామం: ఏమీ! నా మనస్సెందుకో బాధపడుతుంది. వెళ్ళడానికి యెంతమాత్రం అంగీకరించడంలేదు.

జానకి: వానీలెండి. మీ మనస్సు బాధ పడుతూంటే వెళ్ళవద్దు. చూచివద్దాం. నేను మా నాన్నకి నచ్చు

తెప్పి పంపించి వేస్తాను. మీ మనస్సుమాత్రం పాడుచేసుకోకండి.

రామం : అవలంబంగా నీ హృదయాన్ని కప్పబెట్టాను బావీ! నన్ను గురించి నువ్వేం భావించవద్దు. నువ్వెవ్వరనంటే నా ఆధ్వర్యంలేదు. హృదయ ప్రార్థనగా అంగీకరిస్తాను.

బావీ : ఇంత గొడవ జరిగాక ఇంక నేనూ మీరు లేకుండా వెళ్ళలేను. వెళ్ళినా నా మనస్సంతా కల్లోలంగా వుంటుంది.

[పాపకాలకాస్త్రీ వీధిలోనుంచి వస్తూ]

పాప : జవారవరావుగారూ!

రామం : ఎవరు? (నెవక్కు తిరిగి) ఓ! పాపకాల కాస్త్రీగారూ!

పాప : అవును బాబూ! వాన్నగారులేనా?

రామం : లేరండి. చెల్లాయిని పండుక్కి తీసుకురావడానికి వెళ్ళారు.

పాప : అల్లాగా! బాగుంది. చేతుకున్న పాకుం అయి పోయింది. ఒక్క పట్టు పాకుం తీసికెడిదామని వచ్చాను.

రామం : అయ్యో పాపం—లేరండి.

పాప : వానీలే. వీటి మీ మామగారు వచ్చి నట్టున్నా?

రామం : అవునండి.

పాప : ఆపస్తే వెళ్ళిపోతున్నారంటే?

బావీ : వెళ్ళిపోలేదండి. అలా స్నేహితులంటికి వెళ్ళారు.

పాప : బాగుందమ్మా. వీరిలోయే రామం. మీ మామగారు ఇక్కేళ్ళొచ్చి ఇంకా మొదలు పెట్టాడుట యేంటి నీనీమాలో వేమలు చెయ్యడం.

బావీ : ఎవరు చెప్పారు బాబూ మీకు?

పాప : అహ! మా అబ్బాయి ఈ ప్రాట నీనీమాకు వెళ్ళాడు. అందులో గుర్తుపట్టాడుట మీ నాన్నగారిని.

బావీ : ఏమోలేండి. చేతారు కాబోలు.

పాప : అలేనమ్మా. అది. పండుక్కి తీసికొని వెళ్ళడానికి వచ్చారా మీ వాన్నగారూ!

రామం : (అనిహ్యంగా అయలంబం మాది లోనికి వెడతాడు.)

బావీ : అవునండి.

పాప : అయితే నెవతారా?

బావీ : ఏదో చేస్తారేండి.

పాప : వచ్చి ముద్దు ముద్దుగా విరిచే బెక్కావారే బాగుంటుందా మరి.

బావీ : అవునులేండి.

పాప : అయితే నైలు గడియారం యిచ్చాగు కాదని ఏదో మాట మాట పట్టింపు వచ్చింది విన్నాను.

చంటి : (వీధిలోనుంచి లోనికివస్తూ) విన్నారా? ఎక్కడ విన్నాగు బాబూ! ఏ వీధిలో విన్నాగు? గోడచాటుమొందుని విన్నారా? ... చాలు చాలులే బెళ్ళవయ్యా? ఒకళ్ళ యింట్లో గోడ వలు తెలుసుకోవడమే పనిలాగుంది నీకు. మా మామగారు ఇక్కేళ్ళొచ్చి నీనీమాలో వేమలు వేస్తున్నాడేగాని ఇంకేం తప్పకు పనులు చెయ్యడంలేదు. వాళ్ళెట్టుకు వీళ్ళెట్టుకు ముడతలే ఎవరికొంపలు ఆగ్నేయ్యడంలేదు. అమాయకురాలై పోవటానికి బోగుక్క మర్రి కలహాలు లేవదీసి పడకుండా చేసి బోడర్ని పుట్టింటికి పంపించేసి మరీ కల్లుంకొట్టెయ్యవచ్చు అని బోగుక్క పెళ్ళి ప్రయత్నం లేనా చెయ్యడం లేదు వెళ్ళవయ్యా! ఇక వెళ్ళు.

పాప : ఆ! ఆ! ఆతెరికి? మా బోడర్ని నేను పంపించి వేయండే. అదే వెళ్ళిపోయింది.

చంటి : పాపం. అల్లాగా!

పాప : ఆ! మా వాడికి పెళ్ళి ప్రయత్నం నేను చెబున్నావా; వాళ్ళెరిట వాళ్ళు వచ్చి పెళ్ళం ఉన్నావరకల్లుం యింతయిస్తాం అంతయిస్తాం అని అడుగుతాంటే.....

చంటి : అడిగింతయిస్తామన్నీ అశించి మళ్ళీ పెళ్ళి యివ్వడేరు గనుక—చెరికి వేడీలు తగిలించి లాక్కుపోతాను.

పాప : పెద్దవాణ్ణి పట్టుకొని అల్లా దురిచెయ్యడం ఆపే మంచిపని కొద్దయ్యాయి.

చంటి : వసుమతి మీరు పెద్దయితే అయి ఉండొచ్చు. కానీ అలాంటివారే చాలా చిన్నవారే. మీ మొదడు చాలా చిన్నది. నన్నా పేరే గచ్చిగొట్టక మీ జారిని మీరు కలవుపుచ్చుకుని మళ్ళీ ఈ ఇంటి చాటులకు కూడా రాకండి. నా చెరికి పని చెప్పవలసి వస్తుంది.

పాప : వస్తావెయ్యాయి నా కెందుకు. ముక్కు పాడుం కోపం వచ్చామగాని (వెడతాడు).

చంటి : ముక్కుపొడుంకోసం నచ్చాట్ల పాపం వదివా !.....

బాని : (చంటిలోనికి వచ్చింది లగాయతు చంటివంకే చూస్తూ నిలబడిపోయింది. దుఃఖంపొలిచిపోయింది. కన్నీలు ప్రవహిస్తోంది. మాట్లాడినది).

చంటి : అదేంటి వదివా ! ఏమవున్నావు.

బాని : బాబూ! వదివ చచ్చిపోతే నేగాని నీకే దురుసు తనం తగ్గదా?

చంటి : ఏం మాటలవి వదివా!

బాని : అవును బాబూ! ఇప్పుడే మీ అమ్మయ్య అన్నార—నిన్నిట్లా నేనే తయారు చేస్తున్నానని.

చంటి : ఇంకెప్పుడూ ఎవరినీ ఏమీ అనను వదివా.

రామం : (లో నుండివస్తూ) సరేగాని నా ఆఫీసు ఫైలు కలపడం?—తైపు చేసుకోవాలి.

బాని : రాత్రి ఆకాశం లైపు చేసి ఆఫైలు నాపైలగా పెట్టాను.

రామం : ఏమిటి! ఆకాశం లైపు చేశావా?

బాని : అవునండి—ఏం?

రామం : అన్ని కౌగితాలూ! (ఆశ్చర్యంగా)

బాని : (చూపం)

రామం : నే నేదో మాటవరకుంటే...

బాని : ఏమో! అర్థం లేకూ నమకున్నాను.

రామం : ఏంపని చేశావు బాని!

బాని : మరేం ఘనవాతేదు లెండి.

చంటి : అరుగో నాన్నగారు వస్తున్నాడు; అక్కయ్యి యేదీ?

[జనార్దవరావుగారు వస్తారు]

చంటి : ఏం నాన్నా? అక్కయ్యికి?

జనా : మాట్లాడకుండా కంకునా కుర్చీమీద నేనీ కోలు నిన్ని అక్కడ పడేస్తాడు)

బాని : (కొక్కు కడుక్కుందుకు నీళ్ళు తెచ్చి యిస్తుంది)

జనా : పుచ్చుకోకుండా (కుర్చీలో కూలబడతాడు.

బాని : (లోనికిపోయి మంచినీళ్ళు తెచ్చియిస్తుంది)

జనా : (పుచ్చుకోకుండానే) అక్కరేదీమూ.

[ఒక్కక్షణం అంతా నిశ్శబ్దం]

రామం : ఏం నాన్నా! చెల్లాయిని పంపలేదా;

జనా : లేదు—

రామం : ఏం?

జనా : తెలియవల్లు అడుగుతానేం నాయనా? కట్నం తాలూకు రాకే పూర్తిగా యివ్వలేదు గదా. పూర్తిగా యిచ్చి పిల్లని తీసుకు ఇళ్ళేమన్నాడు.

రామం : అట్లాగేం.

జనా : అవును. అతిని తప్పేముంది. అన్నాడంటే అందు! ఆనాడు గొప్పకీ యిస్తామన్నాను. పూర్తిగా యివ్వలేక పోయాను. అడిగావని బాధ యెందుకు? అడిగడంలో తప్పేముంది. అయినా ప్రాణేయపడ్డాను; పనేమిరా పంప నన్నాడు.

రామం : పంపనన్నాక ప్రాణేయపడ్డం అవవునరం నాన్నా!

జనా : నీకేం తెలుస్తుందిరా యిప్పుడు. రేపొద్దున్న ఇద్దగు అడవిల్లలు పుట్టి పెళ్ళిల్లు చెసినప్పుడు గాని తెలియదు. అడవిల్లని కన్నతండ్రి హృదయం ఎంత బాధపడుతుందో నీకేం తెలుసురా? తిరిలేని లోటు కలపడకుండా పండుక్కి తీసుకు వద్దామని చెప్పా—అల్లుడు అగ్గినిదా నుగ్గిలం అయ్యాడు. పంపనంటే పంపనన్నాడు. మహా లక్ష్మీలా ఎట్టింబ ఈ నాలుగు రోజులూ కళికల బాడుతూ తిరుగుతుందిమకున్నా (కళ్ళి నీళ్ళు తిరుగుతాయి)

బాని : పెద్దలు. ధైర్యం వహించాలిగాని అంతలో నే అలా చెంబెలు పడిపోనే ఎట్లా?

జనా : ఏమోనమ్మా! చెప్పొద్దూ హృదయం బాధ పడుతూనే ఉంది. చెట్లంత తిండిని ఇంకా బ్రతికుండి పడుక్కి చిడ్డమ తీసుకురా లేకపోయాను. కాకుల్లా పొడుస్తారు ప్రతీవాడూను అమ్మాయిని తీసుకురాలేదేం అని. ఇటు పరువు కోసమే విడివనా! అటు చిడ్డ ఎట్టింటికి రాలేదని విడివనా.

రామం : (మెదిడు చికాక చెనుక వైపున అటూ యిటూ తిరుగుతాడు)

చంటి : (తిండిమాటలు వింటూ మధ్యమధ్య రామం వంక చూస్తూంటాడు)

బాని : మీరేంచేస్తారు.

జనా : చెప్పేదేముందిమ్మా? కట్నం తాలూకునాన్ను ఇస్తేనే గాని ఆ దొంగిలారు పంపడు. పొట్టలు గడ వదిమే కత్తుంగా ఉంది. ఒక్క రెక్కమీద నలచుకు బ్రతికాలి. మహానుభావుడుమీ నాన్నా,

ఇయ్యొత్తి దణ్ణంబెట్టారి. అమ్మకున్నూట
ప్రకారం అయిన కొండ్రకాస్తా తెనమ్మ
అనుకున్న కట్నం అణాపెసలలో నలుగురి
లోనూ యిచ్చి నాగారవాన్ని కాపాడి తన
గారవాన్ని కాపాడుకున్నాడు. నేనూ
ఉన్నాను. ఎందుకూ? ఆ కొండ్రకాస్తా
అమ్మకొక పాపం యేం ఇబ్బంది పడుతు
న్నాడో మీనామ్మ.

చంటి : మీకు ఇవ్వో! ఉత్తరంరాకారు నాన్నగారూ!

జనా : ఎవరు ?

చంటి : బిదిన నాన్నగారే. ఇదిగో (యిస్తాడు)

జనా : (చదువుకొని) హూ! పాపం! 'నా కోరిక తీరు
ప్రారని ఆశిస్తా' (ఆవి ఉత్తరంలోని ఆఖరి
ముక్కలు చదివి) ఇంతలోనే తీర్పవని అను
మానం యెందుకువచ్చిందో పాపం... అను
కున్నావమ్మా జానకి! అమ్మాయిని తీసుకువచ్చి
నిన్ను ఆత్మాయినీ మీ యింటికి పంపాలను
కున్నా. ఏంకేస్తాం. నూ రిప్పలు మేము పడ
తాము. మీ నాన్నవస్తే తప్పక యిద్దరినీ పంపు
తావమ్మా.

రాము : (లోనికి వెళతాడు).

చంటి : అన్నయ్య పంచేకాడు.

జనా : ఎవరిని ?

చంటి : ఎవరేమిటి ? మనగారి నే.

జనా : వచ్చారా అయన.

చంటి : ఆ!

జనా : ఏవిటమ్మా జానకి ?

జానకి : వచ్చారండి.

చంటి : అదికాదు నాన్నగారూ! వచ్చిరాగానే అయ
నలో అన్నయ్య చెప్పలాడి మా సుమ్మంలోక్కే
వస్తాడు. వదిల్చి పంపనన్నాడు. అయన వెళ్ళి
పోతానంటే మీ రొచ్చిరాకాఉండి మిమ్మల్ని
కూడా అడిగి వెళ్ళమన్నాను.

జనా : ఆ! ఏరీ ఆయన.

చంటి : ఎవరో స్నేహితులున్నారట వెళ్ళారు. ఇంక
ఇక్కడ ఉండడం ఇష్టంలేక.

జనా : ఓహో! గోపాలరావుగారింటికికాబోయి —
ఎంత పనిచేశాడు దొర్నాళ్ళకు.

జానకి : వారిచేమీ అవకండి. ఏదో ఆచేకింలో
అన్నారు. అనాలనీ కాదు.

జనా : ఆచేకిమా! వీడెళ్ళు భవంబోస్తే దొరుకుతుంటా
అటాంటి కాంధవ్యం.

చంటి : అదికాదు నాన్నగారూ! అయన సినిమాలో
బంట్లోకువేదం చేశాట్ట. అందనూ అన్నయ్యని
అడిగారట. అది అన్నయ్య 'ప్రినేజికి' ధంగంబ.

జానకి : చంటి!

చంటి : మవ్వెంత అన్నయ్యని వెనకేడుకు వచ్చినా
నాకిట్లాంటివి వచ్చవు వదివా! నూ నాన్నలో
చెప్పకపోతే ఎలా?

జనా : అయన సినిమాలో వేమలు వేసుకుంటే ఈయన
గారవానికి ధంగం వచ్చిందీ? మనకన్న వెయ్యి
రెట్లు వయనం అని తెలుసుకోలేకపోయాడు.
ఒకమాటకి కట్టుపడ్డాడు.

రాము : (లోనుంచినవస్తూ) ఆకట్టుపడ్డాడు. పెళ్ళిగా
యిస్తానన్న రిక్కువాచీ యిచ్చాడు. మొదటి
పండుక్కి కొనిస్తానన్న నైకం కొనిచ్చాడు.

జనా : నువ్వు యిచ్చవుగా నీరావమరదికి కట్నం
పూర్తిగా.

రాము : నే నేం యిస్తానని వాగ్దానం చెయ్యలేదు.

జనా : ఒకరేయ్, కుటుంబానికి అయిన పెద్దకొడుకుని.
మవ్వంటే ఒకటి, నేనంటే ఒకటి కాదురా.
అలాకాకుండా అణా పెసలలో యిచ్చాడు
మీమామగారు. నైకంవాచీ అన్నావు. ఇవ్వలేక
పోయాడు.

చంటి : ఈవంతుక్కి తీసుకువెళ్ళియిస్తానన్నాడునాన్నా
పాపం ఆయన. ఆయన సినిమాలో వేదం చేస్తే
యాయనగారి పరువు పోయిందట. సుమ్మంలోనికి
వచ్చిన పెద్దయనిగిరి అడ్డమైన నూటలు అంటే
ఈయన పరువు నీలబడిందిప్పుడు. అప్పుడే మన
బ్రతుకులు వీధినిపడ్డాయి. లేక పోతే ఎన్ని వేల
సుందెలలో ఆపానకాలకాస్త్రీ వచ్చి మీ మామ
గారూ మీరు చెప్పలాడుకున్నారా అని అడుగు
తాడు.

జనా : ఏవిటమ్మా జానకి!

జానకి : ఏవీలేదు మామగారూ?

చంటి : ఏవీలేక పోవడమేమిటి నాన్నగారూ!
అన్నయ్య ఇష్టం వచ్చింటు మాట్లాడాడు.

రాము : అంగుకే వంటావురా యిప్పుడు!

చంటి : ఏవిటనేది. ఏమీ అవక్కలేదు.

జనా: ఒరేయ్ రామం! వాడవేదేయంరా. ఈ విషయంలో. పసికూన, వాడిమాత్రం దూరివు ఆలోచన చెయ్యలేక పోయావు. కుటుంబ గౌరవాన్ని మరిచేసా ఆలోచించలేకపోయావు.

జానకి: పోనీలండి మావగారూ! వారి నేమీ అవకండి.

జనా: పిచ్చితిల్లి! నీ సహామే వాణ్ణి యింతిమ్మకు తెస్తోంది. ఏమిరా రామం! ఏది ఎట్లా ఉన్నా నువ్వు లోకి వచ్చి పద్ది మనిషిని గౌరవించకుండా వచ్చి వారిని బామ్మవడిం మర్యాదేమో ఆలోచించావా? మొన్న పండుక్కి తీసుకువెళ్ళాడు. నువ్వు కోడుకున్న వులెన్ మాటు కుట్టించి యిచ్చాడు. మనం నీ చెల్లెల్ని బానిస తీసుకురా గలిగామా?

జానకి: ఇద్దరూ గొడవెందుకు మావగారూ!

జనా: ఉండవచ్చు! ఏమిరా ఆయన మంచివాడు గనుక పల్లెత్తుమాటవకుండా వెళ్ళాడు. నీ బావ మరిదికి కట్నం తాలూకు ఉబ్బు పూర్తిగా యిచ్చావా అంటే ఏం చెబుతువురా నువ్వు? నీ బావమరిదిని ఎన్ని పండుకులకి తీసుకు వచ్చావు! వైకిలే కొలిచ్చావా! రిడ్డు వాచీయే కొలిచ్చావా? అని అడిగితే ఏం చెబు దువురా నువ్వు! ఒకరి తిప్పలు ఎంచేలప్పుడు ముతిప్పలు చెవక్కి తిగి దాచుకోవోనే ఎట్లా బాబూ? చెప్ప. పిసీమాల్లో కేషం చేస్తే తిప్పా? బంట్లోను కేషం అయితే మాత్రం.

రామం: ప్రతివాడు అపరాధమే. మీ మావగారు బంట్లోను కేషం చేశాడేమిటికోయ్ అని.

జనా: అగునుతాడు వెళ్ళవలు. పూటకి గతిలేని వెళ్ళవలు. కానీ సంపాదించలేని దొంగస్వలు. నువ్వు పచ్చగా ఉంటే చూచి ఒరవలేని నిర్భాస్వలు. ఆ మాటలు పట్టకొని బాధపడడం అట్టే మంచి పనేమో మరొక్కవారి ఆలోచించు. నీకు చెప్పే ఈ వెళ్ళవలు చేసేసీలివాలింపనులు నీకు తెలియనివి గనుక నా? అక్కడిదాకా యెందుకు? ముందేసిందెవటి? ఆ కొండ కాస్తా కట్నం కోసం అమ్ముకుంటే తిరునాతి ఆ పెద్దమనిషి ఏమైపోతాడో అనేవా ఆలోచించావా? మన కట్నం, మనం, సంఘంలో గౌరవంకోసం అను, ధనంమీద ఉండే కాంక్ష అను, సుంజుకున్నాం.

మన అల్లుడికి పూర్తిగా కట్నం యింతవలకు యివ్వలేకపోయాం. అద్దమైన మాటలు అల్లుడితో పడుకున్నాం. ఈ పరిస్థితుల్లో నువ్వు లోకివచ్చి ఆ పెద్దమనిషిని...

జానకి: వారేమీ తొలవాడలేను మావగారూ?

జనా: నువ్వు పద్ది చెప్పడానికి లేవచ్చు! ఏదీ తొలవాడకపోలే వచ్చి పెద్దమనిషి మనస్సుకు ఎంత కష్టం తోచకపోలే, వెంటనే, ఇంట్లో ఉండకుండా ఇంకోలోటికి వెడతాడా?

జానకి: పోనీలండి. మావాన్న ఏమీ కష్టపెట్టకునే మనిషి కాదు.

జనా: ఏమైనా మనస్థిరం మనం నిర్వర్తించుకోవాలన్న.

జానకి: వారి మనస్థిర బాధపడింది. వెళ్ళడానికి యిష్టపడలేదు. నన్ను వెళ్ళమన్నాడు. వాడు లేండి నేను వెళ్ళడం వాధ్యం కాదని నేను రావన్నాను. ఇంకెవరో ఎవరి తిప్పలేదు. పోనీలండి. మరో పండుక్కి వెడతాము.

జనా: రామం! వా మాట నిమనాయనా! ఆ పెద్ద మనిషి హృదయం ఎంత బాధపడుతోందో, నీ చెల్లెల్ని పంపనంటే పంపని నీ బావ చెప్పే సరికి వా హృదయం ఎంత కుమిలిపోయిందో నీకేం తెలుసు. అక్కడే భోగం విడవాలని పించింది. (కళ్ళ నీళ్లు తిరిగి ముట్టాడ లేక పోతున్నాడు.)

రామం: (తిడుకు కూడా కళ్ళ నీళ్లు తిరిగాయి. తుకుదుకుంటున్నాడు.

జనా: ఏదవలేక పోయాను. వావలెనే మీ మామ గారు బాధపడి ఉంటారు. ఇద్దరూ వా మాట విని వెళ్ళండి. అమ్మా! జానకి!

రామం: జానకి వెళ్ళమండి. నా ఆధిష్టంలేదు.

జనా: ఇంత గొడవ జరిగాక ఆపిల్లమాత్రం ఒంటరిగా వెళ్ళగలదా? కాబట్టి నా మాటవిని ఇద్దరూ ప్రయాణంకండి.

జానకి: పోనీలండి మావగారూ! పండుగ పూటా మీరు మాత్రం బాధపడవద్దు. వదిలేగాను వస్తే మీకు ఇబ్బంది ఉండక పోను. ఇప్పుడు వెళ్ళకపోలే యేంలెండి. మరో పండుక్కి వెళ్ళాలి.

జనా: ఘనవారేదమ్మా! మా తింటాలు మేము పడతాము. నా మాటకు ఎదురుచెప్పక మిరిద్దరూ చిలకా గోరింకల్లా వెళ్ళి ఆ కన్న తిండి

హృదయమిది నేనా ఆనందం చేకూర్చిరండమ్మా.
వా కల్లానూలేదు ఆ ఆనందం. రామం. నామాట
రింక అద్దం చెప్పకు నాయనా!

రామం : కొడు నాన్న గారూ! నే నెల్లానూరానని
చెప్పేశాను. ఇంక వెళ్ళడానికి నాకు యిద్దం
లేదు. నా మనస్సెందుకో బాధపడింది.
వెళ్ళడానికి అంగీకరించడం లేదు.

బావీ : వారిని బాధ పెట్టకండి మావగారూ!

రామం : బతుకు విన్న మాటలు మనస్సుకు బాధ
పెట్టాయి. ఏదో ఆ చేతిలో ఏ చేదో ఆ నేతాను.
ఇన్ని మాటలు ఆయన్ను నిశ్చయించుకుంటూ
నేనెల్లా వెళ్ళిన అయిన నుమ్మం లోనికి.
ఆయన చేదైనా అన్నాడా మళ్ళీ నాకు కోపం
వస్తుంది.

ప్రకా : (నిధిలోనుంచివస్తూ) ఎందుకంటాను బాబూ!

బావ : రండి బావగారూ! మీరు వచ్చేసరికి నేను
లేకపోవడం, మావా చేదో తొందరపడి మీ
మనస్సుకు కడుం కలిగించడం జరిగిపోయిందని
విన్నాను. అదంతో నా తిప్పడంక్రింద నన్ను
క్షమించాలి.

ప్రకా : ఎంతమాట. ఇందులో రామం తొందరపడ్డది
లేదు. నాకు కడుం కలిగిందీలేదు. ఆపిపిల్ల నిమ్మ
కుప్పినాడే. నా వల్ల అనేకం లోటుపాట్లండ
వచ్చు. మీరే నన్ను క్షమించాలిగాని...

బావ : మీ వల్ల లోట్లా! ఒక్కనాటికనలేదు ఆ
మాట.

ప్రకా : నాయనా రామం! చిన్నితనంచేత ఏదో
ఆ చేతిలో మనస్సు బాధపడి కంగారుగా
మాట్లాడావు. అంతమాత్రాన్ని అనుభవంతో
ఏళ్ళు గడిచిన నేను కంగారుపడి ఏదైనా
అంటానని అనుకుంటున్నావా? నిశ్చయించు
అంటే అది నా కుమారికి కొడుకా? ఏచిచ్చాడా!
మీరు నుఖంగా ఉండడమే నా కృత్యంవంది.
ఇక్కడుండి అవకాశంగా నీ హృదయనికి
బాధ కలిగించడం యిద్దంలేక నాన్నే మీకు
నింటికి వెళ్ళాను. మీ నాన్న గారు వచ్చాక,
నీ కోపం ఎదుకున్నాక రావచ్చు ననుకున్నాను.
జరిగిందంతో మర్చిపో నాయనా! బావగారూ!
మంద మమ్మల్ని అడగడం ధర్మమనుకుంటాను.

ఈ పంతుక్కి మా అమ్మాయిని అల్లుణ్ణి పంపిం
చమని ఆర్జిస్తున్నా.

బావ : ఈ మాత్రం దానికి అర్థించాలా బావగారూ!

ప్రకా : నాయనా! రామం! మత్స్య నీ భార్యవచ్చి
ఈ వాలునోకాలు నా యింట్లోఉండి నా
కొనంతాన్ని చెకూర్చు. ఇంక నా మాట
కొదిలకు. నైకియనాచీ కొనుక్కున్నా నన్నావు
గనుక ఏం కొనాలో ఆకురు. నలుచరిలోను నీ
పగువు నిలబడేటట్లే నిన్ను సత్కరిస్తాను. ఏం
బాబూ! నా మాట కొదిలకు.

రామం : సరే మీయిద్దం.

ప్రకా : అమ్మా బావకీ!

బావీ : అది సరేకాని నాన్నా! పంతుగవ్రాటా మామ
గారు చెయ్యికొట్టుకోవాలి నాన్నా. ఏవంత
భర్తం వచ్చింది. మావది నే గారు వస్తారేమో
నేను మనయింటికి రావచ్చుననుకున్నాను. మా
వదివగారు రాలేదు.

ప్రకా : ఏంబావగారూ! అమ్మాయినితీసుకురా లేనూ

బావీ : లేదునాన్న! వారి ఆడబడెమలంతో ఈ
పంతుక్కి వస్తున్నారట. ఈవిడే పెద్దకోడలుగా.
ఈవిడ లేకపోతే ఎట్లా? మరోపంతుక్కి తీసుకు
వెళుకురుగానిలేండి అని అన్నారట.

ప్రకా : అట్లాగా!

బావ : ఎంత నుట్టు పెట్టాడమ్మా నీకు భగవంతుడు. నీ
లాంటి సద్గుణాలు కలిగిపిల్ల కోడలుగారావడం
మాఅదృష్టం అదికొడు బావగారూ! మీ దగ్గర
దాపరికం యెందుకు? అల్లుడు కట్నం తోనాకు
సామ్యు వూరిగా యివ్వలేకపోయాను. అది
ఇస్తే నేగాని అల్లుడు అమ్మాయినిపంపనన్నాడు.
ఎక్కడ వాగారవానికి లోట్రాస్తుందోనని మీ
అమ్మాయి అట్లా మార్చి చెబుతోంది.

ప్రకా : ఇందులో బాధపడవలసిందేముంది. అన్ని
కుటుంబాలు ఒక్కమాదిరిగానే ఉన్నాయి.
కాలు చెయ్యి కూడెదినుకుని మీరే సత్కరిస్తారు.
అడపిల్ల సామ్యు ఏతిండి అడవారిండుకు.

బావ : అని మనం అనుకుంటేసరే! బావగారూ!
అల్లుణ్ణి కూడా అంత దూరద్దా ఉండాలిగా.

ప్రకా : సరేగాని బావగారూ! పంతుగవ్రాటా ఏం
ఇబ్బంది పడతారు. మరోవిధంగా భావించక
మీరూ, చంటి, కూడావస్తే నా హృదయమే

కాకుండా మా అమ్మాయి హృదయంకూడా ఆనందిస్తుంది.

జనా : మేమెందుకు భావగాయా!

ప్రకా : అమ్మా! నీవైతా చెప్పవూ.

జానకి : మావగారు!

జనా : అమ్మా! మేముకూడా యెందుకమ్మా! పోనీ ఒకపనిచెయ్యితిరి! చంటికూడా వస్తాడులే. నీతో తీసికొనివెళ్ళు.

జానకి : మీరొక్కరూ యీ యింట్లో ఏముంటారు మామగారు! నేనుంటానుగా ఆక్కడ మీకే లోటు రానివ్వకు.

జనా : అయ్యో వెళ్ళితిరి! వాకు లోటానుందనా?

జానకి : మీఆలోగ్గం అసలే మంచిదికాదు. ఒక్కరూ యిక్కడ యిబ్బందిపడలేదు. వామాట కాదనకండి.

ప్రకా : భావగాయా! ఇంక మీరు మనోమాట చెప్పారు.

పావకాలశాస్త్రి : (లోనికివస్తూ) అవును, వారడగడం మీరుకూడా వెళ్ళడం ధర్మమే.

చంటి : అదిగో మళ్ళీవచ్చావా? నీకర్మపన్నాలతో మాకేమీ నిమిత్తంలేదు దయచెయ్యి.

పావ : అదిరిటి? నీ నేంచేకాదు? చెప్పలాడి వెళ్ళివదియ్యంతుకు మళ్ళీవస్తే ఏంజరుతుతోందో చూచి ఒక్క పాడుంపట్టు వేయించుకు వెళదామని వచ్చానుగాని వాకెందుకండోయి.

ప్రకా : మేమేమీ చెప్పలాడుకోలేక.

చంటి : మరి నీను చెప్పేదిరిటి? ఇల్లాంటి వాళ్ళివస్తే సంసారాలు పాడవడం. వీళ్ళెచ్చాయి చెప్పట్ల మామగారు వినీమాలో వేదంవేళాడని. అట్టు కొచ్చి అన్నయ్య వదులుతున్నాడు చేలేవగా యీ పెద్దమనిషి.

పావ : అచ్చాయి! అంత పొగుడు మోత్రినం పనికిరాదు.

జనా : వెళ్ళివయ్య! పొగుడుమోత్రినంలేదు, ఏవీలేదు. ఏంజరుతుతోందో చూద్దానీవచ్చాట్ల.

పావ : ఒక్క పాడుంపట్టు వెయ్యరూ!

జనా : బజార్లో అమ్ముకున్నాడు.

పావ : పోనీలండి. వాకెందుకు వెడతాను (వెడతాడు)

జనా : చెప్పలాడుకుంటే చూచి ఆనందిద్దామని పావం.

ప్రకా : ఉంటారు బాబూ రకరకాల మనుష్యులు.

భిన్నప్రకృతులు.

చంటి : వాన్నా : నీ బట్టలుకూడా సర్వేస్తాను.

జనా : (ప్రకాశరావుగారితో) ప్రయాణం అంటే సరి మావాడికిక అప్పుంటాడా అప్పురలేదు. అందులో వదివగారింటికి. భావగాయా! మావాడికి వదివగారంటే పంచప్రాణాలు. వదివగారి మీద కాస్త మాట పడనివ్వకు. ఇంతకూ చెప్పావూ. జానకి నిజంగా మా చంటికి కన్న రిల్లీ లేనిలోటు తీసుస్తోంది. అంటే పొగడ్డికింద ఉంటుంది కాని మా అదృష్టంకొద్దీ దొరికింది జానకి మాయంటికోడలుగా.

చంటి : వదివా! వాన్నగారి బట్టలు వా బట్టలు వా పెట్టెలో పడ్డవా?

జానకి : నీకెందుకు బాబూ అంత క్రమ. నేనున్నానుగా సర్దిదాని.

చంటి : (చీధివంక చూచి) అదేమిటి? వావ వస్తున్నాడు వాన్నోయ!

జనా : ఆ! జానే!

చంటి : అదుగో! వావే! అదిగో బండిలో ఆక్కయ్య.

జానకి : అమ్మయ్య! వదివగారుకూడా వచ్చేస్తున్నారు. [అంటూ చీధిలోనికి వెళుతుంది]

చంటి : ఆక్కయ్య (అంటూ చీధిలోనికి వెళతాడు)

రామం : (చీధి శుక్యండాకా వచ్చి చీధివైపుకు చూస్తుంటాడు)

జనా : భావగాయా! మా అల్లుడుకూడా మనస్సు మార్చుకున్నట్టున్నాడు. అమ్మాయిని తీసుకుని కాదులో బయలుదేరి ఉంటాడు. అమ్మయ్య! నాదిష్ట పట్టింటికి వచ్చింది. భావగాయా! ఇవారే ఎంగో గుడిసం. బావెక్కిన మన హృదయాలు గెందూ లేలికపడ్డాయి. ఇంక యీ పండుగ మీ అల్లుడు కూతురుతో మీరు మీ యింటిదిగ్గర మా ఆలుకు కూతురుతో నేను మా యింటిదిగ్గర ఆనందింగా గడుపుతాం. ఇంక యింతిక్కి వరుసు మళ్ళీవ నానకు కావలసిందేముంది. మన పరువు కాస్తా నిలచేలాదు మన అల్లుళ్ళు చూడండి. ఈమ్యుతిరగతి కుంటంబాలున్నాయి చూడరూ పరువుకోసమే బలికేడి. పరువుకోసమే బాధపడేది. ఆ పరువుకోసమే సర్వనాశం అవుతున్నది.

[తెర]

శ బ్ద శ క్తి

శ్రీ వి నో బా థ వే

సాహితీపరులు స్వయముగ వివ్రములై వుంటారు. కాని వివ్రములైకూడ వారు చాల ఉన్నతులై వుంటారు. వ్రుతులై వే వారి కీగొప్పతనం లభిస్తుంది.

శబ్దానికి మనం చాల విలువకడతాం. శబ్దాని కున్న శక్తి మరీ ఏ యితరవస్తువులోనూ కన్పించదు. వా జీవితంమీద పడిన శబ్దప్రభావాన్ని ఆధారం చేసు కునే నే నీసంగతి చెబుతున్నాను. "ఏకశబ్దః సమ్యక్ జ్ఞాతః సమ్యక్ ప్రయుక్తః స్వర్గలోకే కామధుక్ భవతి" అని పాణిని మూర్తిం. అలా ఒక్క శబ్దముద్భ రించి వస్తుటికీ 'స్వర్గలోకే కామధుక్' అవుతుంది. సంస్కృతిభాషలో అనాదిగా శబ్దశక్తి చాలా విక సించింది. ఇంగ్లీషులో గూడ లక్షలాది శబ్దాలున్నవి. కాని అవి కేవలము శబ్దసంగ్రహం మాత్రమే. వాటివల్ల అభివ్రుత శక్తి లభించదు. ఒక్కొక్క యంత్రానికి ఆసంఖ్యాకంగా ఉపాంగాలు వుంటవి. ప్రతిదానికి వేరవేరే ఒక్కొక్క పేరుంటుంది. ఈవిధంగా ఒక్కొక్క యంత్రానికి డిజన్లకొలది శబ్దాలు వాడ వలసి వస్తుంది. కాని ఇటువంటి శబ్దభాండారమువలన శబ్దశక్తి పెరుగుతుం దినుకోవడానికి వీలేదు. జీవితంలో పరిగ్రహం పెరిగివోదీ, చెత్తి చెదారము బొగయిన కొలది శబ్దసంఖ్య పెరుగుతుంది. అది కేవలం శబ్ద సమూహం మాత్రమే. దానివల్ల భావసంపద పెరు గదు. ఇంగ్లీషులో భావసంపద చాలా వున్నది. కాని సంస్కృతంలో మనకు కన్పించు శబ్దశక్తి అందు చూడము. కొత్తవస్తువులు తియారయినకొలది, కొత్తి కొత్తి మాటలు ఏర్పడుతూవుంటవి. ఇటువంటి మాటల సంగ్రహంవలన అనవసరమైన బరువు పెరుగుతుందిని పాశ్చాత్యులుగూడ ఇప్పుడిప్పుడే తెలుసుకుంటున్నాగు. కనుకనే ఒక్కొక్క యంత్రానికున్న వివిధాంగాలకు వేరువేరు పేరులిడక అంకలద్యారా వానినిగుర్తించడము

మొదలుపెట్టారు. ఏదైనా ఒక యంత్రానికి ఒకచీల కొనవలసివస్తే ఫలావాయంత్రానికి ఫలావానెంబరు చీల అనే అడుగుతారు.

కాని సంస్కృతంలో మనం చూచేదేమిటి? సంస్కృతంలో ప్రతిశబ్దము భావస్ఫూరకంగా వుంటుంది. ఉదాహరణకు 'పృథ్వీ' అనే శబ్దాన్ని తీసుకుందాము. ఇంగ్లీషులో "యర్త్" అని, లాటిన్లో "టేరా" అని అంటారు. ఈవిధంగా యర్త్, టేరా అని రెండుశబ్దాలమాత్రమే వున్నాయి. కాని సంస్కృ తంలో కొన్ని డిజన్ల శబ్దాలు దొరుకుతాయి. పృథ్వీ = వ్యాపించియున్నది, ధర = ధరించునది, భూమి = వివిధపదార్థములకు జన్మనిచ్చునది, గుర్వి = బరువైనది, ఉర్వి = విశాలమైనది, తమ = సహించునది; మనము కానితోతిన్నిన ఆమె సహిస్తుంది. ఇలా ఒక్కొక్క శబ్దము ఒక్కొక్క గుణవాచకము. శబ్దముతోపాటు దానికున్న ప్రత్యేకగుణముకూడ మనదృష్టికి వస్తుంది. కొందగు శవులు తమ కవిత్యంలో గణపూర్తికొంకు ప్రతిశబ్దాన్నీ సర్వాణుబంధంగా వాడతారు. వారి దృష్టిలో భందోనిర్వాణాని కనువుగనుండుబకీరకే ఈ పదజాలమంత యేర్పడింది. కాని అది నిజంకాదు. అసలు నిజం చెప్పాలంటే ప్రతిశబ్దము స్వతంత్ర వ్యక్తిత్వం కలిగి వున్నది. ఒక్కొక్కగుడాన్ని వెలువ రించడానికి ఒక్కొక్క శబ్దం వుట్టింది. నలువైపుల వ్యాపించి విస్తరించియున్న ఈ భూమితమ "పృథ్వీ" అని పిలచినప్పుడు మన మాపదార్థముయొక్క అంత ర్ధర్మము చెబుకొనగలుగుతాము.

ఈవిధముగ సంస్కృత శబ్దాలలో భావం నిండివుంటుంది. కనుకనే ప్రతిశబ్దము మనతో సంభాషిస్తూ వుంటుంది. ఇంగ్లీషు శబ్దాలలో ఈ శక్తి కనుపించదు. 'వాటర్' శబ్దము మనతో

అనువాదం : శ్రీ యలమంచిలి వెంకటేశ్వరరావు

మాటలాడలేదు. మనమే దానితో మాట్లాడదలచు కొంటే అది వేరనంగరి. కాని సంస్కృత శబ్దం మనలను పలుకరిస్తుంటుంది. పయః=బొమ్మనుంచి. పానీయం=తృప్తినిచ్చునది. ఉదకము=లోపరినుండి వచ్చినది. చూట్టానికి "సముద్రం" ఒక చిన్న శబ్దం. కాని ఇది కూడా మనల్ని పలుకరిస్తుంది. సము=నలు దైపుల సముముగ వ్యాపించిన, ఉద్ర = పైకి లేచిన, పైకి పొంగినచివ్వు నీరు, రము=అప్రోద యోగముయిన, ఎరుగునది=కేళిపల్లవునది, అనందమిచ్చునది; సముద్ర (సమ+ఉద్ర+రము) "సముద్రాత్, ఉత్క్రిష్ట మధు మాక ఉదారిత" — ఈ హృదయంలో సముద్రమువలె అసంఖ్యాగముయిన భావం కలుగుచున్నది. భావ తిరింగ ములు ఉపాంగులూ వుంటుంది. ఈ హృదయము నిజముగ సముద్రమే. సముద్రపు దృశ్యము ఈ హృదయంలో ప్రకటితమూతూ వుంటుంది. కాని "సీ" అంటే ఏమి ద్యోతికమవుతుంది? అది ఒక పదార్థం. ఆ శబ్దము మాట్లాడదు. గుగ్ధం=దోహనముచేయుబడిన పార రూపము!—ఘృతం=మిక్కిలి పరిశ్రమైన, నిర్మల మైన, తుక్కు తీసివేయబడిన—"ఘృతం మే చక్షుః" — నా కన్ను నెయ్యి అని విశ్వావిశ్రులవారంటు వ్వాగు. "ఇంగ్లీషులో"గాని మరి ఏ యితరభాషలో గాని "నా కన్ను ఘృతము" అని చెప్పబడినటు ఎక్కడ చూడబోము. "ఘృతం మే చక్షుః" అనగా నా కండ్లు మిక్కిలి పరిశ్రమైనవి; వానిలో ఏర్పాడైన పాపమును గ్రహించు వికారములేదు. అవి వేరివలె నిర్మలము, స్వచ్ఛమునైనవి అర్థము.

అగ్ని అంటే "ఫైర్." కాని "ఫైర్" అంటే ఏమన్నా బోపడిందా? ఏమీ లేదు. కాని 'అగ్ని!' అంజనాతీత్ అగ్నిః! అంటే ఒక వ్యవహారం కంటిముందు నిలుస్తుంది—వ్యక్త మౌతుంది. "వహ్నిః" — అది వాహకము — తీసుకువస్తుంది. సందేశవాహకము. యజ్ఞంలో అహుతి పడితే నీ, అగ్ని మీ ధక్తిని పైకి తిన్నగా భగవంతుని వద్దకు చేరుస్తుంది. అయితే, 'అగ్నిమితేవుగోహితమ్' మారుగా 'వహ్నిమితే పుగోహితమ్' ప్రయోగిద్దా మంటే చెల్లదు. బొత్తుగా అర్థమే మారుతుంది. ఈవిధంగా ఒక్కొక్క శబ్దానికి ఒక్కొక్క విశేష మైన మహత్తువున్నది. సంస్కృతంలో ప్రతిశబ్దమూ ఒక వ్యక్తిత్వాన్ని కలిగివుంటుంది. 'హియూషం,' 'అమృతం,' 'సుధా'—ఈ మూడు శబ్దాలు అమృతానికి

వాదబుద్ధతాయి. కాని ప్రతి శబ్దమూ ఒక విశేషమైన అర్థాన్నిస్తుంది. 'అమరానిర్దరాదేవాః' అని అమర భాగ్యపు ప్రారంభమే ఈ వాక్యంలో జరిగింది. 'అమరా' వేరు, 'నిర్దరా' వేరు. ఎవరు చావకో వాళ్లు అమరులు. కాని ఒకడు ముసలి, రోగిష్టిఅయినాడను కొంటే. అతడు అమరుడు కాగోరతాదా? అతను 'దేవా! నన్ను తొందరగా తీసుకుపో' అని ప్రారంభ చేస్తాడు. 'నిర్దరా' అంటే జరారహితము. జరారహి తులు తొలగినప్పుడేగదా అమరులు కాగల్గుట!

సంస్కృతభాషలో శబ్దకోశముకూడా కావ్య ర్థ్యం కలిగివుంటుంది. ఒక శబ్దానికి ఎన్ని విధాల వుత్తర్పత్తి! ఒక శబ్దానికి అనేక అర్థాలు, అనేక అర్థాలకు ఒక శబ్ద మును! కనుకనే వాక్రచిత్రరణ సంస్కృతంలో జరిగినంత విర్బలంగా బహుళా మరే యితర భాష ల్లోనూ జరగదు. ఈ జీవంలో శబ్దశక్తి చాలాపాద్యురి తాభావం. గ్రీక, లేటిన్, అంగ్లీ భాషల్లోనూడ కొంత శబ్దశక్తి వున్నది. ఇక్కడ పోల్చిచూడ చూప వచ్చు. కాని సంస్కృత శబ్దాలవలె అవి ద్వయం ప్రకాశములు కావు. 'ఘట' మనే శబ్దం తీసు టుందాం. ఘటమంటే కుండ. ఘటమంటే శరీరమనే అర్థంకూడా వున్నది. కుండలో నీరునింపుతాము. అలాగే ఈ శరీరంలో ఏమివున్నది?—నీరే నిండివున్నది. నీళ్ళతో నిండినకుండద్యారా, పూర్ణకుండద్యారా మనం ప్యాకటిం చెల్తుము. అంటే మనం చెప్ప దలచించేమిటి? మా హృదయం ధక్తిభావంతో నిండివున్నదని. ఈ అర్థంలో ఆ 'ఘట' శబ్దం పురక రిస్తుంది. 'ప్రభువు ఘటఘటంలోనూ నిండివున్నా' డన్నాడు నానక్. మన యెదుట నున్నవన్నీ 'ఘట'లే—అన్నీ నిండివున్నవే. కాని జనితో నిండివున్నవో చెప్పలేము. కొన్ని పనికిమారిన వస్తువు లతోనూడా నిండివుండవచ్చు. బోలే, మనం ఇక్కడ చెప్పుకునేది 'ఘట' శబ్దానికున్న విశిష్టతనుగురించి మాత్రమే. 'పాట్'కు ఈ విశేషం స్ఫురించదు. కారణం, 'ఘటా'నికి ఒక ఘటంవున్నది. మన శరీరం ఒక ఘటాన్ని కలిగివున్నది. 'ఘట' శబ్దం ఒక ఘటాన్ని నూచిస్తుంది. ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి శబ్దాలు ఈ విధంగా వాటిలోపలకు మనకు ప్రవేశమియ్యవు. సంస్కృత శబ్దం అంతరింగంలో ప్రవేశించడం లేలిక. కనుకనే శబ్దశక్తి ప్రకటితమౌతుంది.

‘దక్షిణ’ అనే శబ్దమున్నది. ‘దక్షిణ’ ధాతువు శ్రేయస్కానికి, స్వచ్ఛతకు ప్రతినిధియను. మనం కంటితో మాట్లాడినంతగా నోటితో మాట్లాడదు. కోపం వస్తే కన్ను మాట్లాడుతుంది. లోపల బాటివుంటే కన్ను మాట్లాడుతుంది. శిల్పానికంటే కన్ను చెలువుగునిస్తుంది. అందుకనే ‘వ్యాజ చక్షతే’ అంటే వ్యాఖ్యానించుట అని అర్థం. ‘దక్షిణ’నుండియే వ్యాఖ్యానశబ్దం వుట్టింది. మన భారతీయులం ఇతిరులకు హెచ్చుగా ఉపదేశించడం అంటే యిట్టవడదు. మన మహాపురుషులమీద మనకున్న శ్రద్ధను దివికి కారణం. వారి కండ్లవ్వారా పరిస్పృహమైనంత, ఇంక దేవివ్వారా చెలువవగు. వారి కండ్లలో కారుణ్యం నిండివుంటుంది. కారుణ్యమంటే ఏమిటి? ‘మర్సీ’, ‘క్రెండ్ నెస్’—ఏదన్నా వ్రతయోగించండి, ఆ భావం వ్యక్తంకాదు. కాని కనుగ ఏమి చెబుతుంది? ఎప్పుడు ఏదో ఒకటి చెయ్యమని పురికొల్పుతుంది. హృదయంలో ప్రేమ వున్నది. కాని దానితోపాటు కర్మ ప్రేరణ కలుగకపోతే అది కరుణ కాదు. కరుణ పూరిత కూర్మోనీయగు. ఆ నేకులు అకుకుతూ వుంటారు—“బాబాజీ (విశ్వాజీ) ఎందుకు ఇలాగ తినుకుతాడు? ఇంత తిరిగివా ఆలవడేమిటి?” అని. ఈ కారుణ్యమే అతిన్ని తిప్పుతుంది? అది ఏదోఒకటి చేస్తూ వుండమని బాబాని ప్రార్థిహిస్తూ వుంటుంది—పూరితే కూర్మోనీయగు. పిల్లవాణ్ణి తేలు కుట్టిందనుకోండి. మనం చూస్తూ కూర్మంటామా? ఒక్కసారిగా నేర చేదామని పనుగత్తి పర్మము? కరుణకూడ కాంతంగా కూర్మోనీయగు. లేవమనే ప్రేరేపిస్తుంది. ‘బుద్ధి’ని చూపండి. అది మనకు బోధ చేస్తుంది. దానికున్న విశేషలక్షణమిది. మనయెదుట కుగ్రహమైన వస్త్రాలు కప్పడుతున్నవి. ‘సృధి’ మంటే ఏమిటి? కుగ్రహమంటే పరిశ్రమైనది అర్థం. ‘సృధి’మంటే కేవలం ‘వైట్’ కాదు. ‘సృధి’ శబ్దంతో దానికి సంబంధమున్నది. మరి ‘కోధి’తో కూడ దానికి తిక్కువ సంబంధము లేదు. అప్పుడు సాంధ్యము, పవిత్రత ఒకకోట మేలివించిన వన్ను మాట. ఎదురుగా ఆకాశంలో ‘సృక్’ తార ఉదయిస్తూ వుంటుంది. సృక్మంటే పవిత్రం. ‘సృచి’ శబ్దాన్నించి సృక్ శబ్దం వచ్చింది. దాన్ని చూచేసరికి పవిత్రమైన భావం స్ఫురిస్తుంది. ‘మార్గ’ శబ్దం తిగుకుండాం. ‘మా’ ధాతువునుండి ‘మార్గ’ శబ్దం వుట్టింది. మార్గ=ప్రేరేపించుట; ‘మిత్ర’ శబ్దమున్నది. మిత్రుడు

చేయువదేమిటి?—ప్రేమిస్తాడు. హిందువులు మారుగ్రవకు ‘మిత్ర’ నామకరణం చేశారు. అతిని కరణాలకు—అవి ఎంత తీవ్రంగా వున్నా—మనం ఫీలికొందిము. మనలను ప్రేరేపించి, మనచేత కర్మమచేయించువాడు మనకు నిజమయిన మిత్రుడు. మనం నిద్రిస్తుంటే అతిను మేలుకుంటాడు. మనం కూర్చుంటే మనచేత పనిచేయిస్తాడు. ఇంత మేలు కోరినాడే మిత్రుడు. ‘మిత్ర’ శబ్దం కేవలం మార్గ వాచకమేకాదు. “ప్రేమతో అందరికీ సేవచేయువాడు” అనే అర్థం ఇందులో ఇమిడి వుంది. మన మిక్కడ కూర్చున్నాము. గది తలుపులు మూసివున్నవి. మార్గ భగవానుడు బయట వుండియున్నాడు. ఆయన ఏమి చేస్తాడు? మనకు నేరచేయవలెనని ఆయన కోరిక. నేరకుడుగా, మన తలుపుమీద చెయ్యిపెట్టి తత్పరతతో నిలబడతాడు. మనం కొంచెం తలుపు తెరిచి, కొంచెమే లోనికెవస్తాడు. పూర్తిగా తెరిచే, ఆయన స్వేచ్ఛగా లోపల ప్రవేశిస్తాడు. తలుపులు మూసివుంటే గబగబ నెట్టి లోపలికి రాదు—బయట నిలబడివుంటాడు. ఇది ‘మిత్ర’ మర్యాద. ఆయన ఎన్నడు నాగావడకు. యజమాని ఎంతపేపు నిద్రిచోయినా, అతిను చేకదప్పుకు! ఇటువంటి నేరక భావం పూర్తిగా మాగ్యునిలో కనిపిస్తుంది. ఇలా శిల్పాలు మనలను పలుకరిస్తూ వుంటవి.

ఈ విధమైన సాహిత్యశక్తి భరతభూమిలో వున్నది. ఇటువైపుకు మీరంతా దృష్టి పెట్టాలి. సరిగా అర్థం కావలెనంటే, మనం జీవితం లోపలిభాగంలో ప్రవేశించాలి. ‘సుమన’ మంటే ఉత్తమ వుత్పం. దానిని మనం సమర్పిస్తాం. అంటే దీని రూపంలో, మనము స్వచ్ఛము, నిర్మలమునెం మనస్సును సమర్పిస్తాం. ‘సుమన’ములో నున్న ఈ విశేషము మరే పదములోనూ లేదు. ఇదంతా దృష్టిలో పెట్టుకుని మనం సరియైన పద్ధతిలో చింతించేమనవలసి వుంటుంది. అప్పుడే భరిత భూమి చింతించి, ఆలోచనాక్రమం ఇతిర దేశాలకు భిన్నంగా కన్పడుతుంది. బయటినుండి దిగుమతియైన శిల్పాలు రెచ్చి మన భావలకు ముడిచిపెట్టే, మన జీవితంలో అవి (ఏమిటలేట) జీర్ణంకావు.

మనదాగు ‘సెక్యులర్ స్టేటు’ అన్నాడు. ఇది బోత్తుగా ఏకాంగ కల్పన. ఇది మనకు జీర్ణంకాదు. యూరపుఖండంలో వున్న పరిస్థితినిబట్టి అక్కడ

అశ్రుం పాగుబడి అయినది. మన దేశానికి అనుగుణ్యమైన శిల్పం 'ధర్మం.' ధర్మమంటే ఏమిటి? ధర్మమంటే అందరినీ ధరించునది. 'స్టేటు' అన్నా ధరింపబడినది. ఒక వేళ ఎవరైనా. 'స్టేటు'కి ధర్మానికి వీరిద్దరూ సరిబరింప లేదని అంటే, ఈ దేశపుస్థితి మరి అధ్యాత్మ మాకుంది. 'సెక్యూలర్' అంటే పరలోకాన్ని గురించి ఆలోచించిన దే మాడదనీ, ఇహలోకాన్ని గురించిన మాత్రమే ఆలోచించాలనీ అర్థమా? అయిన, ఏకత్వస్థితి, సమానతను ఒప్పుకొంటూనే వున్నాడు గదా! అప్పుడు పరస్పర విరుద్ధకల్పనలు ఉత్పన్నంకావు మరి! అందరికీ సమానంగా ఓటు హక్కు నివ్వవలెనా. సరే బాగానే వున్నది. కాని అందరికీ సమానప్రతిపత్తిని కలగ జేయవలెనంటే అది కేవలం భౌతిక పృష్టి సంబంధించినదేనా? ఈ ప్రశ్నకు వారివద్ద సమాధానంలేదు. ఒకడు బలవంతుడయితే మరి యొకడు బలహీనుడు. బాహ్యసమర్థింప వీరి? దీన్ని బట్టి చూస్తే, ఇది తిరిగిరావీకి సంబంధించింది కాదని తేలిపోతుంది. బుద్ధినిబట్టి నిర్ణయిద్దామా అంటే, ఒకడు బుద్ధివంతుడయితే మరియొకడు మూఱుకు. ఒకయింటిలో జ్ఞానీ వుంటాడు అజ్ఞానీ వుంటాడు. అప్పుడు అందరికీ మతాధికారం ఇవ్వడంలో అంత రార్థం ఏమైవుంటుంది? ఇందుకు జవాబు కావాలంటే ఆధ్యాత్మ ప్రపంచంలో కాలుపెట్టక తప్పదు. అందరికీ ఓటు హక్కుచ్చారంటే, ఆత్మయొక్క ఏకత్వాన్ని ఒప్పుకున్నారన్న మాటే. తిరిగి దృష్టితో అయితే, ప్రతిఒక్కడికీ ఓటుఅనే సమస్యవుండదు. అయినా అందరికీ ఓటుహక్కు ఇచ్చారంటే ఏ సామ్యంమీద? భౌతికసామ్యంమీదనా? కాదు. ఆత్మైక్య సామ్యం మీదనే. దీని అర్థం మీరు ఆత్మైక్యతను స్థిరపరచి వస్తే. 'మేము కేవలం భౌతిక సామ్యంమాత్రం చూస్తాము.' అని ఇక మీరు వాదించ వలెదు. అంటే, 'సెక్యూలర్ స్టేటు'లో (స్పిరిక్యుయల్ వాల్యూస్) ఆధ్యాత్మిక విలువలను ఒప్పుకున్నారన్నమాట. 'సెక్యూలర్ స్టేటు' శిల్పంలో వున్న న్యూనతను గమనించే, అందరికీ ఓటు అధికారం ఇవ్వబడింది. కనుక, సరియైనశిల్పం ఉపయోగించవచ్చును, ఇటువంటి పౌరపాట్లకు ఆస్కారం వుంటుంది. 'ఇండిపెండెన్సీ' ఎంత పనికివారిక శిల్పం! ప్రపంచంలో ఏమ జరుగుతున్నది? ప్రతిమనీ రెండోవాడివీడ ఆధారపడివున్నాడు! ఇంకెక్కడి ఇండిపెండెన్సీ? కాని 'స్వరాజ్యం' సరియైన అర్థాన్ని

ఇస్తుంది. స్వయమేవ రాజ్యమిది. అది స్వయం ప్రకృతిం. ఇక్కడ కూర్చుని మనం విశేషపుబుద్ధిలో ఆలోచిస్తాంటే, అది స్వరాజ్య మెలా అవుతుంది? మన రాజ్యాన్ని మనం పాలించినంతమాత్రాన, అది స్వరాజ్యమైపోయిందా? జేదంలా! అదిశక్యము 'స్వరాజ్యం' తో ఉపమింపబడినాడు. నూర్సుడు "స్వరాజ్ —" అతడు స్వయం ప్రకృతికుడు గనుక. చెంద్రుడు పర ప్రకృతికుడు 'మరే మహిస్వరాజ్యే' స్వరాజ్యము కొరకు మేము ప్రయత్నిస్తున్నాము—అని జేదంలోని ఆశ్రిమంపలంలో చెప్పబడింది. అంటే, ఆ యుగంలో వారివీడ ఇంకొకరి ఆధిపత్యమున్నదని, వారు పరతం ద్రులని దీని అర్థమా? కాదు—కాదు. బుద్ధి ఆత్మనిష్ఠం కాంతతనము స్వరాజ్యంలేదు. లోపలినుంచి వెలుతురు లభించినప్పుడే నిజమైన స్వరాజ్యం. కాని మీరు 'ఇండిపెండెన్సీ' అంటారు. ఒక దానికోకటి పొడగదు.

'పోసలిస్టిక్ స్టేట్' నిర్మించాలంటారు మీరు. హిట్లరుని కూడా ఒకవిధమైన పోషలిజమే! అసలు దీనికి సరియైన అర్థమేమి? వ్యక్తిని సంఘంమండి జేరుచేసి, సంఘానికి వ్యక్తినిదూరంచేసి ఆలోచిస్తే సమన్వయం ఎలా కుదురుతుంది? కల్పంలోకూడా విడదీయడానికి వలెలేని అవిభాజ్యమైన అంగాలను ముందు రెండుగా విడదీశారు. రెంటికీ మధ్య ఘర్షణ అనివార్యమని సిద్ధాంతీకరించారు. ఈ ఘర్షణ రోలగాలంటే పోషలిజం కావాలంటారు.

నేడు ప్రతిఒక్కరు తమనుగురించే ఆలోచిస్తున్నారు. మనచింతన అంతా తిప్పుకుమార్గంలో నడుపున్నది. మనం మన శిల్పక్షిని గుర్తించకుండా, పాశ్చాత్యుల కల్పాలు వాడుకున్నంతకాలం మన చింతన ఇలాగే పెదదారిపట్టక మానదు. మనం మన పరింపరలో చింతన సాగించినప్పుడు అది ప్రపంచానికి భిన్నంగా వుంటుంది. ఈపని అంతా సాహిత్య ప్రపలయన వారు చెయ్యవలసి వున్నది. ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచ్, జపాను, ఫ్రెంచి మొదలైన భాషలలో సాహిత్యం వుంది. అందులోవున్న మంచినీ (మనకు సరిపాడయ్యే దానిని) మనం తిప్పుకొనించాలి. కాని అది మన జీర్ణకైకి ప్రతికూలంగా వుండకూడదు. మనం తీసుకున్న భావం మనశైలాలకు అనుకూలించినప్పుడే అది సరియైనదని అనుకోవాలి. నేడు నేక తిప్పుడుకల్పాలు మన

చింతలో ప్రవేశించింది. దానికి ఫలితంగా తప్పుకు
చింతన జరుగుతున్నది. కనుక పాపాత్మ్యపగులు శిబ్ద
కోసం చేతువలసి యున్నది. పరియోజకత్వాలు వారుక
లోకి తెస్తే, ఎన్నో తిరుమకలు తప్పిపోతవి.

“ఎంతోమంది పాగువుగుఱులు పుట్టారు.
వారు ఎన్నో ఉపదేశాలు చెబారు. కాని ‘పాగు’ను
ఉపయోగించకుండా ఏ పరియోజన జరుగుతున్నదా?
అని ఒక సోదరుడు ప్రశ్నిస్తున్నాడు. ఇంత
మంది పాగు మహాత్ములు పుటబట్టే, మనమిప్పుడున్న
స్థితిలోన్నా వున్నామని గుర్తుంచుకోవాలి. వారు
లేకపోతే, మనం పడుకోటిలోనే వుండేవాళ్ళం. మనం
ఎక్కడనుండి ఎక్కడికి వచ్చాం! భారతిలో, భార్య
మొదలైతరు అధికారం వున్నదా లేదా? అని ఒక
చోట ప్రశ్ని వచ్చింది. ప్రశ్ని చాల కఠినమై
పోయింది. భిక్షుకు, ద్రోణుకు, విదురుకు మొదలైన
వారెవరూ జనాబు చెప్పలేకపోయినారు. కాని
ఇదో! ప్రతిపిల్ల వాడు చెప్పగలడు. ‘విదురు’ అంటే
ఏమిటి? “యథా విసుర భిక్షు” అని పాణిని నూత్రం.
భేదించుటలో మిక్కిలి ప్రవీణులగు శక్తిని ‘భిక్షు’
అంటారు. భిక్షు = బ్రహ్మగోష్ఠు. బ్రహ్మ గోష్ఠేడి
వజ్రం. వజ్రాన్ని భిక్షు అంటారు. విత్ మురియు
భిత్ అనే రెండు ధాతువులకు ‘ఉరు’ ప్రత్యయం
చేర్చినందున రెండు విశేష అర్థవాచక శిల్పాలు ఏర్పడిన
వని నూత్రంలో చెప్పబడింది. భిత్ ధాతువుకు ‘ఉరు’
ప్రత్యయం చేసినందువల్ల భిక్షు అయింది. భిక్షు
అంటే భేదించుటలో ప్రవీణమైన. విత్, ఉరు కలిసి
విదుర్ అయింది. విదుర్ అంటే మహాజ్ఞాని. అంతటి
మహాజ్ఞాని అక్కడ కూర్చుని వున్నాడు. కాని నిర్ణయం
జరగలేదు. చెరివ్యమయమైన ప్రాణిని ‘పగం’లో ఒడ్డి
వచ్చువారేదా? అన్నది ప్రశ్ని. ధర్మరాజు ధర్మనిధి,
సర్వవిద్య కలిగిన రాజు. జాదానికి పిలిస్తే రాజులైక
పోయినాడు. కాదనడం ధర్మ నిరుద్ధమనిపించింది. నేను
జాదమాడుట చట్ట నిరుద్ధమేకాక, అశ్రేణిమనికూడా
చట్టం చెబుతుంది. కాని ఆ రోజుల్లో ధర్మరాజు
కాదనలేకపోయినాడు. అధర్మమని భయం వేసింది.

చూట్టానికి చాలా చిన్న పనుస్యలు. కాని ఇవి చిన్న
విషయానికి యుగాలు పట్టింది. ఈ పరిష్కారానికి
తోడ్పడింది అసత్యగుఱుల కృషియేనని మిగులకూడదు.

నేను ప్రపంచమంతట ‘పరలు పీప్’కు ప్రజు
త్పిస్తున్నాను. కాని జరిగేది రవ్యంతిలేదు. దీని అర్థం
పాగువుగుఱులు, మహాత్ములు చేసి ప్రయత్నం
పూరికే వయ్యుపోయిందని కాదు. నేను ‘పీప్’
లేకపోవడానికి కాంగం ఆ శిబ్దంలో ప్రాణం లేక పోవ
డమే. ఆ శిబ్దమే అర్థకూన్యం. మన కాంతి ఆ ‘పీప్’
కాదు. ఆ ‘పీప్’ ‘వైరెంట్’ కూడ కావచ్చు. కొన్ని
దేశాలలో వ్యాపారపరీక్షరణ జరుగు పు తా
వుంటారు. ఇది పూర్తిగా ‘పీప్ ఫుల్ ఏక్స్’ కాని
ఇందులో హింస వున్నది. ఇది కాంతి కావాలను.
కాంతికి పీప్ కే సంబంధమే లేదు. ‘పీప్ ఫుల్’ అంటే
ప్రత్యక్షంగా కొట్టడం తిట్టడం జరగను గాని యాక్తి
ప్రయుక్తల ద్వారా దర్శన జరుగుతూనే వుంటుంది.
కనుక నే ‘పీప్’ విశ్వానికి కాంతిని కలుగజేయుటలో
నిగుపయోగమైనది. పాశ్చాత్య శిల్పాల వాడుకలై మన
చింతిలో భావనాప మేర్పడింది. కనుక శిబ్దచిత్వం
వైపు దృష్టి పెట్టండిని నేను పాపాత్మ్యగుల నంద
రినూ అర్పిస్తున్నాను. కుద్ధిశిల్పాన్ని ఆవిష్కరించి
నపుడే కుద్ధమైన ఆచారము, విచారము యేర్పడినందు.

‘నీవు దాని మెండుకు అకులతావు?’ అని ఒక
సోదరుడు ప్రశ్నిస్తున్నాడు. అసలీప్రశ్ని ఎందుకు
ఉదయిస్తున్నది?—దామన నే పదానికి అర్థం తెలియ
కనే. ‘దానిం వివిభాజనం’ అని కెంకరాచార్యుల
వారు దానిశిల్పాన్ని వ్యాఖ్యానించారు. ‘దా’ ధాతు
వుకు అర్థమే ‘విభాజన’మని. ‘దా’ అంటే రెండు
కుంపులు చేయడం!—నిధిజంబడం అని మూల అర్థం.
ఇదంతా తెలిస్తే కెంకరలుగను. ఇది తెలియవందుకల్ల నే
దానిమంటే చెడ్డగా వచ్చుతుంది. దాని చెడ్డది,
కరుణ చెడ్డది, వైరాగ్యం చెడ్డది, సన్యాసం కూడ
చెడ్డదే! ఇంక మంచి ఏమిటో మీరే చెప్పాలి. ఈ
విధంగా మంచి అర్థమిచ్చే శిల్పాలు గతించిపోతే, ఇక
మిగిలే దేమిటి?

మంటలు

శ్రీ మంథా వెంకట రమణారావు

పాత్రలు: రామో, రామూర్తిపంతులు, ద్రయవల్లు, నెర్వల్లు,
కాస్త్యులు, శారద, శోశి.

రంగం: 1

* * రామోహోటలు—హోటలు విశాల
మైన ఒకేగది రెండుకిటికీలు. ఒక ద్వారం
లోనికి; ఒక ద్వారం బైటకి; గోడకి
ఆనుకుని బెంచీలు వాటిముందు పాత
బల్లలు. ఒక మూల అద్దాలు వున్న
పొలిచీరువా - అందులో కాఫీ పింగాణీ
బేసికీలు-తామర ఆకులు.

హోటల్ గుమ్మంవద్ద ఒక వైపున
చిన్న టేబిలు, క్యాష్ షెట్టి, మరొక
వైపు భగభగమండీ మంటలతో
జోడు బాగ్గు పొయ్యిలు* - ఒక దాని
మీద కాలేపెనం - మరొకదానిమీద
పెద్ద కెటిల్ -

నమయం : తెల్లవారుజాము 4 గం||—
ఒక్కొక్కరే వస్తున్నారు హోటలు
లోకి. రామో గబగబా వేస్తున్నాడు
దోసెలు పెనంమీద; పయస్సు 40-
45; ఉంగరాల జత్తు; పచ్చటి శరీర
చ్చాయ; మంచి హుషారుగా పని
చేస్తూ ఉంటాడు - కాని-ఆ చురుకైన
కన్నుల వెనుక ఏదో ఆందోళన వ్యక్త
మాతూ ఉంటుంది.

రామో: (గోపితరగ వేస్తూ) ఆ...ఆ...రా ఇందర్ !
ఒక సాహూ ఇందర్ : వేడి వేడి ఇద్దీ.

-[వెనుకనుండి సాహూ గొంతు] కొంప్పాదా...
అల్లప్పచ్చా ఇందర్ గురూ?...]

[ఒక ఆహూతాహూ వ్యక్తి ప్రవేశించి]

ఇందర్ : తెలిసితి...కోజా ఇదో ప్రశ్న ?

రామో: నే నె ఆడగంటారే. ఏమో-ఏ నిమిషాని కలా
మనపొతుందో...ఎంత ఇష్టమన్నా ఒకోకోజా
మార్పానివీస్తూ ఉంటుంది...ఒప్పుకుంటావా?

ఇందర్ : యిందర్ : తిరుగులేదు రామోమావా...మనది
ఒకటే సంతా.

రామో: (ఆలోచిస్తూ) అదీమంచిదీరే. అయితా నీలా
గుండె నిప్పురిం ఉన్న మనుష్యులు ఎక్కడోరే.

ఇందర్ : ఇంకా ఎక్కియికంటాది నీరింపట్టి ఇప్పటికి
ఒక్క యాక్సిడెంటు కాని, ఒక్క లోరీసుకేసు
కాని మాపెట్టు నామీద...

రామో: వాడు తెలివా ఇందర్. బొర్నిలికి మాడు
గంటల్లో గుల్లగొట్టక విశ్వస్థిం దెవరు?

ఇందర్ : మరాసంటులన్నీ యెందుకులే మావా—ఆ
కాలం అయిపోయింది.

రామో: సంతాతులు పొలివయినా మరిచిపోగలమా ?
పెండ్లు వియ్యవా?—

* ఒరిప్పాలో విద్యసాధారణంగా హోటలు
గుమ్మంలో ఉంటాయి పొయ్యిలు. పెద్ద డిశ్చిలో
మాదా.

ఇందర్ : కానీ...

రామా : ఒక్కడే నేమిటి ఇవారైను?... తక్కిన వాళ్ళే...

పాపూ : అయిపో నురూతే — పాంబ - పత్తిం... పంతులు...

ఇందర్ : ఏలోయి పంతులు గారూ... మందెక్కువయి పోయిందే... ఇంత యేగం ఒచ్చిపేవై నుతి.

పంతులు : ఓరి తిప్పానీయ్యా... యిప్పు డిప్పుతే కదా వాలుగ యింది... అయినా పిల్లల వాన్నం బావా?

పాంబ : పిల్లలందరే కేటి చేస్తారే. యిద్దగు పెళ్ళొచ్చుండు కుని.....

[రామామఖం పాలిపోతుంది]

పంతులు : నోరుయ్యి పాంబా.....

[రామావిశ్లేషం చూపిస్తాడు]

పత్తిం : నోటి కొచ్చిందల్లా కుయ్యడమేవటా పాంబా.....

పాంబ : నువ్వు నెవ్వు ఇందర్ — పంతుల్నంటే తిప్పేటి

ఇందర్ : (రామావిశ్లేషం చూచిస్తూ) యెవ్వడి కాని.....

పాంబ : సరే... సరే... తూగుపు తెలారలేను యెందుకు తిగువు... ఏది సామా... ఇద్దీ అల్లప్పుచ్చిడి... ఈయేకే ఒంటో అదోలాగుంది—

పంతులు : ఒక్కళ్లందు కనిపించలే. రాత్రి ఎంత ఉదీప మయిందో—

పాంబ : పాండో దుర్తి నీళ్ళుపోసేవేవ— యాడి బాలుగాడి సామ్యలాగ వాల్లు లాగిసేపిం— ఏం గీటాగలే.....

పత్తిం : గురువు పంగతి కక్కడికివరే

పాంబ : బగవంతుడే చూస్తాడు... ఎంత కాలం చెస్తాడే... ఈచార పోలికు...

పాపూ : పాంబగురూ కిదో తెక్కా పూరాగాయేసి, రీతగ్గులో బండిని నాటి ఎక్కిందలేదా? ఏం నురూ... నెవ్వరుకదా నిజవే...

పాంబ : నిజమా... అబద్ధమా ఎందుకురా... నుంబనా కొండెలు... (పాయికరేపు చూస్తూ) డోనే... మాకాలం చాటిపోయింది... అంతా మీదే...

పత్తిం : మనలోడి వై పోయివట్టుకుంటావరా వేటిగురూ! ... ఇంకా ఎన్ని పాల్లు తెను కల్లాల ఎందరు పోలిపోళ్ళతో తిగుతులు చేతాల, ఎన్ని దాకల కలు కర్పవాల...

పాంబ : ఏదీ... రామా బావ నకును. ఏం రామాబావా

రామా : ఇప్పుచ్చించి వై రాగ్గిం పనికిరాదు పాంబా— పత్తిం ఆమ్మ చేం అబద్ధంకాదు. అయినా ఎంత కనిలే. కాలం అలాటిది. విరక్తి పుటపం అక్కర్లేం ఏంకాదు... ఆమాలకానీ నేనే... (టక్కువ అనిపోయి) రవ్వకోవె చేకిదా పాంబా?

పాంబ : ఒక్క రామా బావా..... ఏదేది నెవరట్టు చేయించు...

[ఇంతలో ఇద్దగు ముగగు వ్యక్తులు వచ్చి ద్రయ వల్ల పక్కని కూచుంటారు.]

ఒకవ్యక్తి : మూడు ప్లేటు ఇద్దీ.....

పాపూ : కారప్పాదా... అల్లప్పుచ్చదా?

వ్యక్తి : ఏదో ఓటి యేసి లేవయ్యా.

పాపూ : ఏదో ఓటంటే ఏది?

వ్యక్తి : మా కానోడ్లా ఉన్నావే..... కారప్పాడేసి పటా.....

రెండవవ్యక్తి : వాళ్లప్పుచ్చ దెయ్యమని నెవ్వ గన రయ్యా

వ్యక్తి : మా అన్నకి అల్లప్పుచ్చడి.....

రామా : ఏమిటి పంకయ్యగారూ యింతిచేగం ఒచ్చి నీగు.....

రెండవవ్యక్తి : పంకదా.....

రామా : ఈపారి వ్యయంగా బయల్దేరేను... పెనరట్టు వియ్యనా చేడిచేడిది.....

రెండవవ్యక్తి : ఎయ్యి రామా... లాళ్ళోలో! డయివర్ గారికి పెడలో టి చేసి లేవయ్యా.....

పాంబ : అక్కలేను నేటి... ఈ విశ సి. ఎస్. ఓ. టూరుదాల్లో పట్టుకుంటే ఉద్యోగం ఉండు తాది... నీ సామ్యం పోయింది.....

రెండవవ్యక్తి : బాబ్బాయి— పాంబా— మూటనిన్న చేతే— యెంకే మూటంటాను... పోలివ లేవన దిగ్గర దిగి నిడిచేస్తాను... ఇంది— యిందు...

[రెండురూపాయలు అందిస్తాడు...]

సాంబ: అచ్చచ్చే...దబ్బుక్కాదు పెట్టి...ఈ యేళ్ళ
కట్టుకొత్త పదానంటే ఉత్సాహం పోతుంది...
లాబంటే...

రెంలివ్య: సాంబా...సాంబా...ఈ యేళ్ళ సంతోషం
...ఇది సేతులుకొచ్చి కట్టి మనో...

సాంబ: యేటకు కోడెమయ్యా...పొద్దుటే బస్సులో
పోరావా?

రెంలివ్య: బస్సులో పీటండను కాబట్టే...సంతోషం
కదా...కోర్కెలకు మాటాడతావేటి సాంబా...

సాంబ: కోర్కెలకు కొడగూర్చా...మత్త ముఖా...
నా ఉత్సాహం ముఖా? ఉత్సాహంపోలే మరి
ప్పిస్తావా?

కెట్టి: ఈయేళ్ళ ప్రయత్నాలు వారల్లోకి తిప్పులు వేవు...
మర్నీలా అవ్వడం చెప్పినా?

రామ: సాంబా...సంతోషం...ఎదురు ఉండేపోలే
ఎవరు తిప్పట్లా కాదు...కెట్టిగారు మనో
రెండిచ్చింది ఎంకుకి తివు...సాంబాకి కష్టమే
దొంకుడా ఒప్పున్నాడా...

సాంబ: ఏటివావా...మవ్వవ్వదూ ఇది పిరిలాటకం
పెంతావ...మనోహరిలా మొగహటం పెట్ట
కుమీ...అద...పర...ఏటి... (వెళ్ళు పుచ్చు
కుని) ఒకటోనుకి సాలగు...ఎంకుకి దబ్బుంది
...లాభోక్కో...ఏటి...కెట్టిగారు పెప్పివ
టి పట్టా...

లాభోక్కో: రేడి గురూ...

[టి ఇస్తాడు]

కెట్టి: బరికించే రామ...

రామ: ఇదో మీ పెదరట్టు ... అద... దాని
కేసుంది...యేటకి కష్టంలేకుండా పనులై
వాడం కావాలివాను...

[మనుష్యులు వచ్చిపోతూ ఉంటారు...బయట
లారీల కబం వినిపిస్తూ ఉంటుంది.]

చింపిరి జత్తుకో ఒక వ్యక్తి: రామగురూ.....జేబు
కన్నం ఉండి దబ్బులు జారిపోయాయి...రెళ్ళ
ఉదయం ఇచ్చేస్తాను...

రామ: ఏం భాగలేదు థైంవో...రెళ్ళకాదు...నెలా
ఖగాయ్య...దబ్బు సంగతి ఎత్తొద్దని చెప్పేవా
లేదా?

వ్యక్తి: (ముఖం వికసించగా) అయితే నెలాఖరికి
మొలిన ఇచ్చేస్తాను...ఏం?

రామ: నెలాఖరికి కాకపోలే రెండునెలల తర
వాతి...అపాటి వమ్మకం లేకపోలే ఇచ్చేస్తాయి
హోటలు ఎలా వదులుస్తాది...

వ్యక్తి: ఏం అనుక్కోకుమీ...

రామ: థైంవో...నీ కష్టమొచ్చినంత తిను...మత్త
వాతోస్తీ...మనకి మనకి దబ్బుల ఉపేలేదు...
మరి వాకు కోపం రెప్పించకు...

వ్యక్తి: గురూ...గురూ...మత్త సానా మంతోడిని
గురూ...

[రామ్యురి రామ చెయ్యి పోపుతాడు.]

కెట్టి: పిచ్చి వాణ్ణె...

సాంబ: అబ్బ ... ఆకోరాయిగాదూ ఈదూ ఎంత
కోసేంత బుజాలూ బుజాలూ రాసుక తిరిగే
వోదూ...

కెట్టి: ఏదయినా అంత అంటుకోవోవడయ్యా...

సాంబ: మంచినీజా చూసేను...ఈడి పెళ్ళాన్ని
తిన్నుక పోయేను...

[రామ ముఖం పారిపోతుంది.]

ఇంద్: వెయినాను కాను...కయినా చెప్పేను...

పంతులు: ఆడేం చేస్తావేస్...ఆడదానికి బుద్ధి
ఉండాలి...స్త్రీ బుద్ధి ప్రకారం అంత
అన్నాను...అది వాడెంటిటిలే మళ్ళీటి
తేస్తావే నేనేటి తేస్తాను.

[రామ భాగగా జత్తుకోకి వేళ్ళు పోనిచ్చి
మంటలకిసి మాసి లోనికిపోయే ద్వారంగుండా
పోతాడు.]

సాంబ: దానివరి ఏను పిచ్చెత్తిపోడ మేటి.....అది
కాపోలే దానమ్మ మరోర్తి...లక్షలు.

పంతులు: గురూ...తిడిలే తిట్లు కాని, మందు కొట్టడం
తిప్ప మనోటిచేతికాదు నీకు—ఆడమండ అంత
పని చేసేక ఎలాగుంటుందయ్యా ఎవరికిన్నా...
ఆ వెక్రొకు పిచ్చెత్తి పోయేడంటే ఏటుంది
అక్కర్లే...

సాంబ: పదిరా పంతులూ...పద బండెక్కు...మానీ
తులు పెట్టన్నావ్... నీకటి పడిలే సాంబాని
కోలకాడి మదిదర్శనమే మొదలు...

పంతులు: ఓ... ఎవ...వాళం అలాటి దాపరికాలు లేవు నుకోయి...లేలే...పద...

సత్యం: ఈడు పిచ్చెర్తి ఈధులెంటి తిరుగుతూంటే అదెలానుందో...దానికేం అనిపించ దంటావా పంతులు...

పంతులు: అన్నీ అనిపిస్తాయి లేవయ్యా.....మాయ నురూ! మాయ!...మహామాయ అని ఎందు లోనో చిన్నప్పడు చెడిపోలే...అదే ఇది... పద...పద...పదేసీసరికి గాటి దిగిపోవాలి... నా బండికి చేరించు సొంగిస్తున్నాది.

సాంబ: పది పెట్టి...పద...మందుకుంది పంతుగ... దొర మాస్తే...

పంతులు: చాల్లే నురూ...మరెంత సమయమో... పోనీ వాకిచ్చి పురుగుల్ని...

సాంబ: అర్ర...రామో రావేడీ.....సాహసా... రామో దేవీ...?

సాహసా: డబ్బులక్కడుంచీ నురూ...బాధవేదు... సాంబ: సర...సర...పెట్టి డబ్బులక్కడుంచీ...

[ఇందర్ తప్పి రిక్కిన (దెయివరలు వెవతారు)]

సాంబ: (పోతూ) రానురూ...

ఇందర్ : మీరెదుతూ ఉండండి దారో కలుస్తాను...

సాంబ: ఏటంత అర్థంబుపని?

ఇందర్ : వెళ్లిమని చెప్పేను వెళ్లి...

[సాంబ పోతాడు-ఇద్దరు ముగ్గురు కొత్త (దెయి వర్లు వచ్చి కొనబెంచిన దగ్గరికి పోతారు...మన ఘోషలు వచ్చిపోతూ ఉంటారు. పెర్వర్లు డబ్బుల పంజాలుచేస్తూ ఉంటారు. కొద్దిసేపట్లో రామో వస్తాడు. పాలిపోయిన ముఖంతో]

రామో : (చిరువత్సవం) నిలబడిపోయే వేంఇందర్... అంతా వెళ్లిపోయినట్టుంది మనవాళ్లు...

ఇందర్ : ఔను...నిలబడిపోయేను... ఇలారా...మాట (ఒక ప్రక్కకి వెవతాడు...రామో వెంట వెడు తాడు) ఏటి సంగతి?

రామో : (అక్కర్యం నటిస్తూ) సంగతా...ఏం సంగతి

ఇందర్ : నా దగ్గర దాపరికం ఎందుకుమావా...యిర నైవిశ్వయి మన పరిధియందా...జ్ఞాపకం ఉందా నెను క్లిపర్ గా ఉండేవాడీ...ప్రసా

దరావు బండిలో, నవ్వన్నదే కొత్తగా హోటల్ పెట్టేవు...

రామో : మరిచిపోతావా ఇందర్...సాకు సాయంగా ఇక్కడే పడుకో నేనాడివి...

ఇందర్ : సాయమేటి మావా...ఎక్కడా పడుకుం దుకి చోటు లేకపోలే మిచ్చేకదా అద్దపడ్డావ్.

రామో : అలా గెప్పడూ అనకు...ఇన్ని ఇల్లా... ఇన్ని కోర్డూ అప్పుడెక్కడివి? అదెవక నేకదా ఆ మేకున్నచోట శివురానం దిబ్బ...ఎవడి కన్నా లెదురుగా నేతంజేది. ఇక్కడ పడు కుంటే శివార్ని కాల్యం కనిపించేది...

ఇందర్ : (ప్రతి శనివారం పూజ...భజన—

రామో : సాహు!...బాబుల కమిటి కావాలో నాకు... వర్త బాబుగా రొచ్చేరు...నెయ్యి ఎక్కువగా నెయ్యి (ఇటు తిరిగి) హోరా హోరిగావర్తాలు కారిపోతూ తిడికల కప్పు.

ఇందర్ : ఆరోజులే బాసుంజేవి — ఏం మావా! పెళ్లాళ్ళు కాయలా పడ్డాను గేవకం ఉందా! కొత్తగా (దెయివరయినపుడు—అన్నదమ్ముడిలా చూసే...నిమ్మ మరిచిపోగలవా మావా.

రామో : దానికేమంది ఇందర్—నాకొస్తే నువ్వు చూసి ఉండవా?

ఇందర్ : చూడు—మరినాకొడ ఎందుకు దాస్తావ్... నేనిందాకట్నం చి కనిపెడుతున్నాను. రోజూ లాగలేనేలేవు...నా దగ్గర దాదగలవా...చెప్ప సంగ లేమిటి?

రామో : ఏమీ లేదు—రాత్రి సరిగా నిద్రపట్టలేదు— మైకంగా ఉంది...లాభొక్కలో!...మనవాళ్ళొచ్చేరా?

లాభొక్కలో: అదుగో తియారయిపోతున్నానునురూజే

రామో : ఇవారీ నాలుగేవి ఇడ్డిచ్చి...కప్పుటి ఒక్కొక్కడికి వాళ్ళ జొబ్బుల్లో పాయిగ...

లాభొక్కలో: అలాగే నురూజే—ఆ కుంటియాగాడు రోజూ అల్లర పెట్టేస్తున్నాడు నురూజే—

రామో : చాలవంటాడా...మరో రెండు పెట్టలేక పోయావ్...రోజుల్లా ఉండంలా మరి?

లాభొక్కలో: అది కాదు నురూజే...ఇన్నేళ్ళయి తింటున్నాను కదా...ఒక్కనాడెన్నా డబ్బు

నీస్తేకాని మనస్సు బాగుండదు—నున్నెత్తి
తీరేస్తేచూత్రం అది బట్టలు కావా...అది మరి
కదం కాదా...ఒక్కపాదన్నా పుచ్చుకో
మంటాడు. ఈయేళ్ళ పుచ్చుకుంటేనేకాని
ఒదిల్లు.

రామా: వారేవా...సరే కానీ...చూడాలి... (పప్పు
తాడు)

ఇందర్ : అబద్ధం అడకుండా ఈమండుకున్న పాత్రలు
మీద చెయ్యేసి చెప్ప మహా.

రామా: (ఆలోచిస్తూ) ఇందర్. నన్నేమీ అడకు.

ఇందర్ : నేనంటే నమ్మకం లేదా మావా. ఏంటో
చెప్ప. ఏం కావాలంటే అది చెసి తీరుతాను.

రామా: లేదు ఇందర్. నన్నేం అడకు.

ఇందర్ : చెప్తేకాని యివారే లైను కళ్ళను.

రామా: అయ్యయ్యయ్య. ఇదేం పట్టదల...

ఇందర్ : నేనేం వెళ్ళోస్తానుకోకు. ప్రతీదీ కనిపెడు
తూపి ఉన్నాను...

రామా: తెలుస్తే ఎందుకడుగుతావ?

ఇందర్ : ఈయేళ్ళ నీ మొఖం చూస్తే ఆలోచించండి.
నాకు నిజంగా ధయం వేసిందింటే నమ్మ...
జేను...ఒట్టమ్మా...నీరింకు పాడీ.

రామా: (కొంతసేపు ఆలోచించి) ఇందర్ ...రేపు
ఉదయం వంటి ఈ హోటలు ఉండదు...ఇవా
ళ్ళో సరి...

ఇందర్ : (మాట్లాడిక రామారీ చూస్తూ ఉంటాడు)

రామా: నేను కూడా ఉండను...

ఇందర్ : (పప్పులేనటు చూస్తూ) నిజజే! ఏటిమావా
ఈ మాట...?

రామా: నిజజే—

ఇందర్ : మావా...బుర్ర కర్రయి పోలేడుకద...

రామా: జేను...నువ్వు నమ్మలేవు...

ఇందర్ : నమ్మకపోడమేటి—నీ సంగతి కొత్తగవకవా
కాని ఇదేంబుద్ధి. యాపారంమంచి పూలులో
ఉంది. హాయిగా ఉండక...లాబంలేదు మావా.
జరిగనియ్యను.

రామా: అందుకే నీకు చెప్పనన్నాను.అయినా ధయ
మేముంది.నువ్వులే విందర్.

ఇందర్ : చూస్తాను—ఇవారే లైనుకి వెళ్ళును...

రామా: ఇదేనాన్నే హం—నన్ను కన్నపెట్టడమేనా...

ఇందర్ : కాని ఎందు కిదంతా...ఏటయింది నాకు
చెప్ప...

రామా: (ఆలోచిస్తూ)పాతిక ఏళ్ళయింది ఈపాత్రలు
రగిల్చి...అరకుండా మండుకున్నాయి. ఎంత
వేడి...ఎంత వేడి...

ఇందర్ : ఎప్పుడూ యేదంతమేనయ్యా ... సరిగ్గా
జెల్లా...

రామా: తీర్చియ్యాలికి పోతేవయ్యా...

ఇందర్ : హరినీ...ఇదా సంగతి. దీని కొంత రహస్యం
దేనికీ...ఎవనికీ చెప్పకుండా ఉండాయంచేద్దా
మని చూస్తున్నావ.

రామా: తెలుస్తే వెళ్ళిపోయా మామ—

ఇందర్ : ఎక్కడా వాసనన్నా తగలనివ్వలేదు-రాత్రి
వరకూ హోటలు వడిపించి...

రామా: రేపు వెళ్ళి సరి ఇవారే హోటలు మూస
య్యాలా?

ఇందర్ : నల్లల్లా—

రామా: (తల ఉయతాడు)

ఇందర్ : రెండా...

రామా: (తల ఉయతాడు)

ఇందర్ : మరి?

రామా: నాకే తెలీదు...

ఇందర్ : ఇదేటి నోయిరాగం నీకు...వలలై యేళ్ళు
దాటాయోలేదో...

రామా: పాతికేళ్ళు ఈ మంటలలో కాలి...కాలి...
ఇంకా కాలాలా ఇందర్.

ఇందర్ : (రామాచెయ్యి పట్టకుని) ఎందుకీ నోయి
రాగం...నాకు చెప్ప—

రామా: (తల అడ్డుగా ఉంచి) వెళ్ళు ఇందర్....లైనుకి
నీకు వేళయింది.

ఇందర్ : చెప్తేకాని కదల్చుమావా.

రామా: ఎందుకు నీకే పంకిం చెప్ప...వెళ్ళు ఇందర్...
నీన్నెప్పుడూ మరిచి పోలేను...

ఇందర్ : (చిన్న బుచ్చుకుని) ఆ రామ్యార్తీపంతులు
నీమతి పాడుచేసేను...ఆడు అన్నీ పోధచేస్తూ
ఉంటాడు...నీ కొలా మరిచోయింది.

రామా: (యండుకు వెతుక్తూ) పాపం...వర్ష నాలు
గారికి కానీ కలిపేవా—ఛా...ఛా.....ఏమి

బయ్య ఇంత ఇది...స్టాంగ్ డికౌమను...
అర అర చెప్పుడు. పంచదార.
సాహు : రడీ నురూ...
[పెద్దలు విరిచి ఇందర్ వెల్లిపోతాడు. ఒక
పార్టీస్ కాన్ఫరెన్సులు ప్రవేశం]
రామా : రా...రా...అప్పారావ్...ఇవారీ ఇంత
ఉదయం బయల్పడి పోయేవ...
అప్పారావు : మా పేడుకి చాది సైంస్కువయి...
రామా : (ఒక చెవితో వింటూ ఈమధ్యరి)
సాహూ...అప్పారావుకి కొబ్బరి చెట్టి...
అప్పారావు : పోతున్నాది...
రామా ! ఊః
అప్పారావు : ఓరర్ని సాహు రెండొద్దీ చాలు—
సాహు : వాలుగేసీను నురూ.
అప్పారావు : రెండు తీవేయెన్ దీవోల్లీసిగాగయ్యా,
వారంకోజలికొడ్నించి పట్టుకుందయ్యా...
రామా : ఏమిటి...
అప్పారావు : మరేమిటి...డిసెంట్రి...
వారంకోజలికొడ్నించి పట్టుకుందయ్యా...
డాక్టర్ బాగుపడ్డానికి ఒప్పున్నాయిలే రోగాలు.
రామా : దానిమ్మ పింజలు చిరిగొక్కట్టి కపాయం
చేయించి పుచ్చుకున్నావ్ ?
అప్పారావు : ఎప్పుడూ ఇచ్చేవీ ?
రామా : పుచ్చుకుని మాడు...
అప్పా : పనిచేస్తుందంటావా ?
రామా : పుచ్చుకుని మాడారా ?
అప్పా : కానీ — అదిమాసేదాం...తెనుగు మాట్లాడి
పెద్దల్లో ఉండి దానిమ్మచ్చెట్టు...
రామా : ఇప్పుడు టీ తాగమ—కొంచెం పాలుపుచ్చుకో
ఇవ్వాడు.
అప్పా : ఒడ్డియ్యా. వాంతొస్తుంది. రైట్ టీ యిద్దా
అంతిన్న...
రామా : లాభోక్కో! అప్పారావ్కి రైట్ టీ...
లాభోక్కో : రడీ నురూ...
అప్పా : దీ ప్రతీసిగా...ఒంట్లో బాగుండక పోయినా
ఉద్యోగం తప్పదయ్యా...పేడున్నాడే...
అబ్బబ్బ...ఇప్పుడు పద్నాలుగుమైస్సొ కొర్రా
పుట్టిపోతాల...ఏం బాబూబాబ్...రై నురూ
[డయివర్ : బోనుగురూ—రైస్ లోడు—

అప్పా : పన్నెంబళ్ళు మాజీరుగా పెరుగుతున్నాయి
లోడ్లు...ఉండు...టీ తాగిసి ఒప్పుతున్నాను.
[డయివర్ : వేగం తెలుసుగురూ...వోగోడు తిరి
గొస్తున్నాడా...
అప్పా : సాల్వేషయ్య...ఎందరుకొరల్ని చూసేంకాను.
ఈశ్వేటి...జీరదొంబ—దొంబే తెల్లొడ
దొం. గిలు దొంపంగరి చెల్వూ...
మరో[డయివర్ : ఏంగురూ మనసాబ యాక్సిడెంటు
శేసేలయింది.
అప్పా : ఎక్లవయ్యా...ఈ యాక్సిడెంటుకొక్కడికవి..
[డయివర్ : అహ...మామ్యూలుగా అడిగేమకరా..
అప్పారావు : యేటపుతాది...యెవకచక్రం కిందపడితే
[డయివర్ : చెప్తాడు.
[డయివర్ : యేటి నురూ...తీర్చిచ్చేస్తున్నావ్.
అప్పారావు : సరే. ఖరారేవా..రూపాయి రూపాయి.
[డయివర్ : కప్పు టీ...కప్పు టీ...
అప్పారావు : రైకో!
[డయివర్ : యెప్పుడు కలుద్దాం.
అప్పారావు : రోజూ మనకిమనకి ఉండనే ఉండికదా.
[డయివర్ : ఆ టీయిస్తావో నేనొకాని మధ్యరి
మాత్రం ఆవదిం రాస్తావగావాల...
అప్పారావు : ఆ పంగ రిజే—ఈపంగ రిజే...బాగుం
దయ్యా టీ...లాభోక్కో! కొంచెం డికౌమను.
[డయివర్ : జాగ రై...డిసెంట్రి.
అప్పారావు : మనం యింత వేగం సావంలేవయ్యా...
సరే యీ బాధలన్నీ యెవకుపడితాడు...
[రామ్యూర్తి పంతులు ప్రవేశం. 80 ఏళ్ళవయస్కి
సన్నగా, పొడుగ్గా, గుండు...పిలక...పంచః
పాతలాల్చి.]
రామా : నమస్తే పంతులుగారూ! దయచేయండి...
రామ్యూ : బావున్నావా? చెలివందా పదిలావుంది...
రామా : రోజూ ఉన్నాడీ కదా...ఒరే సాహూ!
పంతులుగారికి అరిడ్లీ, కారప్పాడి, కొబ్బరి
చెట్టి...
రామ్యూ : అచ్చెచ్చె-వా కేం తొందరలేదు...వా కేం
తొందరలేదు...రిక్కివపరి ముందుమాడండి.
రామా : మరెం బాధలేదు—మీరేం ఇదివికండి...
సాహూ : రడీ పంతులుగారూ—

రామ్యూర్తి : హరి! ఆపాధ్యుడివిరా? మధ్య మధ్య—
అప్పుడే తెచ్చి పెట్టేసివ? పర-కానీ...
ఏంచేస్తాం...

[బూద్యుంటాడు]

రామ : నేటిదోప వెయ్యమంటారా?

రామ్యూర్తి : అగ్ర-రె-అగవయ్య నా వరిమా? ఈ
నైవేద్యం మొదట అవాలంటావా?

రామ : వాటి మాటకేంలేండి-వాటి సంగతి వాటిదే.
దీనిసంగతి దీనిదే...

రామ్యూర్తి : అంతేంటావ... పర చూడు...
ఇవాళమాత్రం మంచి కోస్తు పెసరట్లు...
ఏదొకటి... బాగా ఉల్లిచెక్క చేసి...

సాహూ : అల్లప్పచ్చడి...

రామ్యూర్తి : హరి! మధ్యన్నావా ఇంకా ఇక్కడ.
హనుమంతుడిలాటి వాడివిరామధ్య...

సాహూ : అనుమంతుడని నన్ను నకండి...

రామ్యూర్తి : ఏమయిందిరా—హనుమంతుడు నమ్మిన
బంటు.

సాహూ : ఆడెంత గొప్పదయివా కోలేకదండి...

రామ్యూర్తి : ఎంతవాడివిరా మధ్య... రామ...
మీవాళ్లు పొరువవంతులయ్యారు...

రామ : అంత మీ చలవే... సాహూ... మైసర్ గా
రొచ్చేరు. ఏంకావాలో చూడు—

[మైసర్ —నలభై అయిదేళ్ళ వ్యక్తి వస్తాడు—
భారీబస ఒళ్ళు—కమీజ—పాంటు]

సాహూ : గురూగారూ!...దజనిడ్లీ తెమ్మంటారా?

మైసర్ : ఏట్రా? —మడిసినను కున్నావా—ఏటను
కున్నావా?

సాహూ : ఛా ఛా.....దజనిడ్లీ అన్నా తినకపోలే
ఇక చేటి గురూగారూ?

[ఇడ్లీ తెచ్చి పెడతాడు]

మైసర్ : ఏట్రా నీ బలవంతం. యేటి చిట్టి...పాటి
సాలమండా...తెయ్యి మరికొంచెం పట్రా.

సాహూ : తిసింది గురూగారూ తెస్తున్నాను...

రామ : మైసర్ గారి బల్లీటి లైను కల్పించేదివా?

మైసర్ : నేదయ్యా—సవయ బల్లీకేగాని మనబల్లీకి
లోడ్లీవ్యటం నే దియారా చెప్తా...అళ్ళి యిచ్చ
మొచ్చినట్లు వదులున్నాది రాజ్జం...బదు బల్లీకి

వొలిపెలు, రెండు బళ్ళికి సంతపంతు దొరికింది.
తక్కిన బళ్ళు పూరా తొంగున్నాయి...
యిలాగయితే దివాలాయైతేవొలిపించేటట్లు
కట్టుకుని...

రామ : మీరే అలాగ చేస్తే తక్కిన ఓర్ల సంగలేం
చెప్పేరు?

మైసర్ : ఏ రిటెన్షన్ కన్నా కోణాలు వాలలేవయ్యా?

రామ : కోణాల కేమిటి—మీరు ఎలాచెప్తే అలానే
వింటాయి.

మైసర్ : నువ్విప్పుడు యిలాగే అంటావ రామ—
ఓటలనుకున్నా చేటి? నీకేటి తెలుస్తాయి ఈ
వారిచూపారం నోరుపాతులు.

రామ : యిడ్లీ అయి పోయినట్లుంది—దబర్ పెసరట్లు
వయ్యివా?—

మైసర్ : యేబయ్యారామో —యేటి, మడిసినను
కున్నావా...ఏటను కున్నావా?

రామ : రాగా కోస్తుచెసి.....

మైసర్ : రుసి బాగాఉంటాదని మెక్కస్తే యింక
డాక్టర్ ల కాడికి పరుగెత్తాల.

రామ : నాపగువు తీసినను మైసర్ గారూ...

మైసర్ : ఏటయింది నీ పగువుకి?

రామ : కొత్తలా అగుగుతారే—ఒకటికాదు...అర
దజన్ పెసరట్లు తిసింది...రెపువయం అజ్జీరి
చేసిందిని ఆసింది ... ఆంతవరకూ ఎందుకు?

మరోగంటకట్లా "రామో! రవ్వదోప వెయ్యి
గలపూ" అంటూ మీరే రాకపోతే చెప్పచ్చుక
కొట్టండి...వా పరోబర్ సామానుని పోస్టి
బల్కి వెళ్ళివవాడు ఒక్కచులేడు మైసర్
గారూ.

మైసర్ : కోపంవెయ్యకు రామో ... సరదాకన్నా
వయ్యా ... ఆ కేట్రోనే ఒక రవ్వదోపకూడా
ఏన...ఎలాసేత్రవయ్యా యింత రుసి...

రామ : అంత మీచలవేకదా...

మైసర్ : ఇడ్లీ అయ్యా...నీ యిడ్లీ ... యిడ్లీనారం
మలచాకోడేంచేసేడు.....అన్తి మతంతిరకం
లేదా...

రామ : ఏదో ఆపాటిదయించండి...చాలు...

మైసర్ : దయకేట్రేవయ్యా ... పగుకు కల్లి నేకుండా
ఉంటే పెల్లకేట్రులియి యేటంటాను
పంతులుగారూ?

రామ్యూర్తి : కోటికి నిలువై నమాట పలికెను...

మైసర్ : మానేరా? (నవ్వుతాడు) అన్నట్లు యీ మగ్గుని పెళ్ళియార్చాలి ఏవన్నా ఉన్నాయా పంతులుగారు.....

రామ్యూర్తి : లేకేం—అయితే పడిందన్నమాటే (నవ్వుతాడు) కాని...

మైసర్ : యేటింకా కానీ గిని...

రామ్యూర్తి : ఒక్క మాడు నెలల వరకు చూట్టాడానికీ పిల్లేడు...

మైసర్ : మాడ్చేల్లే...యేటయ్యా పంతులుగారో... తిరకొనులో ఎట్టేసి నాలు...

రామ్యూర్తి : అంత ఇది అంటే "సరే అంటే సరే"... అయితే ఏమిటి—మాడ్చేల్లే తిరవాతి అమాఘం—ఆగడలు వే...

మైసర్ : (ఆలోచిస్తూ) మా తిరకొనులో ఎట్టేసి వారే...

రామ్యూర్తి : ఇంతకీ ఈ సుధికార్యం ఎవరికీ?...సంగతి సందర్భాలేమిటి?

మైసర్ : (చిరునవ్వుతో మీసంరాస్తూ) వాకేవయ్యా...

రామ్యూర్తి : (చింతగా చూస్తాడు)

మైసర్ : ఏటి పంతులుగారో... యింతగా చూస్తున్నార...మనలాడ్చేయిపోయినానా?

రామ్యూర్తి : అయ్యయ్యా... అది కానేకాదు...ఆ పాటిపాటి బలపంతుల్ని చిత్తుచేసేవారు... అయితే మీ కిదివరకు.

మైసర్ : (పక పక నవ్వి) ఏటయ్యా వాడనోడా... మరి సత్తెకాల బాడిలాగున్నావ్...మగ్గు రెక్కవలయ్యా...ఏం మగాళ్ళయ్యా...

రామ్యూర్తి : అంటే...సంతోషింసంకాని...

మైసర్ : (మరింత జోరుగా నవ్వి) వారేవా! పంతులుగారో... పిల్లలు లేరంటారయ్యా నాకు... యాళ్ళ తిల్లిపిగా...ఎవమందుకురయ్యా—

రామో : (ముఖం పారీపోతుంది...తల దిందుకుని వెనుక గదిలోనికి పోతాడు.)

మైసర్ : ఇంకా యెంతమందో....మడిపిలో లాగి అన్నా ఉంటుందో ఉండవో...

రామ్యూర్తి : మన ప్రభుత్వం...ఏవో ఏళ్లు...

మైసర్ : అది అదే...మనం మనమే...అద్దమైన గడ్డి తిన్నకన్న పెళ్ళిచేసుకోడం మంచిదంటారా

కాదా? (పకపక నవ్వి) ఏదీ...రామో యేది...రామో...రామో!

రామ్యూర్తి : (చిరారంగా చూస్తూ) బోపరికి పెళ్ళి చూడ ఉంది...

మైసర్ : (లేచి టేబిల్ దగ్గరకు వెళ్ళి) డబ్బు రివిగో—టేబిల్ మీదుంచేస్తున్నాను.

సాహూ : ఘనా లేదు సురూజీ...లేపివ్వండి...ఏట యింది...

మైసర్ : మనదగ్గ రగువుబాపతు లేదుకోరన్నీ...మగ్గా కలుస్తాను పంతులుగారో...అది మరిసిపోకండి...అది మామూలుగా 'నామ్ కోవా వే...' చువ్చావ్ గా అంత జరిగిపోతాది...

రామ్యూర్తి : (తల ఊపుతాడు)

మైసర్ : (పోతాడు)

సాహూ : కాఫీయా టీయా పంతులుగారూ?

రామ్యూర్తి : టీ వోయి.

సాహూ : లైటా? స్ట్రాంగా?

రామ్యూర్తి : అంత లైటాకాదు అంతస్ట్రాంగాకాదు.

సాహూ : చీనీ తిక్కువా ఎక్కువా?

రామ్యూర్తి : అదిమాత్రం ఎక్కువ వెయ్యియో.

సాహూ : నిన్న తిక్కువెయ్యివున్నాను?

రామ్యూర్తి : ఇవాళ నిన్నలా ఉందా? నిన్న బరికా లని ఉంటే ఇవాళి చానాలని ఉండొచ్చు కొందరికి...

సాహూ : అంగుకా రోజా అవగమంటారూ...

రామ్యూర్తి : ఏవో ఇదీ చాదస్తమేలే...

సాహూ : గ్లాసులోవా...కప్పు సాసరులోవా?

రామ్యూర్తి : మానేవామరి—అహడంవల్ల ఎంతలాభం ఉందో...మవ్వు అన్ని సార్లు తిరగక్కలేకుండా—ఇదికాదు అదీకాదు—గ్లాసు సాసరు... రెండూ మిళియించి పట్టా...

సాహూ : మాకోవోరు పంతులుగారూ...

రామ్యూర్తి : నే నేపాట్లా...ప్రపంచంలో మంచి చెడ్డా అంతాయా వే ఈ పంతులు నీకు జ్ఞాపకం ఉంటాడా?

సాహూ : తిఁవల్ని మరిచిపోలే యీ కండ్లు పెరి పోవా...

[రామ రామ హోటల్ కారీ ఆవుతుంది]

లోళ్ళోకో : ఒరే లోకో... బందుచేసేయోయిం దింక యిద్దీ ఆవు...

ఎవరుమంచి పురుషకంఠం: పొయ్యివీడుతున్నది దిగి పోయే బండ.

[టీ తెచ్చి రామ్మూర్తి పంతులు పేరిటోవినది ఉండుతాడు సాహూ...పంతులు తాపిగా తానుకూ ఉంటాడు. రామ రామ హోలల్ కానీ అవుతుంది. అఖరిమనిషికూడా వెళ్ళి పోతాడు పరివాళ్ళు తిప్ప; తిలుపు మూసేస్తాడోక పెర్యూ—అప్పుడే తెలతెలవాకుకూ ఉంటుంది—పెర్యూని చెంచీలు అది కుడిచి ఎగుతూ ఉంటారు—అదయ్యా వెనుకకి పోతారు.]

రామ్మూర్తి: (తాగడం పూర్తిచేసి) సాహూ...తీసుకపో...

సాహూ: తొందరైన—తాపిగా తాగండి—

రామ్మూర్తి: అయిపోందయ్యా తాగడం...

సాహూ: యేటింతి యేగం తాగేసిమా రియే...

రామ్మూర్తి: వేగమేమిటా...పది నిమిషాలన్నా వట్టిం దంటావా?

సాహూ: గోలూ ఒక పావుగంట కానిది...

రామ్మూర్తి: (పాత్యులని చూస్తూ) ఎప్పుడూ అది పిస్తూ ఉంటుంది. ఈ మంటలని ఎందు కొర్పరా అని...

సాహూ: యెప్పు డెరిగించేలో కాని దానికిక ఆర్పడం నేను పంతులు గారూ...మహ్యవానికి సాహూ సంతో ఇవ్వడపుద్దా...మల్ల రాత్రికి సాహూవా ...తెండ్లో అట సినిమావరకూ ఉండాలా రాత్రి ...మల్ల వాల్గంటల్నించి లారీలు పయి వల్లు—

రామ్మూర్తి: (అలోచనగా) ఔనామ...ఎప్పుడూ అదే మంట...ఎప్పుడూ అదే హోలలు...

రామ్మూర్తి మనస్సు: (రైల్వ రంఠ మాటుతుంది ఎగువుకి)

ఎప్పుడూ అదే రామ...ఈ చెంచీ...ఈజాగా. వాకు అరిడీ...పెరింట్లు...కప్పుటి...అదే కబురు...కొస్త అటూ ఇటూ మార్చి...టీ తానుకూ గోడ్డుకేసి చూడడం...గోడ్డుకేసి... గోడ్డువీడి నింతే చీకట్లకేసి చీకట్లలోకి చూస్తూ టి తాగడం...జగేల్ జగేల్ మని రైల్వ తో సాలూరు పోయే లారీలు...గోడ్లుతుడిచే చచ్చిటి

వాడు...చీపురుతో దవ్వకు లేస్తూ...కాడిపోయి వెలిగిపోయివున్నట్లయితే ఇక్కడిపోయే అడవాళ్ళు టి తాగి గోడ్డువీడికి ఇక్కడికి శోరావుటి పోయే పైడిలిల్లి పోతిమన్ను...అప్పుడే బయల్ పడుతూ...ఇవే...ఇవే...ఎప్పుడూ...ఇవే...

[రైల్వ రంఠ మాటుతుంది]

సాహూ: యేటి పంతులు గారూ...యేదాంతం మొదలైతే...

రామ్మూర్తి: వా కొలం రావీరా శిష్యు...ఆ గోడ మూలమన్న ఆ ఎల్ల కిటికీ చూసేవ... దానికర ఊదలు...మనిషివట్టిం ఊదలు...

రామ్మూర్తి మనస్సు: (రైల్వరంఠ మాటుతుంది ఎగువుకి) అది ఆనాడూ ఇలానే ఉన్నాయి.....ఈ నాడూ అలానే ఉన్నాయి. వాకు వాటిని చూస్తే...అకిటికీని చూస్తే కంపరంపుకుతుంది. ఇరవై ఏళ్ళు...వా వేసే పదాలుచేస్తూ చూస్తున్నాయనిపిస్తుంది...నాటికక్కడ అలా ఉండ దానికి చాక్లెమిటి...ఆ ఊదలకి? ఏం కిటికీ! దానికి చావులేను కామోను...అలా వాటికేసి చూస్తూనే ఒకనాడు కమ్మమూసేస్తాను... అవిమృగం అలానే ఉంటాయి. మారవు... మారవు.

[రైల్వ మాటుతాయి]

సాహూ: కిటికీ యేటి చేసింది పంతులు గారూ...యిది సేద్దనా?

రామ్మూర్తి: తిప్ప—దానికి (ప్రాణం లేదనుకోవటం) అది బ్రతికి ఉంది...దానింతి అదే చావారి... దచ్చిందిరా అనిపించాలి. లాభంలేదు... అందిరి అంతూ చూసేస్తాయి...

సాహూ: మీకు ముండో (బుర్ర) ఖరాబ్ అయిపోయింది పంతులు గారూ...

రామ్మూర్తి: ఇవాళిట్రా నీకు తెలిసింది?

సాహూ: యెళ్ళిందే పంతులు గారూ...

[రామా ప్రవేశం: ముఖం విచారం గాఉంటుంది]

రామా: పంతులు గారికి టి యివ్వలేదా?

రామ్మూర్తి: యివ్వడం...పుచ్చుకోడం అన్నీ అయ్యాయి. ఇంక నేనిక్కడించి కెదలడం తిరవాయి...

రామా: కూచోండి...కొంచెం...మాటాడాలి...

రామ్యూర్తి : అలానే కానీ. పనా... పాటా రాను
రాను ఒక చెట్టులా తియారవుతున్నాను...
జనత్వం ఒక్కటేంది—

రామో : మవుపుచెక్కు పాటూ... మీరంతా వెళ్ళండి...

పాటూ : మధ్యాహ్నం నీ పాటా గారా, ఇల్లి గారా ?

రామో : ఏదంటి చేయించమంటాను.

రామ్యూర్తి : పెళ్ళిగారీ చేయించు...

రామో : నిన్నావా !

[పాటూ తలపోచి వెళ్ళిపోతాడు]

మరోకప్పుటి తెప్పించమంటారా.

రామ్యూర్తి : ఒక్కయ్య... జలబుర్రేస్తుంది...

రామో : మీరు మారలేదు పంతులుగారూ... ఆ
నాటికీ ఈనాటికీ...

రామ్యూర్తి : ఇండాక అదే అనుకుంటున్నానే...
ఎప్పుడూ ఆ నేనే... ఎప్పుడూ ఇదే... ఒక
నాడు అనుకోకుండా అచాం కాస్తా
చస్తుంది... ప్రపంచానికి ముగి బుగం తీరి
పోతుంది...

రామో : (నిచారంగా) చచ్చిపోయేక ఏదంటుంది
పంతులుగారూ... జీవులని... మరోజన్మ అని
ఉంటాయా.

రామ్యూర్తి : నాకు తెలీదు... ఎవరన్నా చూపేరా ?

రామో : పెద్దవాని... మీకు తెలీనది ఉంటుందా...
ఎన్నాళ్ళకుండా అపకాలనే అనుకుంటు
న్నాను... ఇవాళ తెలుసుకోవా లనిపించింది.

రామ్యూర్తి : ఎవడూ చచ్చినవాడు చచ్చి చెప్పలేదు
కదా ? సామరస్యంగా బతుకు ఎవరదాని
కన్నును... ఈ వేదాంతం అంతా అందుకే—
బ్రతికినన్నాళ్ళూ పోయినా, తప్పుదీగా బతి
కేందుకు... స్వర్గమూ, నరకమూ అన్నపదాలూ
అంతే.

రామో : అయితే మరీషి చచ్చేక జీవులు ఉండ
డంటారు... మరీషి మరోజన్మ ఎత్తిపంటారు...

రామ్యూర్తి : జీవులకి చావులేదు... మరీషికి మరో
జన్మ ఉంది...

రామో : యిప్పుడిలా అంటారేంటి ?

రామ్యూర్తి : ఇక్కడ లెక్కలోకి తీసుకోవల్సింది
ఏ ప్రత్యేకవ్యక్తిని కాదు—నిన్ను... నిన్ను
కాదు... నువ్వీది... అందులో మనం ఎన్నో

వంతు... ఎప్పుడూ జీవంతో వెలిగే ఈ సమస్త
స్పృహ జీవులు—అదే అర్థం... అదే అన్నీను...
మరీషి వాణిమైవా మరీషియానింటా కాక
పోలే మరోయానింటా జీవులు ఉంటారు...
స్పృహకి కొనలేదంటారు... అది ఉన్నాన్నాళ్ళ
జీవులు ఉంటారు.

రామో : మరీషికి మరోజన్మ...

రామ్యూర్తి : మరీషి జన్మిస్తూనే ఉన్నాడు. నేను
పోయినా... మవుపు పోయినా ఒకలక్షమంది
పోయినా అంతకు గెంపింతిలు జన్మిస్తూనే
ఉన్నాడు... ముందైతే పేర్లు పెట్టుకున్నాం
సాంకేతికంగా. కానీ... పేర్లు లేనప్పుడు మవుపు
మరీషి చే... చీమలున్నాయి... చీమలు పురు
తున్నాయి... చీమలు చచ్చున్నాయి అంటారు
... ఒక ప్రత్యేకచీమ అని అనుకోం... అలానే
మరీషిని... నీ పేరు మరీషి; రామో కాదు...
మవుపు అలా పురుతుంటే ఉంటావు—
మనుష్యులూరి ఉండి అంటే మవుపు మళ్ళా
మళ్ళా పురుతున్నట్టే లెక్క.....

రామో : (అలోచనా ఉంటాడు)

రామ్యూర్తి : ఏంరా రామో... ఆలోచనలో పడ్డావు.

రామో : పంతులుగారూ... మీకో సంగతి చెప్ప
డానికి జంతువున్నాను.....

రామ్యూర్తి : (ఆశ్చర్యంగా) ఏమిటేమిటి ... ఏమిట
యింది.....

రామో : (వచ్చి) ప్రమాదంకొడు..... మామూలులే—
మీతో అంటూ ఉండేవాణ్ణి కదా—తీర్చ
య్యాలిలా అదీ అని చాలాపాడు... అదీ.....

రామ్యూర్తి : ఔను... మనం వాదించుకున్నాం కూడా
... అయితే వెదతావా ?

రామో : (ఔన్నెట్టు తలపోపుతాడు)

రామ్యూర్తి : ఎప్పుడు...

రామో : రేపే—

రామ్యూర్తి : (మానం వహిస్తాడు ... ఇద్దరూ
మానంగా ఉంటారు) ఎన్నాళ్ళు...

రామో : (నిచారంగా) మరి తిరిగి రావమకుంటాను...

రామ్యూర్తి : హా! బహో.....

రామో : (తల అడ్డంగా పోపుతాడు)

రామ్యూర్తి : ఊ! (ఇద్దరూ మానంగా ఉండిపోతారు)

రామో : మిమ్మల్ని తిలకుంటే నీ విచారం పంతులు గారూ— తెల్లగుతూ ఉండగా నీ మీకు ఇద్దీ పెదరట్ట, టీ పాతిక ఏళ్లనుండీ అలవాటులు పోయింది.....

రామూర్తి : (విచారంగా) నా గురించి ఎందుకయ్యి విచారం...

రామో : వాచేతిమీదుగా మీకవి అందిందడం నా కెంతో తృప్తి— ఏదన్నా అలవాటులు నాకవలసం కష్టంకదా పంతులు గారూ... (ప్రొద్దుటే మీదు అనుసరించాక నా మనస్సు కెంత కష్టంగా ఉంటుందో మీకు తెలుసు—

రామూర్తి : (చిరునవ్వుతో) నీ టీ లేకపోయినా వాకంటే—

రామో : (మానం)

రామూర్తి : ఈ పాతిక ఏళ్ళయి చూడని తీవ్రమయిన మార్పుతో నీ ముఖంలో వాకు ఇవారో కనిపిస్తున్నాది... ఏదో గాఢతయిన ఆమర్శూతి, విచార మేమో... ఏమిటది రామో?

రామో : అందరినీ వదిలి వెళ్లడం...

రామూర్తి : ఉచూ ఏదో తొక్కిపట్టే ఉంచేద్... ఇన్నేళ్లయి, ఇవారో బట్టబయలుగా నీకళ్ళలో ఆకుపిస్తున్నాది. ఆ ఇది ఎప్పుడూ నీ ముఖంలో చూడలేదు...

రామో : (ముఖం తిప్పుకుంటాడు)

రామూర్తి : రాళ్ళలా పుట్టిందక ఈ గడదిన మనస్సు లతో కూడా పుట్టించేడే భగవంతుడు. ఏదో అర్థంకాని చెప్పలేని ఆవేదన... కృంగడిమా— ఏళ్ళిరబడి వెంటాడుతూ...

రామో : పాతికేళ్ళు పంతులు గారూ—

రామూర్తి : ఆ రోజు నా కింకా జ్ఞాపకమంది, రామో... ఇదే పాక, సైని రిపికల్లో...

రామో : ఈ పొయ్యిల్ని అప్పుడే రాజీనేను... మొదట పారిగా... ఇన్నేళ్ళూ అరకుండా...

రామూర్తి : మన ఇద్దరికీ పరిచయంలేదు. రోడ్డున పొతూఉంటే... పంతులు గారూ! “రెండు ఇద్దీ కాఫీపుచ్చుకో” అంటూ కేక వేసి నా చెయ్యి పట్టకలాక్కొచ్చేద్... ఆ వు సు గా ని నేను పంతుల్ని ఎలా తెలిపిందయ్యా...

రామో : అదీ వింటేనా పంతులు గారూ... మిమ్మల్ని చూడగానే అలా పిలవాలనిపించింది—

రామూర్తి : ఆ రావడం రావడం పాతికేళ్ళు...

రామో : పాతికేళ్ళు... ఆవే మంటలు! పంతులు గారూ ఆ మంటల్లో పడిపోయే నిన్నాళ్ళూ!

రామూర్తి : (ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు)

రామో : కొలుస్తున్నాయికాని చంపవు... ఎంత బాగా పంతులు గారూ—

రామూర్తి : (రామో భుజంమీది తట్టి) రామో...

రామో : ఇంక నేను భరించలేను పంతులు గారూ... కిక్కి... సహనం... పోయేయి... ఆ మంటలు మింగేస్తాయి నన్ను... మనీ బూడిద... చెనేస్తాయి— అవి నన్ను మింగేతుకుండా ఆర్పేస్తాను... ఉచూ... ఆర్పలేను — తప్పించుకుంటాను... ఉచూ... తప్పించుకోలేను...

రామూర్తి : రామో ... ఏమిటయ్యా... అంత బాగా అంతిం చేసిన... ఇన్నేళ్ళయి మనసులో ఏ మంటల్ని చాచుకున్నావు... ఇంత సుత్తమా రామో... నేను నీకు ఆత్మన్నీ కానా...

రామో : ఈ మంటలది కనుపించని కొలుపు... మాటలలో చెప్పలేని బాగా... యాకి...

పంతులు : చెప్పకలిగింది చెప్ప... రామో... తిక్కింది ఆర్థం చేసుకుంటున్నావు... ప్రతిష్టాస్తాను...

రామో : ఈ పొగడ్లు మీకందించను పంతులు గారూ— ఈ సుండెలో నే నుంచినీండి— రేపటినుండి తగ్గిపోతాయి... తిరగ్గా... తిరగా... చల్లారతాయి... కాని మీరు తెలుసుకుంటే నాలో అరిచ మంటలు మీలో రుచులుంటాయి... మీరు బాగాపడతారు, వాగురించి— ఒడ్డు పంతులు గారూ.

రామూర్తి : (మానం గా కిటికీనీ చూస్తూ ఉంటాడు)

రామో : ఆ రోజులు జ్ఞాపక మన్నాయా పంతులు గారూ.

రామూర్తి : (తలవేచుతూ) (ప్రతిసంగతి... ప్రతి సంగతి... ఏమి గా వాళ్ళాగా ఒక కుర్రాడు— దబ్బరంతులు మిగిలినాడుతూ... చురుకైన కళ్ళు... నిజం... గర్వం... జాలి... ఆ మనిషి రక్తంలోని పొక్కు...

రామో : (కలలోలావంటూ) బంగారపు ఊపలతో
కట్టిన ఒక బైదు మెల్లు ఏక్కిడు... ఏమయినా
అది ఊపలే... అది బైదే... ఇన్ని ఏక్కియి
శిక్షని అనుభవిస్తున్నాడు.

రామ్యూర్తి : సీత తప్ప—కొన్ని ఆశయాలు—కొన్ని
నియమాలూ పాటిస్తూ అందరికీ మంచిని చెస్తూ
జీవితం మొదలుపెట్టేడు స్వతంత్రంగా—

రామో : (తల అడ్డుగా ఊపుతాడు)...

రామ్యూర్తి : మంచిని చూపేడు—చాటేడు...

రామో : ఆమని పెవతో వాకు తెలిదు పంతులు
గారూ.

రామ్యూర్తి : ఆమనను మరింత వికళించేందుకు... ఈ
చేతులమీదుగా నే కలిగించేను ఒక చెలి స్నేహాన్ని
...కావి...

రామో : (ముఖం చేతులతో కప్పకుని) మంట రగిలింది.

రామ్యూర్తి : (విచారంగా తలపోచి) విధి ప్రతిహరిం
చింది... బైదు... ఎంతో విషాదాన్ని భరించే
ద్వంద్వంగా... కావి... చూడు... గెండ్లో సారి...
నే నే మరో మనసుని కలిపేను నీమనస్సుతో...
నీ మనస్సు చల్లారింది... నీకు కాంతి దొరికింది...
వాకు కూడా.

రామో : లేదు పంతులుగారూ... గెండ్లో మంట
రగింది రెట్టింపు వేడితో... దూరాన ఉండి
మంతే మొదటి మంటకి తోడుగా... కాల్చి...
కాల్చి... మనిచేసి—బూడిదచేసి గాలిలో కలి
పేందుకు—

రామ్యూర్తి : రామో... రామో... అవేంమాటలయ్యా!
రామో : (చెయ్యి అడ్డుపెడుతూ) ఒడ్డు పంతులు
గారూ... ఆ పంగతులు మరొడ్డు... మీకు బాధ...

[మానంగా ఇద్దరూ కూచుంటారు]

రామ్యూర్తి : రామో... నీ మనసు బాగులేదు...
విశ్రాంతి తీసుకో... వెడతాడు...

[లేచి నిల్చుంటాడు—రామో తలఎత్తి చూసి
ఉలికిపడతాడు—రామ్యూర్తి పంతులుకూడా...
ఇంట్లోకి దారితీసి ద్వారం వేపు చూసి—

ద్వారంబద్ద నిల్చుంది ఒక స్త్రీ—మధ్య వయస్సు
రాలు—పచ్చటి శరీరచ్ఛాయ అందమైన పెద్దకళ్లు,
విశాలమైన మడుగు, ముద్దుతచ్చే పెదవులతో—
నీలిరంగులీడ... రెల్లటి రవిక వేసుకుంది...

విరళో సినజాత్తు... ఆమె ఆలానే నిల్చుంది
రామోని మంత్రకల్పేలా చూస్తూ... ఆ చూపు
లలో, చెప్పనలవికాని క్షేమం... వాటిలో
కోపరేఖలు లేకపోయినా భయంకరంగా
ఉన్నాయి... భూ లోకానికి అవతరించిన
శక్తిలా ఉందాస్త్రీ...]

రామో : (ఎండిపోయిన గోంతుతో) కాలిపోతాను...
కాలిపోతాను... స్వేచ్ఛ... ముక్తి... నాకులేవు...
లేవు పంతులుగారూ!...

[ఆమె ఆలానే చూస్తూ నిల్చుంటుంది. రామో
బెంచీమీద కూలబడి కళ్లు కప్పకుంటాడు.
రామ్యూర్తి పంతులు మాటరాక నిలబడిపోతాడు...
ఆమె ఆలా కొంతసేపు చూసి చేవరిలా చూయ
మాకుంది]

పంతులుగారూ లాభం లేదు.

రామ్యూర్తి : (బెంచీమీద కూలబడి తలవంచి నేలను
చూస్తూ). బలికే బాసెను బ్రతుకులో కూడా ఈ
పెగలూ పొగలూ ఎందుకయ్యా లేవుదా! ఒక
ఒక్కసారి చాలదా! [తెర]

రంగం: 2

* * అంతా మొదటి రంగంలోలానే
ఉంటుంది.

నమయం - పగలు - రెండు గంటలు -
ఆరోజే.

రామో ఒక్కడూ ఒక కుర్చీలో
కూర్చున్నాడు... తలదించి ఆలోచిస్తూ
...ఆమె వెనుకనుండి వస్తుంది...

రామో వేపు కొద్దిసేపు భావశూన్యంగా
చూస్తూ నిల్చుంటుంది ... కొద్దిసేపు.
అనవ్యంతోనూ కోపంతోనూ ఆమె
కళ్లు ప్రజ్వలిస్తాయి... ఆమె పళ్లు విగ
బడుతుంది ... ముఖం తిరిగినట్టయి ...
తూలిటేబిల్ కి ఆని నుదుటిమీద చెయ్యి
వేసుకుని మంటలవేపు తిరిగి వాటికేసి
చూస్తూ నిల్చుంటుంది... తరువాత ఆమె

పిడికిళ్లు బిగుస్తాయి...చేతులు వంగపైకి
లేచి దిగుతాయి...ఇటు తిరుగుతుంది.
ఆ మెముఖం భావరహితంగా
ఉంటుంది...ఊచితో కానుకుని రామో
బంటిమీద చెయ్యి వేస్తుంది - రామో
ఉలికిపడి లేచి ఆమెనుచూసి కొయ్య
బాణిపోయినట్లువుతాడు...ఆమె అతని
కళ్ళలోకి భావరహితంగానే చూస్తూ
నిల్చుంటుంది - ఆ చూపునికి తట్టుకో
లేక రామో ముఖంతిప్పుకుని కూచుం
టాడు.

ఆమె: (సున్నితంగా) ఒక్క వేడిగా ఉంది...

రామో: (మాటాడక తలదించుకుంటాడు)

ఆమె: మంటలదగ్గర ఎక్కువ ఉండకండి...

రామో: (మానం)

ఆమె: వల్లటి గాలి...సులెపూల వాసన... స్వేచ్ఛ...
వికారంగా...వల్లగా...హాయిగా...పాపా
యిలా నిద్రపోయేట్లు చేసే స్వేచ్ఛ...
తావుందా...

రామో: (మానం)

ఆమె: అది కావాలికదా?

రామో: (కొద్దన్నట్టు తల తీపుతాడు)

ఆమె: ఔను...ఏం?

రామో: ఉహు...

ఆమె: అదే పంథం...కొవలవండి...అంటున్నాయి
మీ కళ్ళు...

రామో: ఔను...కొవారి...

ఆమె: దొరుకులే...

రామో: దొరుకుతుంది...

ఆమె: ఔను...ఈ మంటల వేడినించి ముక్తి దొరుకు
తుంది కదూ...

రామో: ఔను...దొరుకుతుంది.

ఆమె: చల్లగా...హాయిగా...పక్షిలా ఎగిరిపోతారు
కదూ...

రామో: (విశ్రాంతి కోల్పోకుండా) ఔను ... ఎగిరి
పోతాను ... చల్లగా ... హాయిగా...పక్షిలా
ఎగిరిపోతాను...

ఆమె: ఒక్కసారిగా ఆ చల్లదనానికి స్వేచ్ఛకి తట్టుకో
లేదు ... ఉక్కిరి టిక్కిరయిపోతారు ... అది
రాదు.

రామో: అప్పుడు...ఆ చల్లదనంలో...ఒక్కవే
డోయిగా (ఆమె కళ్ళలోకి చురుకుగాచూసి)
(తానం వసుల్తును...

ఆమె: (ఏకపక్ష 'హిస్టోరిక్'గా నవ్వి) ఎంత హాయి
అది! ఎంత ఆనందం!

రామో: ఆ ఆనందం నే బతుకుతున్నాను...నా ఆనందం...
నన్ను ఎవరూ వేరు చెయ్యలేదు.

ఆమె: ఎవరో అనేవని పెట్టుకున్నట్లు...

రామో: (తీరుకుంటాడు).

ఆమె: మీ ఆనందం...మిమ్మల్ని ఎవరూ వేరు చెయ్య
లేదు...చలగా హాయిగా పక్షిలా ఎగిరిపోతారు
ఎవరాపగలరు మిమ్మల్ని?

రామో: ఎవరాపగలరు...ఎవరూ అవలేదు...ఇకవై
ఏలీయి మందుతున్న ఈ నెలలు. ఈ వేడి...
మంచి...వినాడన్నా ... వినాడన్నా...విడు
దల...ముక్తి...ఉండోదా...

ఆమె: (ముఖం ఎర్రబడుతుంది—కళ్ళు ఛేదకుక్కుమని
మెరుస్తాయి) మంటలనుండి ముక్తి!...ఎంత
స్వార్థం...ఎంతస్వార్థం...

రామో: స్వార్థమా?...స్వార్థమా?... నేనూ మనిషి
నేనా...మనిషిలా (బ్రతికిపోయేందుకు నేనేం
తప్పచేసేను...నాకెందుకీ?)

ఆమె: (ఆలోచిస్తూ) మనుషులే...ఔను ... మను
షులే మీరు...హక్కుంది...

రామో: ఔను...హక్కుంది ... కారణం ... నాకు
హక్కుంది...

కారణం: (చైతన్యకేసి యాత్నా తనలోతనం) ఎంత
స్వార్థం! ఎంత స్వార్థం!

రామో: (ఆనందంతో చివాల్ని లేచి ఆమెవేపు వేలు
చూపుతూ వణుకుతున్న పెదవులతో నిల్చుండి
పోతాడు మాటాడలేదు)

కారణం: (ధిక్కరిస్తున్నట్టు చూస్తుంది)

రామో: కా...ర...ణం...

కారణం: ఊ...? (కనుకెప్పుడు (ప్రార్థనకంకాపెట్టి
విసోదంగా చూస్తుంది)

రామో: నుంటుంది...నుంటుంది...కొలుస్తున్నావ్...మెర్రి
మెర్రిగా...రావుబతుకులమగ్న...స్వేచ్ఛా
బానిసత్వాల మగ్నం ఉంది...

కారద: (అశ్రుర్యబోతు—అసహ్యంగా మామంది)
రామో: పాపా?...వాకా! (చెందినాడ కూలబడి
ముఖం కప్పకుంటాడు...)

కారద: (హిస్పిరికల్ గా పవుతుంది)
రామో: నే నేం చేసేను అంత తప్పు...పొరపాట్లు జరి
గేయి...అని అంత గోపమా...అంతిర్యయా...
ఎందుకు కొలుస్తున్నాయి నన్నీ నుంటుంటుంది...దయ
జాలి...జేకుండా...

కారద: దయ...జాలి...(పవుతుంది)
రామో: జేమ...నుంటుంటుంది...దయ...
జాలి...

కారద: (చెందిన పలుకుని నేతిలో కళ్ళు కప్పకుని)
అయ్యో...అయ్యో....

రామో: జేమ...కొలుస్తున్నా...బూడిదగా ఎందుకు
చెయ్యవ్...బూడిదగా...

కారద: (వీచి దానా పవుతున్నా దిగ్గరకు వచ్చి రామో
తల నెండుచేతులతోనూ పట్టుకుని ఆ కళ్ళలోకి
దాస్తూ) చేస్తాను...చేస్తాను...నేను బూడి
దయినప్పుడు...నుంటుంది...నుంటుంది...కొలు
స్తాను...వాతోలికి రాకండి...కొలు
కుంటాను...నన్ను నేను...కొలిపోతాను...
కుని...బూడిద పవుతాను... (తలవదిలి) అద
గలవా?...అదేలవా...ఇన్నేళ్ళయి రలులు
కున్నునుంట వాలో...అరుతుందా...చెప్ప...
నువు చెప్ప...వాలోనుంట రిగిల్చేవ్...చిచ్చు
పెట్టేవ్...నిన్ను కొల్చకుండా వదులుండా
నువు రిగిల్చినుంట? ఎగిరిపోతావ్...
దల్లగా...హాయిగా పక్షిలా ఎగిరిపోతావ్...
పాపంకాదు...జేమ...పాపంకాదు...
మరిషి...

[రామో పంతులు వస్తాడు...నిల్చుండి
పోతాడు వింతగా మాస్తా]

కారద: (అరిచి అసహ్యంగామాసి) అడుగో ఆ
బ్రాహ్మకు...ఆ బ్రాహ్మజే చేచ్చేకు
సమిగ్న...

[నుడిగాలిలా లోపలికి పోతుంది]

రామో: (ఏడ్చితిని నమ్మలేనట్లు కూచుంటాడు).
రామో: (రామో ప్రక్కన కూచుంటాడుమానంగా).
రామో: పంతులుగారూ.

రామో: రామో...నీకేం చెప్పగలను. ఎలా సాను
భూతి చూపగలను...ఎంతబాధ...ఎంత
వేదన—ఎన్నాళ్ళు!...ఎన్నాళ్ళు!...ఎందు
కీంత అన్యాయం ప్రపంచంలో...

రామో: మీరు బాధపడకండి...

రామో: ఇటువంటి పరిస్థితిలో నీవంటివాడిని
ఉంచి అతికుపజే బాధని చూడమని ఉం
టుంది రామోను చేతుకు...కొనప్పుడు
దినికేం అర్థం....?

రామో: మీకీ పంతులు తెలియకుండా...మీకీబాధ
పంచకుండా ఉండమనుకున్నాను.....కొని
ఈ అఖరులోనూ మీరు తెల్చుకున్నాను.

రామో: (మాంసం)

రామో: మిషికి మగోజన్మ ఉందంటాడు...

రామో: (రామో భుజంమీది తివితాడు).

రామో: ఈ బతుకే మగోసారి వాకిస్తే...చేసిన పొర
పాట్లు దిద్దుకుంటాను...

రామో: దానికి మగోజన్మ ఎత్తాలా రామో.

రామో: ఈ తిప్పు ఈ జన్మలో పరిదిద్దెంకాదు...
నేరం... నేరం...

రామో: నువ్వేం నేరంచేసేవయ్య రామో...
ఎవరయినా నమ్మగలరా... ఎవరికయినా హాని
చెయ్యగల మనస్సేనా నీది...

రామో: మీరు మగో అర్థిప్రాయంలో ఉన్నారా...
అన్యాయం వాకు జరిగిందనుకుంటున్నారా...
కాదు... నేరం చేసింది నేను...

రామో: ఒక సదుద్దేశంతో నువు చేసిన పని ఇలా
అయితే నువ్వెలా నెరవ్వుడివి?...

రామో: తెల్లనోవల్సింది...తెల్లను...కొనిపడ్డిగా
...పార్థం... కేవలం పార్థం...కొరి
కలకు బానిసనై... మనస్సు నిగ్రహించుకోలేక
...బలహీనతకి లోబడి...

రామో: రామో... ఇటుచూడు... వావేపు
చూడు...వివాహం పురుషుడి పార్థం
అంటావా?...కుటుంబాలలో ఇద్దరికీ పాలండ
దంటావా. వానీ ఆ అమ్మాయి ఇరువుకోనిది...
తెలివేసింది కాదు...పురాణగ్రంథాలన్నీ చది

వింది...ఏకపక్షాలలోనన్నా ఆడది ఎలా ప్రవర్తిం
చాలా ఆమెకి తెలిదా?...

రామా : (మానం)

రామ్యూర్తి : చెప్ప రామా.

రామా : ఇది చేతు పంతులుగారూ... మొదట జరిగింది
పొరపాటు... తెలియని పొరపాటు ... దానికి
నేను బాధ్యుణ్ణి కాను... ధిగవంతుడు నన్ను
తీమిస్తాడు... అందుకు శిక్ష అనుభవించేను...
ఘోరమైన శిక్ష అనుభవించేను... స్త్రీలో.
స్త్రీత్వమేకావడం ఒక శిక్ష... దీక్ష వ్రాస
గలిగే శిక్ష ఉందని తెలిసింది... అయినా తెల్సి
తెల్సి చేసేను రెండవసారి పొరపాటు... పొర
పాటు కాదు... నేరం... ఏ స్త్రీ తీమిస్తుంది
పంతులుగారూ...

రామ్యూర్తి : రామా... నేరం... నీదే ఆన్న నిర్ధారణ
ఏమిటి...?

రామా : తెల్సి తెల్సి ... ఓదార్పు మాటలంటారేం
పంతులుగారూ... బతికిఉన్న రెండు శీవులూ
సాక్ష్యం... నన్ను ఇంకా శిక్షిస్తూ...

రామ్యూర్తి : (తల దిందుకుని చెప్పవద్దన్నట్లు చెయ్యి
ఉచ్చితాదు.)

రామా : (ప్రతినిమిషం శిక్షిస్తూ... అది తెలిసిఉండి...
తెలిసి తెలిసి... కేవలం స్వార్థంకోసం...

రామ్యూర్తి : శిక్ష అనుభవించేవకదా రామా దానికి...
అది చాలదా... ఇంక ఈ బంధాలు బాధల్లో
నంచి విడుదల అవడం... అందుకు ప్రయత్నం
చడం న్యాయంకాదా...

రామా : ఇది శిక్ష కానేకాదు... ఆమెలో రగిలే
మంట ముందు... నేనే... ఈ చేతులతోనే...
తెల్సి తెల్సి... నేనే రగిల్చే నామెలో... ఆమె
తీవ్రత నాశనం చేసేను ... అయినా ఎంత
ఓర్పుతో సహిస్తోంది... ఆమె ఎందుకు సహిం
చాలి... అందులో బతుకల్లా ఆమె ఎందుకు
కాలాలి... మొదట నాకు పడిన శిక్షవంటిదే
ఈమె కూడా ఎందుకు విధించబోతున్నా?

రామ్యూర్తి : (ద్రోహం చేసేవని అనుకుంటూ ఏదో
ఆధునికతలవలు మనసులోనే చెనుకుని బాధ
పడుతున్నా విన్నేళ్లు... ఒక మాట చెప్ప...
ఏమీ తెలివంటా ఆమె సగడప మెట్టెందా...

రామా : ప్రపంచాని కేమి తెల్సా ఆమెకి అదే
తెల్లు... అందరూ నామీద సానుభూతిచూపితే
ఆమెకూడా నామీద ప్రేమ, సానుభూతి
చూపింది... మొదటి నాలుగయిదేళ్ళూ నాలుగు
తూడాలలా గడచిపోయేయి... ఎంత అసందం గా
గడచిపోయేయి ... అప్పుడు... దీని నెనుకున్న
కారణం ఏది తెలుస్తే దోషమంతా నామీద
మోపేదో ప్రపంచం — ఆ కారణం అప్పుడు
ఆమె కేమి తెల్లు పంతులుగారూ.

రామ్యూర్తి : నువ్వు అన్ని కౌంటాలూ నీమీదే చేసు
కోడం న్యాయంకాదు — హిందూ స్త్రీగర్వం
కడుసుఖా లన్నిటిలోనూ ధర్మకి అంధగా
ఉండడం అంటావా, కౌంటాలావా?

రామా : అందుకే ఇను అనుభవిస్తున్నా నీ నరకం...
అందుకే ఇన్నేళ్ళయి కాలాలున్నాను మంటల్లో
... ఆమె అంతిమిచ్చుతో సహిస్తోందికదా నే...

రామ్యూర్తి : ఈ వింతలలో చన లన్నీ ఏమిటి నీకు...

రామా : మొదటిలా జరిగిఉంటే ఆ ఘోరమైన శిక్షకి
కోన్నాళ్లు బాధపడి తిక్కిన బతుకంతా ధిగ
వంతుడి పాదాలముందు ప్రణామంగా గడిచి
ఉండును... కాని ఈమె... ఓర్పు... ఓర్పు...
అంతగా ఉండి ప్రతినిమిషం నా ద్రోహాన్ని
నాకళ్లకు కట్టిస్తోంది... నా నేరాన్ని ప్రతి
నిమిషం నాకు ఋణపు చేస్తోంది... తీవ్రతారితం
వరకూ ఇంతే... తను అంతగా ఉండి తను కాలి
నన్ను కాలిస్తూఉంటుంది... ఇంతకీ కారణమే
స్వేచ్ఛకోసం ప్రయత్నిచా... ఎంత స్వార్థం...
ఎలా... ఎలా... ఎలా దొరుకుతుంది ఈమంటల
నుండి ముక్తి...

రామ్యూర్తి : నువ్వీకి ఇంతే నున్నితమైన మనస్సు
కూడా ఎందుకిచ్చేవర్యా ధిగదాన...

రామా : మీరు బాధపడవద్దు పంతులుగారూ నీది
గురించి... మరిచిపోండి...

రామ్యూర్తి : తీర్థాలుసేవిస్తే... వివిధస్థలాలూ మనుష్యు
లనీ మాస్తే నీ మనస్సు కుదుటపడుతుందని నాకు
నమ్మకం ఉంది. తూర్వంలో మనసు లగ్నం
చెయ్యి ... కాంతి దొరుకుతుంది ... మనసుకి
స్వేచ్ఛని కలుగజేస్తుంది...

రామా : (బాధం లేదన్నట్లు తలఉచ్చితాదు).

రామ్యూర్తి : ఇది తప్పితే ఇంకేమార్గం ఉండ...

రామా: (అలోచిస్తూ వుంటాడు)

రామ్యూర్తి: ధైర్యం...రామా...ధైర్యం...

రామా: ధైర్యంఉంది...మీరు తెప్పించునట్లంటే ఒక్కటే ఉంది...నా విశ్వాసుకూడా అదే...కొని...

[కారద సదీలేకుండా ప్రవేశిస్తుంది...ఇద్దరి ముందు నిల్చుంటుంది. ఆమె ఇంకాకటి దుస్తులతోనే వీరబోనుకున్న జాస్తుతోనే ఉంది]

రామ్యూర్తి: గాఢంగాలేస్తాడు. లేచి ఆమె కళ్ళలోకి వెళుతుంటే చూస్తాడు... ఇద్దరివేతూ చూసి, నిట్టూర్చి వెడతాడు)

రామా: పంతులు గారూ...రాత్రి ఒకసారిరండి..... నీనీమూలు అయ్యే...మీతో మాటాడాలి...

రామ్యూర్తి: (తలదాచి వెడతాడు)

కారద: (కూర్చుని టేబిల్ మీద పోచేతులుఆవి) ఇరవై ఏళ్ళవాటి ఒకరోజు జ్ఞాపకం ఉంది?

రామా: (ఆశ్చర్యపోయి చూస్తాడు...ఆమెవేళు)

కారద: జ్ఞాపకం వుందా?

రామా: ఏ రోజు...

కారద: ఆ రోజు...

రామా: ఏ...ఆ?

కారద: మన జంటలకుకులోని మొదటిరోజు...

రామా: మనకగా వుంది.

కారద: సువ్రస్ ఆన్నివిధాలా సంక్లిప్తి పొందడమే నా కృషి.

రామా: జ్ఞాపకం వుంది.

కారద: ఆపందంగా వుండడమే కావాలి.

రామా: ఓను.

కారద: ఎప్పుడూ కళకళా మెరుస్తూ...పకపకా... నవ్వుతూ...

రామా: (తలదించుకుని) ఓను.

కారద: జ్ఞాపకం వుందా?

రామా: ఉంది.

కారద: మునిగినా?

రామా: బాగానే...

కారద: మీ కృషివల్లనే అయిందికదా?

రామా: (మానం)

కారద: సంక్లిప్తిగా కళకళా మెరుస్తూ...పకపకా నవ్వుతూ

రామా: (మానం)

కారద: అయింది కదా? అయిపోయింది కదా...లేవు మీకు స్వేచ్ఛ...కాంతి...చిల్లదనం...శ్చిప్తిగా ఒక నిట్టూర్పు వస్తుంటుంది...మరిగితా కళ్ళు మూసుకుంటే రోజులు...పక్షి అయి ఎగిరి పోతాడు...

రామా: (నువ్వువీసాన చెయ్యి వేసుకుని కళ్ళు మూసుకుని) ఎగిరిపోగలవా...ఎగిరిపోగలవా...

కారద: గక్కలు లేవా? పంజరంలో ఉన్నారా?

రామా: ఓను...నిజజే...నిజజే—

కారద: మరొకపక్షి...గక్కలున్నా ఎగరలేవిపక్షి ఆ పంజరంలో శ్చిప్తిగా కళకళా మెరుస్తూ పక పక నవ్వుతూ...చోయినా ఉంటుందికదా...

రామా: (మానంగా తలదించుకుంటాడు).

కారద: చిగువుకోవిదాన్ని తెలిక అడుగుతున్నాను... పక్షులలో అలా జరుగుతుంది.....(మానం) జంటలో...(మానం) తెలిదా?...పంతులు గార్ని అడగరా? అడిగి జెప్పరా?

[పకపకా నవ్వుతుంది]

రామా: (లేస్తాడు.....వెళ్ళి ఆమెచేతులు పట్టుకుంటాడు...)

కారద: (ఆశ్చర్యపోయి.....గాఢంగాలేచి నిల్చుంటుంది).

రామా: తీమించు...నన్ను తీమించు కారదా...

కారద: (మెల్లిగా చేతులు వదిలించుకుని) కూర్చోండి.

రామా: కారదా - నేను నీకు ద్రోహం చేసేను... అందుకు ఇష్టకూర్చు నిన్ను చూసిన ప్రతి నిమిషం బాధపడుతున్నాను... ఇంక నేను ఓర్చలేను...దూషింకంగా ఎంత తీవ్రంగా వర్ణింపబడుతున్నానో నీకు తెలుసు...సువ్రస్ తీమిస్తే సువ్రస్ నీ అనుమతినిస్తే.....ఇక్కడినుంచి దూరంగా పోతాను. ఏ తీర్మానాలోనో...ఏ ఆశ్రమంలోనో.....ఏ మహాత్ముడి దర్శనం వల్లనో కాంతి దొరుకుతుందని ఆశ...

కారద: ఓను ... ఈ పికాదగ్రహంనొంది మీకు విముక్తి దొరుకుతుంది...

రామా: కారదా...కారదా ... తిప్పుగా అర్థం చేసుకోకు...నీనించి తిప్పించుకోయేందుకు చూడడంలేదు నేను...నేను చేసిన దోషం...నేరం. నా బలహీనత నీలో నాకు ప్రతినిమిషం...

కనుపించి నన్ను విచారించి కిక్కిరిస్తూ ఉంటాయి... మరి భరించలేదు కారణం... క్షమించవూ?

కారణం: ఏదంటే క్షమించనవసరం... ఏదంటే క్షమించాలి... క్షమించేందుకు నాకు అర్హత ఉందని అడిగేరా...

రామో: నా మనస్సు రీతిగా...

కారణం: క్షమించేను అంటే మీ మనస్సుకి తృప్తి దొనకుతుందా... నిజంగా చెప్పండి. తృప్తి దొరుకుతుందంటే అమాటవడానికి నాకు అధ్యంతరం లేదు...

[మానం]

క్షమించేను అంటే జరిగిపోయిన ఏ పొరపాటన్నా చెడింది ఏదోచుకున్నా పోతుందా...

రామో: వాడు కారణం... పోయి... కానీ...

కారణం: ఇన్నేళ్ళయి ఎరోజుని చూసేయూ?

రామో: (ముఖం చివ్వులు మృదువీ) ఆసంగి తెచ్చి ఎందుకు బాపెతెనో కారణం...

కారణం: ఆమె చేసిన పని తిప్పింటారా?

రామో: తిప్పిప్పులు నిర్ణయించే అధికారం నాకు లేదు...

కారణం: ఆమె నెలా చూస్తారు... చూడక్కలేను... ఆమెని క్షమించాలిగేరా? ఎరోజా నిన్ను క్షమిస్తున్నాను అని ఆమెతో కాకపోయినా మనసులోనన్నా అనుకున్నారా.

రామో: కవుడియందు ఆమెని భార్యగా స్వీకరించెను... అందుకు ఆమెను అన్నివిధాలా తృప్తిపరచడం వాటికి... ఆమె అన్నివిధాలా సంతోషంగా ఉండేందుకు ప్రయత్నించెను.

కారణం: మిమ్మల్నలా చెయ్యడం ఆమెకు వ్యాయం కాదు—నిజమే—కానీ ఆమెలో రిగిరిన ఆమంటకి ఆమె నిలవలేకపోయింది ... ఈ స్త్రీకి మైనికోరికలన్నా అతీరి మై... కోరికకి ఆమె లొంగిపోయింది ... అక్కడ ఆమెలో ఎక్కువయి లొంగిపొయింది... (కనిగా చూస్తుంది)

రామో: కారణం... దయచూపెట్టా... ఆ సంగతులు తిరగవెళ్ళకు...

కారణం: ఆమెని క్షమించాలిగేరా? ఆమె మీకు ఎంతో కనున్ని కలిగించింది ఆపనిచేసి... వ్యాయం వ్యాయం విధ్యయించే అధికారం లేకపోయినా ఆమె అవ్యాయం గా ప్రవర్తించింది ముకుందాం ... కానీ నేను... నాబతుకులో చిచ్చురిగిచ్చేను ... ఇది పొరపాటుకాదు... తెలిసి తెలిసి... క్షమించాలా? ... బ్రాహ్మ... క్షమించాలి...

రామో: కారణం... కారణం...

కారణం: నాకు తెల్పు... నేను చూసే నామెరి...

రామో: నవ్యా... చూసేరా?

కారణం: బ్రాహ్మ... చూసేను... చూడకుంటారా? ముగ్గుని చూసేను... ఎంత ముచ్చటపెట్టును సంసారం...

రామో: (జుత్తు పీచుకొని) భగవాన్... భగవాన్... నా కంఠం కీచిత్రపః... కారణం... నీ బతుకొక ఎడారి చేసేను... కేవలం మానసిక బలహీనతకి... కేరగానికి లొంగి... తెలిసి... తెలిసి... నీ పాదాలమీద పడతాను... అలా చూపుకు... ఆ మంటలతో కాల్యకు... నే నేం చెయ్యగలను ... బతుకంతా అనుభవిస్తాను బాప... ఎరకం... ఇంక ఉండకో...

కారణం: (చివల్లు లేచి) చిత్రపఠా? చిత్రపఠ... నేనూ అనుభవిస్తున్నాను... ఇన్నేళ్ళయి... మాడి మనోహంద... నువ్వ రిగిల్చిన చిచ్చులో.. నువ్వెందుకుపడాలి యాతని... పడేది నేను... కారణం నేను... మండేది నేను...

[చిచ్చిదానిలా పకపకానివ్వి... ఇంటి పైకప్పు కేసి చూస్తూ.]

మండేది నేను... కారణం నేను... మండేది నేను... కారణం నేను... బ్రాహ్మ... బ్రాహ్మ... కారణం?...

[తెర]

మొదటి మూలతత్వం: పోసిట్రోనియం

శ్రీ వసంతరావు వేంకటరావు

మూలతత్వము యొకవాపకమైపోయింది. ప్రకృతిలోని పరివర్తనలు పరిశీలించి పూనుకొన్నాము. ప్రకృతిలో గొడవరించు నది విధ్యాన్ని యధావిధంగా అంగీరించినచో ఆ వైవిధ్యంలో ఏకత్వాన్ని, సంకులత్వంలో పారశ్యాన్ని కనుగొనవచ్చును. విశ్వంలో శ్రవించి మొదట చెప్పేడు. బహుమాపాలలో నున్న వస్తువముదాయముతో ఏకీకరించి ప్రాథమిక తత్వాలలో ఏర్పడుతున్నదన్న వస్తుకం కలిగింది. దేశదేశాల మనీషుపగులు ఏకావాదనోగంవల్ల ఎత్త ముట్టకు వారే అంగీరించిన ప్రభావంవల్ల ఈ మూల తత్వాల సంఖ్య 4 నుండి ఏకవరకు వివిధదేశాలలో ప్రచురించి. భౌతికత తత్త్వవేదియ పరివర్తనలను ప్రతిపాదించేది అది పృథివి, అపూ, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము. ఈ పరివర్తనలలో నే నిర్వం నిర్మించబడిందని వారి అభిప్రాయం.

వైజ్ఞానికభావం పెంపొందినప్పటినుండి మూల తత్వాలను కనిపెట్టడానికై భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు ప్రయోగాలు ప్రారంభించేరు. మూలతత్వాల సంఖ్యను నిర్ణయించడానికై రసాయనిక విజ్ఞానులు చేసిన ప్రయోగాలు ఫలించగా, మూలతత్వాలసంఖ్య 92 అను నిర్ణయానికి వచ్చేరు గతి మార్చేల్లోవుగా. మొదటిపు అను విజ్ఞాని సాహసంగా ఒక మూలపదార్థాల ఆ వర్తి క్రమముచివి తియ్యాదుచేసి, అప్పటికి తెలిసిన తత్వాల కందులో క్రమస్థాపాల చేర్చరచి, మునుముందు కను గొనవలసివచ్చాటికి ఖాళీ గడులుంచి, వాటి స్వరూప స్వభావా తెలుపవలసిన కోంతివంకు నూచించేడు. ఆ జోన్యం అద్భుతంగా ఫలించింది. ఈవాడు 92 గడులు పూర్తిగా నిండేయి. పైగా పది కొత్తతత్వాల కూడ పరిశోధనాగారాలలో సృష్టించబడ్డాయి.

ఒక మూలతత్వంలోనున్న పరమాణువులన్నీ ఒకేవిధంగా ఉంటాయన్నది మూలతత్వభావానికి గీటురాయి. ఆ విధంగా 92 రకాల పరమాణువులున్నాయి. ప్రతి పరమాణువు ప్రత్యేకమైన నుణాలు

కలిగి ముక్కలుకొనాలవంత చిన్న కణమని పరమాణువు నూహించేరు. ఆ భావం చాలకొలవరకు అయిదులో నున్నప్పటికి నూత్నమైన ప్రయోగాలవల్ల పరమాణువు భిన్నంకొనబడి, దానికి అవశునాలు కలవని తెలియవచ్చింది. ముఖ్యంగా కొన్ని పరమాణువులనుండి విద్యుత్కణాలు, శక్తి తరంగాలు యాదృచ్ఛికంగా వెలువడుతుండుట గమనించిన విజ్ఞానులు పరమాణువులకు నిర్మాణమున్నది, అది అవశుని అది అంగీరించవలసి వచ్చింది. ఏ నుంటే పరమాణువునుండి రెండురకాల విద్యుత్కణాలు బహిర్గమించడం స్పష్టంగా కనవచ్చింది. అది ధనావేశము, ఋణావేశముగల కణాలు. ఏ పరమాణువు నుండి వచ్చిన ఋణకణాలైనా ఒకే ఆవేశకలిగి ఒకే విధంగా నున్నట్లు స్పష్టమైంది. అంతకంటే తక్కువ ఋణావేశంగల కణం ఏ ప్రయోగంలోను కనిపించలేదు. అందుచేత, ప్రాథమికమైన ఋణావేశంగల విద్యుత్కణం ప్రతి పరమాణువులో ఒక భాగమని సురేంద్రక తప్పిందికాదు. దానిని ఎలక్ట్రాను అన్నారు.

ప్రతి పరమాణువు విద్యుదావేశితమై తిలస్థమైన కణం. అందుచేత పరమాణువులో ఏమాద విద్యుదావేశంగల ఫలకం ఉండకతప్పదని ఊహించి దానిని సురేంద్రక. అది ప్రోటాను. విద్యుదావేశంలో అది ఎలక్ట్రానులకు పరిగా ప్రతిదైవప్పటికి బరువులో మాత్రం ఎలక్ట్రానులకు రహస్యమై 2000 రెట్లుంది. ఆ రెండుకణాల చేరికవలన విద్యుదావేశం మొత్తంపై నశించగా ఒక తిలస్థకణం ఏర్పడగలుగు. అదే పరమాణువు; విద్యుత్కణం కూడికవలన ఏర్పడిన ద్రవ్యకణము. అదేవిధంగా ప్రతి పరమాణువుకూడ ప్రోటానులు ఎలక్ట్రానులు కూడుటవలన ఏర్పడినట్లు భావించేరు. పరమాణువులోనున్న ప్రోటానులసంఖ్య దాని భారాన్ని నిర్ణయిస్తుంది. ప్రోటానులన్నీ కేంద్రంలో నుంటాయి. వాటిమట్టా ఎలక్ట్రానులు నిర్విప్రదక్షిణాలు చేస్తూంటాయి.

పరమాణుకేంద్రాన్ని పరీక్షిస్తున్న సందర్భంలో మరొక ప్రాథమిక కణం కనిపించింది. అది న్యూట్రాను. ప్రోటాను భ్రాంతిలో బయటపై తిలప కణం. కేంద్రకంలో న్యూట్రానులు లున్నాయని తెలియ వచ్చింది. కాని, ప్రకృతియొక్క సౌష్ఠ్యంలో విశ్వాసం కలిగిన విజ్ఞాని ఎలక్ట్రానులకు ప్రతియొక కణం ప్రోటాను అని అంగీకరించలేకపోయేడు. వాటి భారంలోనున్న వ్యత్యాసమే దానికి కారణం. అందు చేత నూత్రోపరిశోధనలు చేయగా విజ్ఞాని ఊహించిన కణం గుర్తింపబడింది. అది పోసిట్రాను. ఎలక్ట్రానుల బరువు, ఎలక్ట్రానులకు గల ఋణావేశముల సమావేశముల కణమిది. అదేవిధంగా ప్రోటానుయొక్క ప్రతియొక సైక్లూనుకు బయటపడింది.

విద్యుదావేశపు ప్రాథమిక కణాలైన ఎలక్ట్రాను పోసిట్రానులు పరస్పరం డీకొని, లయమొంది, గామా కిరణాలుగా రూపొందినవూ, గామా కిరణాలు ద్రవ్యంపై పడినప్పుడు ఎలక్ట్రాను పోసిట్రానులు ఆవిర్భవించడమూ కూడ ప్రయోగాలు సూచించాయి. ద్రవ్యము శక్తిగాను, శక్తి ద్రవ్యముగాను రూపాంతర మొందుతుందని పై పరిశీలనలల్ల స్పష్టమే. కాని, ఎలక్ట్రాను పోసిట్రానులజంట లయమయే లోగా చిక్కని వాలకాన్ని ఆకుతాయని ఈ మగ్ననే గుర్తించెను. ఆ రెండు కలిసి అతిస్వల్పకాలం ఒక పరమాణువుగా ఏర్పడి, ఒకదానియట్లు ఒకటి తిరిగి, వాల్చువాడి, డీకొని, లయమై, గామా కిరణాలుగా వెలువడుతాయి. ఆ పరమాణువే పోసిట్రోనియం పరమాణువు. పరమాణువులలో మొదటిది; మొదటిది అని మనం భావిస్తూన్న హైడ్రోజన్ పరమాణువుకంటే తేలికైనది. పరమాణు భారాన్ని పూర్ణంకాలలో చెప్పినప్పుడు హైడ్రోజన్ పరమాణుభారం ఒకటి, దానిలో వెయ్యివంతు బరువున్న పోసిట్రోనియంయొక్క పరమాణుభార గున్న అని వ్రాయాలి. కాని, అది యథార్థంగాదు. ఆ పరమాణువు లయమై రూపాంతర మొందినప్పుడు బలమైన గామా కిరణాలు రెండుకొని, మాడుకొని జనిస్తాయి. పోసిట్రోనియం అతిస్వల్పజీవి.

సామాన్య పరమాణువులలో స్థిరమై బయటై కేంద్రకం (nucleus) మగ్నమనగా, దానియట్లు ఎలక్ట్రానులు అనేక కక్ష్యలలో తిరుగుతుంటాయి. కాని, పోసిట్రోనియం పరమాణువులో కేంద్రకమంటూలేదు.

అందున్న రెండు కణాల బరువులో వ్యత్యాసంలేదు. ఒకే భారం వ్యతిరేకమైన ఆవేశాల కణాలవి. అందు చేత, ఒకటి స్థిరంగానుండి రెండవది దానియట్లు తిరిగి ఆవేశాలేరేదు. కాగా, చేతులు పట్టుకొని ఇద్దరు వ్యక్తులు ఒకవైపుకు తిరిగినట్లుగా, ఒక విందువుయట్లు అవి రెండు తిరుగుతాయి. వాటిని ఆకర్షించి తిరగనిచ్చేది విద్యుత్ బలం. ఆ విధంగా అది తిరుగుతూ పోసిట్రోనియంవేదం ఏర్పించి ముగలకాలం ఒక సెకండులో కొటియవరగాగం మాత్రమే! కాని, ఆ స్వల్ప కాలంలోనే కొన్ని లక్షలసార్లు వాల్చుం చేయగల సామర్థ్యం వాటిమంది.

పోసిట్రోనియం పరమాణువులలో రెండు రకాలున్నాయి. వాటి లయనిమయంలో మాత్రమే వాటి వ్యత్యాసాన్ని గమనించగలము. మొదటి రకం పరమాణువు లయమైనప్పుడు రెండు గామా కిరణాలు జనిస్తాయి; రెండవరకం పరమాణు లయంలో మూడు గామా కిరణాలు జనిస్తాయి. మొదటి రకాన్ని "పేరా పోసిట్రోనియం" అని, రెండవ రకాన్ని "ఆర్థో పోసిట్రోనియం" అని అంటారు.

గామాకిరణాలని గుర్తించేటవరణాలున్నాయి. వాటిలో "గామా కేరణం" ఒకటి. అట్టి రెండు కేరణంల సరికేళ్లులో ఏర్పరచి, వాటి మగ్నశాక్త్యాన్ని పెట్టేడు. ఆ గోల్లంలో పోసిట్రానులు జనిస్తాయి. జనించిన పోసిట్రాను ఎలక్ట్రానుతోచేరి పరమాణువుగా రూపొంది, వాల్చువాడి, లయమైనప్పుడు జనించిన గామాకిరణాలు కేరణంలో ప్రవేశించినప్పుడు స్థిరమై చేపట్టు, కాంతిరేఖ గోచరించేట్లు ఆ కేరణంను అనుక్రేరు. కాబట్టి పోసిట్రానుజననానికి, కేరణంల వైశిష్ట్యవంతిమకదానికి మగ్నమున్న కాలమే పోసిట్రోనియం పరమాణువుయొక్క జీవితకాలమని నిర్ణయించవచ్చు. ఈ విధంగా పేరా పోసిట్రోనియం పరమాణులయాన్ని స్పష్టంగా గుర్తించెను. సౌష్ఠ్యంగా ఏర్పరచిన మూడు కేరణంల వినియోగించి ఆర్థో పోసిట్రోనియం పరమాణులయ సమయాన్ని గుర్తించెను. ఆ విధంగా వాటి జీవిత కాలాలు సరాసరిని కనుగొన్నాడు. సాపేక్షంగా పేరా పోసిట్రోనియం కంటే ఆర్థో పోసిట్రోనియం ఎక్కువకాలం జీవిస్తుందని తెలియవచ్చింది. ఆర్థో పోసిట్రోనియం జీవితకాలం 1.4×10^{-7} సెకండు.

అంటే, సుమారుగా ఒక సెకండులో ఒక కోటి యవభాగం. పేరా పోస్ట్రిటోనియం యొక్క జీవిత కాలం 1.25×10^{-10} సెకండు. అంటే, మొటిదాని జీవితకాలంలో సుమారు బియ్యవభాగముని సుర్తించాది.

పోస్ట్రిటోనియం పరమాణువుల జీవితకాలం ఈపోతీతమైనంత స్వల్పమైనప్పటికీ ఆస్వల్పజీవితంలోనే కొన్ని లక్షలసార్లు పరిధిమిస్తాయి వాటిలోనున్న ఎలక్ట్రాను పోస్ట్రిటానులు. పరిధిమిస్తూ తమలో తాము బొంగరం లాగ తిరుగుతుంటాయి. విద్యుదావేశం గల కణం పరిధిమించివచ్చు దీని అయస్కాంతంవలె ప్రవర్తిస్తుంది. అందుచేత, రెండు అయస్కాంతాలు ఒక చిందువు చుట్టు పరిధిమించివచ్చుకు కలుగుఫలితమే పోస్ట్రిటోనియం పరమాణువులో కలుగుతుంది. ఎలక్ట్రాను పోస్ట్రిటానులు చిదుదావేశం గలవి. అవి ఆత్మభ్రమణం చేసేవప్పుడు ఆభ్రమణ విధానాన్నిచట్టి తాటికి అయస్కాంతలక్షణాలుఅలవడితాయి. రెండూ సభ్యంగా ఆత్మభ్రమణం చేస్తే భిన్న గుణాలు ఒకే చైత్రవకున్న అయస్కాంతాలట్లు ప్రవర్తిస్తాయి.

లేదా, ఒకటి సభ్యంగాను రెండవది అసభ్యంగాను ఆత్మభ్రమణం చేసేవ పక్షమందు రెండిటి సహాత్రిగుణాలు ఒకే చైత్రవకున్న అయస్కాంతాలట్లు ప్రవర్తిస్తాయి. ఈ వ్యత్యాసమే వాటిని ఆల్ఫో పేరాపోస్ట్రిటోనియములుగా విభాగించింది. చీత్రంలో చూపినట్లు ఆల్ఫో పోస్ట్రిటోనియం పరమాణువులోనున్న కణాలు వాటి ఆక్షులు సమాంతరంగానున్నప్పుడు డిత్వధికంగా ఆకర్షించు కొనగా పేరాపోస్ట్రిటోనియం పరమాణువులోనున్న కణాలు వాటి ఆక్షులు ఒకే సరళరేఖలో నున్నప్పుడు డిత్వధికంగా ఆకర్షించు కొంటాయి. ఎలక్ట్రాను పోస్ట్రిటానుల పరిధిమణంలో పేరాపోస్ట్రిటోనియం పరమాణువు త్వరగా భిన్నమయే అవకాశముంది. అందులో పరస్పరాకర్షణబలం అధిక మవనమే ముఖ్యకారణం.

శిక్షితుడా కణసూపంలో వ్యక్తం కాగలదు. అట్టి శిక్షిణాలను ఫోటాను లన్నాను. మనం పరీక్షించు పరిస్థితినిబట్టి గామా కిరణంగానో లేకఫోటాను గానో శిక్షి నిల్చి కాలవచ్చు. పోస్ట్రిటోనియం పరమాణువు లయమైనప్పుడు అభయం రెండు ఫోటానులైవా జనించాలని ప్రకృతి నిర్ణయం. తుపాకి పేల్చినప్పుడు నుండు ముందుకే దూసుకొనిపోయినప్పుడు తుపాకిని వెనుకకు నెట్టుతుంది. అవేగ నిత్యత్వ (Conservation of momentum) నూత్రిప్రకారం నుండుయొక్క ఆవేశానికి సమమైన ఆవేశాన్ని తుపాకికి కలిగిస్తుంది. అదే విధంగా, (వివ్యం శిక్షిగా రూపాంతరం పొందినప్పుడు) డొక్క ఫోటానే జనించడానికి వీలులేదు. అభయం రెండైవాజనిస్తే అవి ఇరుచైత్రలా దూసుకొనిపోతాయి. ఒకప్పుడు మూడుఫోటానులు జనించవచ్చు. స్వల్పకాల జీవియైన పేరాపోస్ట్రిటోనియం పరమాణువు లయమైనప్పుడు రెండుఫోటానులును; అంతకంటే ద్వికాల జీవియైన ఆల్ఫో పోస్ట్రిటోనియం పరమాణువు లయమైనప్పుడు మూడుఫోటానులును జరిస్తాయని ప్రయోగ పూర్వకంగా విజ్ఞానులునిరూపించేరు.

పోస్ట్రిటోనియంను స్వల్పమాత్రంగా సృష్టించ కలిగినప్పటికీ, దాని జీవితకాల మత్వంతో స్వల్పమైనప్పటికీ దాని వర్ణపటం (Spectrum) విశిష్టం. ప్రతి మూల తత్వము దానికి సహజమైన వర్ణపటాన్ని కలిగిస్తుంది. మూల తత్వం ఉల్లేఖితమైనప్పుడు వర్ణపటం లభిస్తుంది. మూలతత్వాల వర్ణపటాలలో కొన్ని భాసుర

శ్రుతిబంధులు. పోడియం గండు పసుపు పచ్చని గీతలు కలిగియున్నది. పొదిరపపు వర్ణపటంలో నీలి, ఆకుపచ్చ, పసుపు పచ్చగీతలుంటాయి. వాటివాటి స్థానాలు స్థిరమైనవి. గీతల స్థానాలనుబట్టి వాటిని కలిగించిన మూల తత్వాలను గుర్తిస్తారు. రేఖాంశసాధ్య తెలిసిన విజ్ఞానము. అజేవిధంగా పోస్ట్ బ్రోవియం యొక్క రేఖాపటాన్ని పరిశీలించి వారి జోష్యం యథార్థ మయినది విజ్ఞానము తృప్తిపడదు. సుమాగు స్థిరంగానున్న బొటానుమట్టు ఒక్క ఎలక్ట్రాను తిగుకుటాంది హైడ్రోజన్ పరమాణువులో. అట్లు కాక, ఒకే లింగువుమట్టు ఎలక్ట్రాను పోస్ట్ బ్రానులు రెండూ తిగుకునున్నాయి పోస్ట్ బ్రోవి యంపరమాణువులో. కక్ష్యలోతిగుకుటాన్ని ఎలక్ట్రాను ఒక కక్ష్య నుండి మరొక కక్ష్యకు గంతింపకు వర్ణ పటంలో భాసురరేఖ లేర్పడితాయి. ప్రతి రేఖ ఒక ప్రత్యేక ఆలపాదపుని నిరూపిస్తుంది కొంత ఆలపాదపు గల కొంత కరణాలను హైడ్రోజన్ ప్రసరిస్తుంది. హైడ్రోజన్ పరమాణువుకంటే పోస్ట్ బ్రోవియం పరమాణువు గండింబండాది; ఏమంటే పోస్ట్ బ్రోవి యంలో రెండు కణాలు తిగుకునున్నాయి. అందుచేతి పోస్ట్ బ్రోవియం ప్రసరించుకొంతయొక్క ఆలపాదపు కూడా హైడ్రోజన్ కొంత ఆలపాదపుకే గెండుగెలుం డాలనిపిస్తాంతి రేత్యానిర్ణయించెను. అదివిజమని ప్రయో

గం దజపుచేసింది. ఈవిధంగా అత్యల్ప జీవయోగ పోస్ట్ బ్రోవియంను సృష్టించి, గుర్తించి, లక్షణాలు తెలిసికొని, మూలతత్వాలలో ప్రథమ స్థానం పోస్ట్ బ్రోవియం అని నిరూపించెను. పరమాణు భారం లేని తత్త్వమది. లయంకోసమే అది జనిస్తుంది. పోస్ట్ బ్రోనుజనించగానే ఆహార ఎలక్ట్రానుతో వాట్యాని నిమగ్నమించి, కొన్ని లక్షలసార్లు తిరిగి తిరిగి రెండు ఫోటానులుగా కాచి, మూడు ఫోటానులుగా కాచి రూపాంతరం పొంది, శక్తిని ప్రసాదిస్తుంది.

ఇంకా తెలిసికొనవలసిన రహస్యాలున్నాయి. ఎలక్ట్రానుకి ప్రతియోగ పోస్ట్ బ్రాను, ప్రోటానుకి ప్రతి యోగ ఏంటే ప్రోటాను లేక నెగ్రాను మన మెరిగిన ప్రపంచంలో అట్లే కనిపించవు. ఒక వేళ వాటిని మనం యంత్రాలలో సృష్టించినప్పటికి అది వెంటనే లయమై శక్తి క్రింది నూరిపోతాయి. దీనికి కారణం తెలియదు. మన మెగుని ఆకాశమహారాలలో కొత్తి రకం ద్రవ్యమండవచ్చునని విజ్ఞుల ఆభిప్రాయం. ఆద్రవ్య పరమాణువులంగు కేంద్రంలో నెగ్రానులు న్యూట్రానులు ఉండగా కేంద్రకం చుట్టూ పోస్ట్ బ్రా నులు తిరిగివచ్చు. ఆద్రవ్యం మనలోకాలలో ద్రవ్యం వలెనే ఉంటుందంటారు. దానిని గుర్తించగలమా?

ఇంకోవైపునుండి వర్షం పడుతోంది. ఎటువంటిగా ప్రసరిస్తున్న మార్గకాంతిలో వాని చినుకులు తేలితే మరి మెరుస్తున్నాయి. వర్షాన్ని ప్రకృతిని మార్గకాంతలు మృదువుగా స్పృశించి ఆకాశంలో మిథ్య దిక్కున రమ్యమైన ఇంద్రమణ్యును చిత్రిస్తున్నవి. భూమి రేడిగా ఉంది. చెట్లు వర్షం కాగుతున్నాయి. ఎంతో రమణీయంగా ఉంది ప్రకృతి. ప్రకృతి తెలసినదా స్నానంచేసి సౌందర్యాన్ని చెప్పున్నట్లు ఉంది. భగవానుని సౌందర్య స్వరూపాన్ని భాగం చెప్పున్నట్లుగా ఉంది.

ఎంజి, వాన, ఇంద్రమణ్య—ఇవన్నీ ప్రకృతిలో ఎలాగ ఏర్పడుతాయో చెప్పే మనకు విషయం చూపుతుంది. కానీ మానవ ఆత్మ పీటీలో చెప్పే అందని అనుభూతిని, ఉత్కింఠను పొందుతుంది. ఈ సృష్టికి చెప్పే సరియైన నిర్వచనం ఆవునా? కాదా? అనేది చాలా చిక్కు సమస్య.

ఈ సమస్య కొంతవరకూ డాక్టర్ శర్మ వ్యక్తిత్వానికి సంబంధించినది. కానీ ప్రస్తుతం ఆతడు ఆ సమస్యని తర్కించడం లేదు. ఆతడికి కంపార్ట్ మెంట్ లో తనతో ఉచితమైన సంభాషణచేసే తోటి ప్రయాణికులు దొరకలేదు. ఆ ఆభ్యాసం తిరిగింద్రులు బద్ధకంగా కేరాలు వాల్చారు. నిర్విరామమైన రైలు ధ్వనుల శృతి వారిమీద ముటుముడులాగ పనిచేస్తున్నది. ఆ ఆభ్యాసం తన మెట్ కేస్ తెరచి, అందులోనుంచి ఒక పుస్తకం తీసి చదివసాగాడు.

ఆ ఆభ్యాసం ఏదో సినిమా మేగజిన్ పేజీలు తిప్పుతున్నది. డాక్టర్ శర్మని ఆమె ఆలంకరణ, క్రొత్తగా పెళ్ళయిన స్త్రీని ఆత్మవారింటికి సాగవంతులను ఆలంకరణ అమితంగా ఆకర్షించింది. పారాటి పూసిన ఆమె పాదాలమీద సరిక్రొత్తవీర మచ్చెళ్ళు జీరాడుతున్నాయి. నుదుటిమీద కళ్యాణగిరికం, కళ్ళకి కాటుక—పెల్లికేస్ ఆమె ముఖం నిండుగా ఇరిగింది. ఆమెజనలోని తెల్లటి, ఎఱ్ఱటి, పచ్చటి రంగులపువ్వులు ఆనందంతో విడుచుకున్నాయి.

పువ్వులలో సౌందర్యాన్ని డాక్టర్ శర్మ ఒక ప్రత్యేకమైన పద్ధతిలో మెచ్చుకొని ఆనందిస్తాడు. పువ్వులలోని పరిమళం, రంగు, మృదుత్వం ఇంకవలం భౌతికమైనవి అనీ, మైక్రో స్కోప్ క్రింద పరీక్షిస్తే పువ్వులలో జీవశక్తి, అసలు సౌందర్యం కనిపిస్తుందనీ

ఆతడు నాదిస్తాడు. తన సహజోపాధ్యాయుడు (వాసివ ఒక పుస్తకానికి పరిచయవాక్యాలు వాస్తూ చెట్లలో సౌందర్యంపరించి తన అభిప్రాయాన్ని ఇచ్చా వ్యక్త పరచాడు.

“ఒక చిన్న కొయ్య ముక్క, ముసలివాళ్ళు సుతగా ఉపయోగించే కట్టలో ఒక పన్నటి ముక్కని కొని మైక్రో స్కోప్ క్రింద పరీక్షించి చూస్తే అందు లో కలెక్ట్ కణాల సముదాయం ఎంతో అందంగా కని పిస్తుంది. ఎంతి విశిష్టమో బోయిన ఒక కొయ్య ముక్కలో మైక్రో స్కోప్ క్రింద ఇంత అందం కని పించినప్పుడు, నిండా జీవిస్తున్న పువ్వులు మొనలైన వాటిలో ఎంత అందం కనిపిస్తుందో చెప్పే వక్కర లేదు. ప్లాంట్ అవాలమీ చెట్లలో అంతరంగా వాగి ఉన్న సౌందర్యాన్ని బయటికి చూపుతుంది” అని వ్రాశాడు.

చెప్పే డాక్టర్ శర్మ హృదయంలో ఉద్వేగ కలిగించడం ఈ వాక్యాలలో తెలుస్తుంది. చెప్పేని ఒక వృత్తిగా, కాలక్షేపంగా చూడమే కాకుండా, జీవి సమస్యలని పరిష్కరించుకోనే సాధనంగా డాక్టర్ శర్మ స్వీకరించాడు. ఈ ఉద్దేశంతోనే జీవ శాస్త్ర విజ్ఞానాన్ని సామాన్య ప్రజలకి అందించడానికి ఆతడు ఎన్నో వ్యాసాలు వ్రాశాడు. “ది ఆరిజిన్ ఆఫ్ లైఫ్”, “యూజేవన్స్ అండ్ ఇవోల్యూషన్”, “ది ప్రాపర్ టీస్ ఆఫ్ ప్రాటో ప్లాజమ్”, “మేన్స్ ప్లేన్ ఇన్ శేడర్”, “ది ఫ్యూరర్ ఆఫ్ మేన్ అండ్ ఆఫ్ లైఫ్”, “హిరిడిటి అండ్ సోషల్ ప్రాబ్లమ్స్”— ఇవి ఆతడు వ్రాసిన కొన్ని వ్యాసాలు. ఇవన్నీ ఒక పంపుటిగా “లైఫ్ అండ్ శేడర్” అనే పేరున ప్రకటింపబడ్డాయి. ఈ పుస్తకం డాక్టర్ శర్మకి జనసామాన్యంలో ఎంతో కీర్తిని కలిగించింది. ప్రస్తుతం ఆతడు హాస్ట్ గ్రాడ్యుయేట్ విద్యార్థులకి ఉపయోగంగా ఉండేట్లు వెనెటిక్స్ మీద ఒక పుస్తకం వ్రాసే ప్రయత్నంలో ఉన్నాడు. ఆ పుస్తకానికి కొవలెన్స్ గ్రంథ మంతా ఎంతో దీక్షతో సమకూర్చు కొంటున్నాడు. డాక్టర్ శర్మకి కార్యదీక్ష, విజ్ఞానశృద్ధి అపారం. రోజూ ఉదయం శ్మి లేబోరేటరీకి పోవడం, పాఠం కాలంవరకూ శాస్త్రపరిశోధనలో గుఱవడం, రాత్రి పడుకోతోయేముందు ముకూరు నూరుపేజీల ఏదైనా శాస్త్రగ్రంథాన్ని చదివడం-గత ఇరవై అయిదేళ్ళుగా ఆతడి దినవర్య సరిగ, ఇదే ప్రణాళికలో జరుగుతూ

వచ్చింది. ఈ ఇరవై అయిదేళ్ళలోనూ ఆతడు చేసిన శాస్త్ర పరిశోధన ప్రపంచంలో అందరి శాస్త్రజ్ఞుల మన్ననలనూ అందుకొన్నది. జెనెటిక్స్ లో ప్రపంచం మొత్తంమీద అగ్రగణ్యులైన శాస్త్రజ్ఞులు కొద్దియంది లోనూ డాక్టర్ శెంకె ఒకడు ఏదైపోయి వాటి పోయినా ఆతడికి గల విజ్ఞానశ్రేష్టత గతకు పరికరా హేచ్చపాగింది. ఈ విషయంలో డాక్టరుశెంకె ఎంతో గర్వపడతాడు. ఆతడి జీవితమంతా ఒక విజ్ఞానయాత్ర వలె పాసుతోంది. విజ్ఞానశ్రేష్టత, జీవితంలో కొరకొడిక లేని మనుష్యులను, ముఖ్యంగా యువకులను డాక్టరు శెంకె క్షమించలేదు. అందుచేతనే ఆ అబ్బాయి ఒక వయస్సిన ఎంతో మర్యాదలతో దివ్యపాగింపబడు ఆతడి ఆభిప్రాయంలో ఆ అబ్బాయి మన ప్రకృతి వైస ఒక నిరాదరణ, చిన్నయావు కలిగేయి. ఆ వయస్కి బదులుగ ఒక సైన్స్ న్యూస్ సంపుటంగాని, విజ్ఞానదానక మైన మరొక పుస్తకంగాని ఆతడు దివ్యపాగింపలే డాక్టర్ శెంకె ఆతడిని మెచ్చుకొని వుండును. ఈ రేటికభావం తోనే వయస్ వదులుతున్న ఆతడి ముఖ వయస్సలని డాక్టర్ శెంకె పరిశీలించసాగాడు. కథలోని ఏదో విషయ సంఘటనని బట్టి కొబ్బలు ఆతడి ముఖంలో పాడుధూరి పుట్టంగా కనిపిస్తున్నది. ఆ అబ్బాయి వయస్సలో గలగదా కొన్ని సంక్తులు దివివి, పుస్తకం ప్రక్కనిపెట్టి, తన భార్యవంక తిరిగి—

“ఎలామో! ఈ కథలో ఎలామో ఆ నెలకొన్నాయి క్షణికమయిన ఆకర్షణ, మోహంవల జీవితంలో శాశ్వత మయిన ప్రేమను పోగొట్టుకుంటుంది. ప్రపంచంలో ఇది సాధారణంగా జరిగే పారిపాటు” అన్నాడు. ఆ అమ్మాయి తన పుస్తకంలోనుంచి తిలపికెత్తి, అంతా శ్రద్ధగా విని, జవాబు చెప్పడానికి ఏమీ లేకుండువల్ల తిరిగి తన పుస్తకం దివ్యపాగింప విముక్తురాలయి పోయింది.

ఈ ఇరవైవై డాక్టర్ శెంకె సరదా కలిగించ లేదు. ప్రేమకి ఆతడి మనస్థితిని తాళలే కలేదు. ఆతడికి ఆతడి భార్యకిగల సంబంధంలో ప్రేమయొక్క ఉత్సవ గము లేదు. అది మిక్కిలి సాధారణమైనది, బాహ్య మయిన లౌకిక మర్యాదలకు సంబంధించినది. భార్యను గురించి అంతకన్నా ఎక్కువ శ్రద్ధ తీసుకొందుకి ఆతడికి నిత్యజీవితంలో వ్యవధి లేకపోయింది. అందుచేతనే ఆతడి మనస్థితికి ఆ ఇరవైవై వైసలంగా రోచింది.

ఆ అబ్బాయిని పరిశీలించడం విరమించేడు. కాలం గడవడానికి మంచిపుస్తకం ఏదీ దగ్గర లేకపోవడము డాక్టర్ శెంకెకు చికాకు కలిగించింది. ఉత్తమమైన ఉపయోగకరమైన శాస్త్రగ్రంథాలు ఎన్నో అమెరికాలో కొని ఆతడు తెచ్చున్నాడు. కాని అవన్నీ వెయ్యదిగా ఒకమీద వేళ వస్తున్నాయి. ఆతని దగ్గర ప్రస్తుతం ఏదీ పుస్తకం లేదు. కాలం ఎలా గడుస్తుందో తెలియదు.

బయట క్రమంగా చీకటి ముసరి పట్టంగా వ్యాపించింది. టై లేవో సేవనులో ఆగింది. తక్కిన ప్రయాణీకు లందరూ రాత్రి భోజనాలు చెయ్యడాని ముక్తమింప సాగాను. శెంకెకి ఆకలిగా లేదు. కొన్ని పళ్ళు కొనుక్కుని తినసాగాడు.

“ఏమీ రాత్రి భోజనం చెయ్యరా?”—ఆ అబ్బాయి డాక్టర్ శెంకె ఉత్తేజించి ఇంగ్లీషులో అడిగేడు.

“ఆకలిగా లేదు” అని శెంకె ఇంగ్లీషులో చెప్పేడు.

“ఎక్కడికి వెళ్తున్నాడు?” ఆ అబ్బాయి మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు.

“వాలెర్” అన్నాడు శెంకె.

“ఏమీ తెలుసునా?” ఆ అబ్బాయి ఉత్సాహ తో తెలుసులో అడిగాడు.

“అవును.” అన్నాడు శెంకె. తక్కినవార్యంతా ఆతడిని ఆభినయంతో చూశారు.

“మేమీ విశాఖపట్నం చేరవచ్చున్నాం” అన్నాడు ఆ అబ్బాయి. తర్వాత కొద్ది క్షణాలు నిశ్చలంగా నడిచింది.

“ఏమీ విశాఖపట్నం?” ఆ అబ్బాయి మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు.

“అవును.” అన్నాడు శెంకె. తర్వాత ఆ అబ్బాయి డాక్టర్ శెంకె ఉద్యోగం వాటినిచరించి ప్రశ్నిస్తూ సంభాషణచేశాడు. డాక్టర్ శెంకె విశ్వవిద్యాలయంలో వ్యక్తిశాస్త్రంలో ప్రధానోపాధ్యాయుడు. విజటింగ్ ప్రొఫెసర్ గా అమెరికావెళ్ళి, ఐదు సంవత్సరాలు అక్కడిఉండి తిరిగి వస్తున్నాడు. ప్రస్తుతం ఆతడు ఆ ప్రయాణంలోనే ఉన్నాడు.

“నూది విశాఖపట్నమా?” ఈ పాద ప్రశ్నించె
వంతు తనది అని తోచి శిల్పి ప్రశ్నించెను.

“అవును. నేనక్కడే మేసిన్ చదువు
తున్నాను.” ఆ అబ్బాయి అన్నాడు. డాక్టర్ శిల్పికి
తన పెద్దకోడుకు ఈ ముగ్గునే ఎస్. డి. సేనయ్యవల్లు
ప్రాసించి ఉత్తరం జూపకం వచ్చింది. అతడి తండ్రి
కోడుకు ఆ మెరికాలో భారత శాస్త్రంలో పి. హెచ్. డి. కి
వదువుతున్నాడు. శిల్పి అతడి మామననీ, ఆఖర కోడు
కునీ భార్యతో స్వదేశంలో విడిచిపెట్టి ఆ మెరికా
జెళ్ళేడు మామకు తను విద్యకు ద్రవ్య ముఖ్య శాస్త్రంలో చె
లి. యస్. పి. వదువుతోంది. ఆ మేమ ఆ శాస్త్రంలో
చాలా పెద్దవాన్ని నెహ్రూగారి అతిథి గాథ అతేయం.
ఆఖరికోడుకు పిన్నవాడు. కాన్వెంట్ లో చదువు
తున్నాడు. కొనుగో ప్రతి సభకునూ సభకునాకు
లివడవని విశేషంకో ఉండే రిండికి ఉత్తరాలు ప్రాప్తా
ఉండేవాడు. తన విద్యా పిపాసా, తెలివితేటలూ తన
విద్వంసదరహా సంక్రమించింతుకు డాక్టర్ శిల్పికి
చాలా సంబంధిగా ఉంది. అన్ని అతడి విద్వంసదరి
విద్యాభ్యాసం, లోకజ్ఞానం, సంస్కృతి అన్నీ తన
ఆభిప్రాయంలో ఉత్తమ అభిరుచులు అనుకో నేనాటి
ప్రకారమే విద్యుంపపడ్డాయి.

డాక్టర్ శిల్పికి, ఆ అబ్బాయికి అభిరుచులలో
సాదాప్యంలేదు. అంతేకాదు, శిల్పి ఉత్తరంలో
చాలా అంతరం ఉంది. అందుచేతనే తిరస్కార వాళ్ళిద్దరి
మధ్యా సంభాషణ సరిరాగా పాగలేను. ఏదో కాలం
గడిపివెయ్యడానికి మాత్రం వినియోగపడింది. ఆ మెరికా
దేశం, అక్కడ శబ్దరేఖలలోని పాకార్యలూ పీటిరి
నురించి చాలాసేపు మాట్లాడుకొన్నాడు. ఆ అబ్బాయి
తల్లిదండ్రులు నిద్రపోడానికి ఉపక్రమిస్తున్నప్పుడు
శిల్పి లేవ మాళాడు. రాత్రి పదిగంటలు కావస్తోంది.
తనుకూడా పడుకోండుకి బట్టలు మార్చుకొన్నాడు.

“నిద్రపడ్డారా?” ఆ అబ్బాయి తన భార్యని
గోముగా అడిగాడు.

“ఏమో!” అంది ఆమె విలాసంగా ఒక్క విరుచు
కొంటూ. రైట్ లో ఆరేసి అందరూ నిద్రకి ఉపక్ర
మించారు. కంపార్ట్ మెంట్ లో నిశ్చలం నైలు స్వయం
శ్చితిని అధికం చేస్తుంది. నైలు చాలా వేగంగా
వాతూ పట్టాలమీద శేలిపోతున్నట్లుగా పోతున్నది.
డాక్టర్ శిల్పి కళ్ళు మూసుకొన్నాడుగాని ఆలోచ

నలు పరిపరివిధాలుగా పోతున్నాయి. తన విద్యవిశ్మ
జీవితం, సాధించిన గొప్ప కార్యాలూ పీటి నురించి ఒక
సారి ఆలోచిస్తాడు. ఇంకోసారి అతడి మనస్సు ఇంటి
దిక్కుగా భార్య విద్వంస వృత్తి ప్రవరిస్తుంది. మరోసారి
ఆ మెరికా దేశపు శబ్దరేఖలలోని పాకార్యలూ,
హిందూదేశపు శబ్దరేఖలలో విదవరినీతులు పీటి నురించి
బాగా ఆలోచిస్తాడు. అతడికి ఎప్పుడు నిద్ర
వచ్చిందో అతడికి తెలియదు.

ఎప్పుడు తెల్లవారిందో తెలియదు. ఎప్పుడు
రాత్రి వర్షం మరిసి మరిసి తిరిగిందో తెలియదు. డాక్టర్
శిల్పి నిద్ర లేచేసరికి బాగా ప్రాణైక్కింది. అంతా ఇది
వరకే లేచిఉన్నాడు. ఆ సమయే విశ్రాంతి వచ్చే
స్టేషన్ లో దిగిపోవడానికి తయారవుతున్నాడు.

రై లేవో జంక్షన్ లో ఆగింది. అంతా ఫలహా
రాలు చేశారు. రైలు తిరిగి కడలేవే అయింది. ఆ
అబ్బాయి చాలా ముందుగా టిఫిన్ ముగించి యుక్
సాల్ లో వ్రుసకా శేషునా ఉంటాయేమో అని
వెళ్ళాడు. ఇంకా తిరిగి రాలేదని అతడి తల్లి దిరులపడు
గోంది.

అవతల ప్లాట్ ఫార్మ్ లో యుక్ ప్లాట్ లో వ్రుస
కాలు మానున్న ఆ అబ్బాయి పరధ్యావంగా నైలు
బయలుదేరిపోవడం చాలాసేపటి వరకూ గమనించలేదు.
తీరా నైలుకూరి కూసి కదులుతూ ఉండగా చప్పున
వ్రుసకాలు పడేసి తొందరగా పరుగెత్తాడు. ప్లాట్
ఫార్మ్ లో చాలా ముందుగా ఉన్న తన కంపార్ట్
మెంట్ వైపు మామకుపోయాడు. అతడు పగు గేతుకూ
తమ కంపార్ట్ మెంట్ ను సమీపించడం డాక్టర్ శిల్పి
ముందుగా చూశాడు. ఒక్క మీదం అతడు తమ
పెట్టెని అందుకోలేదని సందేహించి వెనకాల ఏదైనా
పెట్టెలోకి ఎక్కిస్తే బాగుండునని అనుకొన్నాడు.
మరుక్షణంలోనే ఆ అబ్బాయి తమ పెట్టెను చేరు
కొన్నాడు. గేట్ పట్టుకొని, కొన్ని నిమిషాలు నైలుతో
బాటే ముందుకి పరుగెత్తి లోపలికి దూకాడు.

కానీ ఏదీ అతడు! ఏమైపోయాడు? అంతా
కత్తువ కేవేవే గేట్ దగ్గరికి పొగెత్తారు. ఎవ్వరికీ ఏమి
చెయ్యడానికి నోచకుండా బుద్ధి కూస్యంగా ఉంది.
నైలు మాతాత్మగా అగిపోయి అంతా మ్రోలిపడ్డారు.

.....

రైలుని కొన్ని ఫర్లంగులు వెనక్కి నడిపించి ఆ ఆబ్బాయి మృతికేటరాన్ని బయటికి తీశారు. కొత్తక్షణాలలో స్తేమంత హాహాకారాలతో, సానుభూతితో, ఆశ్చర్యంతో విండిపోయింది. ఏదే ముడో పగబడి ఇలా చేశాడని అంత అనుకుంటున్నాడు. ఆ ఆబ్బాయి తల్లిదండ్రులు గుండెల్ని ఆరచేతులతో బాదుకొంటూ ఏడుస్తున్నాడు. ఆ అమ్మాయి నిలా పొనికి అంతులేను. ఈ దృశ్యాన్ని చూస్తున్న డాక్టర్ శిర్య రెండు కన్నూ రెండు అన్నీ గోరాలవలె జ్వలించి పోయాడు. అతిదీని ఈ సంఘటన బాగా కిదిపి వేసింది. ఇలాటి రైలు ప్రమాదాలని అతిదు ఇదివరకు ఎప్పుడూ చూడలేను. రైల్వేక్రిందపడి మనుష్యులు చచ్చిపోవడం వార్తాపత్రికలలో చదివాడు. కాని అవి కొన్ని తెలువా రులకన్నా ఎక్కువ ఏమీకావు. ఆ ఆబ్బాయి భార్యని ప్రేమిస్తూ, తల్లిదండ్రులతో మాట్లాడుతూ ఇప్పుటిప్పటివరకూ తన కళ్ళిముందు విండా జీవనూనే ఉన్నాడు. ఒక్క తుణులో రైలు ప్రమాదానికి లోనై చచ్చిపడి ఉన్నాడు.

డాక్టర్ శిర్య వెళ్ళి ఆ ఆబ్బాయి శిథిలకీరాన్ని చూశాడు. అబ్బ! ఘోరంగా ఉంది. కొన్ని తుణులసేపు జీవించి, మరణం ఇవి కొన్ని కౌప్రయ మైన పురుగులుగా అతిడికి కనిపించడం చాలాత్తుగా అని పోయింది. ఆ జీవాన్ని చూడలేకపోయాడు. తల బాధతో గిర్రున తిరిగిపోయింది. కాళ్ళు భూమిమీద నిలవలేక నీరసంగా తేలిపోసాగాయి. రెండు నిమిషాలలో అతడు స్మృతితప్పి భూమిమీదికి ఒరిగి పడిపోయాడు.

మొహందాద వల్లటి నీళ్ళు ఎవరో చల్లగా అతిడికి స్మృతి వచ్చింది. శిర్య ఇంక ఆక్కడ ఉండలేక పోయాడు. అంతటి మానవ ప్రేమనీ, మనదానీ, దుఃఖానీ ముఖాముఖిగా తాంసిల్లి నిలబడగలిగే మనోదాన్యం అతిడిలో లేకపోయింది. పిచ్చి వాడిలాగ వెళ్ళిపోయి తన కంపార్ట్ మెంట్ లో కూర్చోన్నాడు. కొంతసేపటివరకూ అతిడిలో ఆలోచనాక్లిష్ట పనించిపోయింది.

చాలాసేపటికి రైలు మళ్ళీ బయలుదేరింది. ఇది వరకు ఆ ఆబ్బాయి, అమ్మాయి కూర్చోన్న బెదులు ఎగుడుగా ఖాళీగా కనిపించేసరికి అతిడిలో దుఃఖం ఒక్కసారిగా వెల్లువీసింది.

“అయ్యో! పాపం!” అనిపించిందతనికి. అతిడి మనస్థితికి పూర్తిగా విగదమైన ఈ సంఘటన అతిడి హృదయపు లోలోతులలో నూటిగా తిరిగింది. విజ్ఞాన యాత్రికలె పాగిం అతిడి జీవితమధివం అంతో ఈ సంఘటననుండు చాలా అల్పం అయిపోయింది.

“ఆ ఆబ్బాయి బ్రతికి ఉంటే ఎంత బాగుండును! అతిడి మనసి తల్లిదండ్రులుగాని, నేనుగాని చచ్చి పోయి ఆ ఆబ్బాయి బ్రతికి ఉంటే ఎంత బాగుండును!” అని డాక్టర్ శిర్య అనుకొన్నాడు. ఇది కేవలం ఆ స్థితిలో ఆ యువదంపతులమైన కలిగిన తుడిక మైన సానుభూతి మాత్రమేకాదు. తన కళ్ళిముందు ఒకరోజుంతా అంత బాగా కనిపించిన ఆ జీవం పొందర్యం, ఆ యువ దంపతుల ఆనందమునుమైన సంసారం ఆలాగ విశేషమైన పోవడం అతడు సహించలేకపోతున్నాడు. ఆ ప్రమాద సంఘటనలో తను ఉద్దేశించిన మార్పుని డాక్టర్ శిర్య మనస్ఫూర్తిగానే ఆశించసాగాడు.

దూత మత్తేభము

కళాదాస

అధికారంబున నేమరిల్లి - ప్రభుత్వానగ్రస్తుడై - యక్షుడొక్కడు కాంతావిరహోద్రితో జనకపుత్రీస్నానపుణ్యోదకంబుల ఛాయాతరువీధులక, నవయుయండెక్ రామగిర్యాశ్రమంబులలో, ప్రజ్ఞాబుగ్గుంక, భోగ్యమగు వర్షాంతంబు నీక్షించుచున్.

అటు కొన్నాళ్లు ప్రియావియోగకృతక ముండేరి కొంభాభువాకడియం బత్తక జాతీభోగడసి, ఆషాఢాద్యవారంబునకతిలకించెక్ గిరిసానుకూటము - కోరిల్ గుచ్చి కోరాడు కేధి గజంబుం బలె - వ్రాలి తారసిలు మేఘంబుక స్మరావిధుడై.

లలనాలాలన మావహింప ఘనుముం దెట్లో చిరం బాగి, అశ్రులు లోలోన నడంచి యక్షు డిటు చింతించెన్ “సహస్రేయనీ సుఖులే తొల్కరి రాక నుల్కెదగు కంతాలింగనానందిత ప్రణయుల్ దూరగులై వియోగపరిపీడక చిక్క నింకేమనన్.”

దరియన్ త్రావణమానవక్షములు జాయాశీవితాలంబనావనుడై, అమెకు మేఘుచే న్వకుశలోదంతంబు నందింపగా - అత, డర్బ్యంబును కొండమల్లెపువ్వులక గల్పించి, సంప్రీతుడై పలికెన్ స్వాగత మంత ప్రీతివచన స్నేహప్రసన్నంబుగన్.

జలవాతంబులు - వహ్నిధూమములు రూపుగొన్న మేఘుం డదెక్కడ ప్రాణేంద్రియభద్రపాటవసుసాధ్యంబైన సందేశ మెక్కడ! నం చెంచడు యక్షు డుత్సుకత పేర్కి; చేతనాచేతనాంతరసంమూఘులు గారె కాముకు లపస్మారస్వభావావశుల్.

భవనఖ్యాతము నీదుపుట్టుక పయోదా! పుష్కలావర్తకాన్వయ - మింద ప్రథమ ప్రవర్తకుడ - విచ్ఛారూపి - విఘ్నాటచే

* మహాకవి కాలిదాసు మేఘసందేశ కావ్యమునకు అనువాదం. యతిప్రాసలు వదలివేయబడినవి.

విధి దోషింపగ దూరబంధువుడనై యాదించు నిఁ; భాగ్యకూ
సుగుణభ్యర్థన భంగమే వధమమవ్యంబాను లాభించియున్.

శరణం బీవ ప్రతప్తచిత్తులకు జీమూతా! ధనస్వామి కో
ఁమునన్ బిట్టడబాటుపాలయితి, నా నందేశ మందింపనో!
శివచూడాశశిచంద్రికల్ తమపు బాహ్యోద్యానపార్శ్వంబులన్
లలితంబా అలకన్ వసించు నఖి; నీ వాత్రోప పోవందగున్.

పవనాధ్వన్యుడవైన నిన్ను పథిక్త్రీ లానతో నూటడి
ల్లి లోకింతురు - ముంగురుల్ పయికిపోపోద్రోసి—తధ్యం బెవం
దో పరాధీనుడుడక్క నావలె, నుపేక్షించున్ వియోగ వ్యథా
మధితస్వాంతను కాంత నెందు? భవ దాప్యాయప్రియానన్నతన్.

పవనానుం డనుకూలుడై సహకరించున్ మందమందంబుగా,
పలుకున్ తీయనినోట చాతకము వామంబందు గర్వంబుతో
నయనానందకరున్ నినున్ గొలుచు గర్భాధానకేలిక్రియా
పరిపాటిన్ వినకంఠికల్ చదల బంతుల్ బంతులై యింపుగన్.

దినముల్ లెక్కలుపెట్టుకొందును మదేశధ్యానమై ప్రాణముల్
విడ దస్మత్ ప్రియ; భ్రాతృజాయవలె నందర్పింపనో నీకు, త
ధ్యము; కాంతాహృదయంబు పువ్వువలె రాలున్ విప్రయోగార్థి, నై
నను నిల్చున్ ప్రణయూలవాలమగు ఆశావృంత మాద్యంతమున్.

ఫలసస్యోత్సవ సూచకంబుగ శిలీంధ్రంబుల్ మహిన్ లేపు నీ
ప్రనితస్వాదు సుఖారవంబు విని, యాతామానసోత్కంఠమై
చను రాయంచలు పెంటరాగలపు కైలాసంబుదాకన్—విసాం
కుర పాధేయము లారగించుచు—సహాయన్నహచర్యారతిన్.

నఖుడా సేమము లాడి పొమ్ము శిఖరీంద్రున్ కాగిటం గ్రుచ్చి పూ
జ్యుడు—శ్రీరామపదాంకమేఖలు—దుదాత్తుం డాత—జేడాదికొ
క్కెడ ప్రాప్తించు భవ త్సమాగమమఖాత్రిన్ వేడికన్నీర్లు నిం
చును, పర్యాయవియోగభారశిథిలన్న హంతరావిష్కృతిన్.

అలపుల్ సొక్కులునిదవ నెత్తముల నేడల్ తీట కాలూది, చు
ర్యలమై చిక్కినచక్కి త్రావి గిరికుల్యాధాతుమత్తోయముల్,

చను నీయాత్ర కభీప్సితంబయిన త్రోవకచెప్పెడక చూడు, మా
వల నాలింపుము కర్ణపేయమగు మందాక్రాంతినం దేశముక.

గిరిశృంగంబును పెల్లగించుకొనిపోనే వాయు వంచుక మొగం
బులు పైకెత్తి భ్రమించి చూచెదరు ముగ్ధిల్ నిన్ను సిద్ధాంగసల్,
నిచులగ్నిన్న పదంబు కొల్చి చదలక దిజ్ఞాగహస్తార్పణీ
క్షతి కొత్తిల్లి - ఉదీచితై జరుగు ముత్సాహంబుతో నీరదా!

బహురత్న ప్రభ లల్లివిల్లిగొనెనాచక్షుష్యమై క్రాలు ఇం
ద్రధనుఃఖండము మొల్పుచున్న దదె వల్మీకాగ్రమందుండి, త
ద్రూచుక నల్లని నీదురూపు రమణించుక - గోపవేషంబుతో
శిఖరింభచ్చని నుజ్జ్వలించు అసిత్ శ్రీవిష్ణులీలాంశలక.

కృషిసంపత్తులు నీ యధీన మగుటక వర్షింపు మా మిష్టభూ
ములు సారభ్యము పుక్కిలించి, అనభిజ్ఞ భూవిలాసంబులక
నిను నేవెందురు పల్లెచెడియలు న్నహాప్రీతి; వెన్నాడి - యిం
చుకనేసాగి, గమింపు మావల నుదీచిలక్ష్మీవీక్షాగతిక.

జడివానక మును ప్రామకూటవనదండహ్యగ్ని చల్లార్చివే
సిస ని న్నొదలదాల్చు సానువిభు డధ్వశ్రాంతి విశ్రాంతిగా;
కృషణంజైసను మోము త్రిపుడు కృతజ్ఞానంస్మృతిన్ మిశ్రు దా
శ్రేయ మర్థింపగ-ఏమి చెప్ప నిక శిష్టస్నేహితాచార్యముల్.

మెఱయక పక్ష్యఫలాభితో అడవిమామి శ్లోరలక, నింగి వా
ల్లడవన్నల్ కయినీయు నీవు గిరిశృంగం బెక్కి కోభిల్లిగా,
నడుమక నల్పును శేషమంతయును తెల్పుక మించు భూభామిని
స్తనమో నా దరికింతు భేదరులజంటల్ చిత్రకూటస్థితక.

వనకాంతల్ శయనించిపోవుపొద లాసాదించు ఆ మావికా
నను వర్షింపుము సుంత నిల్చి - బహువిగ్గ మీది మార్గంబు స
త్వరమే దాటుము - వింధ్యపాదమున పాషాణాంతరాక్షిప్త రా
గను రేవక కనవచ్చు మేన వెలిపట్టెల్ పొల్చు పద్మింబలెక.

విషభారంబును వెళ్ళబోసి ఘనుడా! రేవాఃయోధార లా
నుము - నేరేళ్ళకుదుళ్ళ మాగు గజమాద్యద్గంధతిక్తంబు - ల

ఇ క సె ల వు

శ్రీ పుల్లభట్ల నాని

అర్ధరాత్రి ఆకాశంలో మేఘాలు దట్టంగా క్రమస్థులు వున్నాయి. మధ్య మధ్య ఉరుముల స్వరాలు భయంకరంగా వినిపిస్తున్నాయి. అగ్నికి ఆజ్యంలా చల్లని కొజ్జగారి దీనికి తోడైంది. సాధారణంగా అటువంటి వాతావరణంలో ఎవరూ బయటకు రావటానికి సాహసించరు. ప్రకాశంనూత్రం పెరిటిలో వాటాకుర్చీమీద కూర్చుని దయాల్లా తిరుగుతున్న మేఘాలను పరిశీలిస్తున్నాడు. చల్లగాలి బాగా పట్టడానికి అతను చొక్కాగాని, బనియనుగాని తోడుకుతోలేడు. ఆ విధంగా నైనా తన ఉడుకు నుండెకు ఉపశమనం కలుగుతుందని ఆశిని భావన.

జీవితమంటే నే, నే దతనికి ఆపహాసం చేసింది. నాటి అతని ఏకాంతవాసమే దానికి కారణం. అప్పుడే మానవునికి వివాదకరమైన విషయాల్ని జ్ఞప్తికి వస్తాయి. అటువంటి తిరుడాల్లో నే మానవీకంగా గాయపడతాడు.

ప్రకాశం ద్వితీయ ప్రపంచపంక్తామంతా ఘోరముగా పోరాడిన యోధుడు. అతను మిత్రమండలి సేనానాహినిలో ఎన్నికపడిన పిలుడుగా వివిధ దేశాలను తిరిగెడు. ఐదు సంవత్సరాలు, నిమిషం ఎలకడలేని ప్రమాదకరమైన జీవితాన్ని గడిపి యుద్ధం పరిపూర్ణికాంగానే అధికారుల అనుమతిని స్వీకరించి స్వస్థలానికి తిరిగి వచ్చాడు.

ఒకప్పుడు మేటి పిరుడైన ప్రకాశం నేడు ఒక నుసుస్తాగా పనిచేస్తున్నాడు. ఈ వాడు అతను తన యింటిలో గోడలు తిప్ప మరీ పిదపాల్సినా లేని నిర్భాగ్యుడు.

తనకు తండ్రి యెవరో గుర్తుపట్టకల యాడు రాకుండానే పేరయ్య చనిపోయేడు. పేరయ్య చాలా చీకటుంటుంటుండే. బంట్లాడు పనిచేస్తూ ఉండేవాడు. పేరయ్య ఒక యేడాదిపాటు తీవ్రమైన వ్యాధిలో ముందంపటి ఒక వాడు జన్మవు చాలించేడు. అతని జబ్బు నయమాతుండనే ఆకితో పోలమ్మ తన శరీరముపై ఉన్న బంగారం కొస్తూ అమ్మ మందులకు మాకలకు ఖర్చు చేసింది. ఆఖరికి ఫలితం దిక్కలేదు. ఆమె గొల్లుమంది. వ్యాధి నుం పగిలేటట్లు విలపించింది. ధైర్యాన్ని తో

కోల్పోయింది. కాని అడ్డాలలో ఉన్న తంజేళ్ళ విస్తమయాసి ఆమె నుండే దిటవుచేసికోక తప్పలేదు.

ప్రకాశం అచ్చు పేరయ్యనూ పేలని ఆమె మరీని పోయేది. పేరయ్యకు ప్రకాశం అంటే విపరీతమైన అభిమానం ఉండేది. పాపం! తీరా ప్రకాశానికి ఏడాది నిండేసరికి పేరయ్య ముందం ఎక్కడు. ఈలోగానే తండు జర్నల్ బొమ్మలు, ఒక బ్రూన్ లోపి, ఉయ్యాలామందయూ ఇలాటి వేసో ఒకటిరెండూ కొని తెచ్చేడు.

పోలమ్మకి ఆవాడు తనభర్తకు ప్రకాశంమీదగల వ్యాపాశం జ్ఞప్తికి వచ్చింది. తనవ్యవహారములో నుంచి పుత్రవారీస్వల్యము కట్టుతేనే ప్రవహించింది. అందుకే ఆమె అత్యవసర్య చేసుకోవాలనే ప్రయత్నం విరమించుకుంది. ప్రకాశరావుని పెంచి పెద్దచేసే దాగ్యతమ తన భుజస్కంధములపై ధైర్యంగా వేసుకోగలిగింది.

ఆనాటినుండి పోలమ్మ మరి నవ్వలేదు. ఎప్పుడో ప్రకాశం పెద్దవాడయి తనను నవ్విస్తాడని భావించింది. అప్పటిదాకా తను నవ్వలేవనుకుంది. ఆమె ఆపదైటూరి భోజనాలలోనే వంటపుట్టిగా ప్రవేశించింది. అక్కడ ఇంత భోజనం చేసి వచ్చే అల్పవేతనంతో ప్రకాశానికి ముద్దు ముచ్చటలతీయనూ భారంగా కాలం గడిపింది.

ప్రకాశం క్రమముగా ప్రాజ్ఞాదైన్యాలైనవల పరీక్షలో కృతార్థుడయ్యాడు. తరువాలి మట్టపట్లన్న వగరాలన్నీ ఉద్యోగార్థియై గాలించేడు. ఉద్యోగం దొరకడం అతనికి సమస్య అయింది.

ప్రకాశం ఒకవంక తిరిచేసే నీచమైన సేవావృత్తి మాసి సహించలేకపోయేడు. మరొకవైపు తను చిరీగవ్వను సంపాదించలేకపోయేడు. ఇక చేసేది, ఏమీలేక తమగూడా ఒక చూటలులో సర్వరుగా పనిచేస్తూ నీరసంగా కాలం గడుపుతున్నాడు.

ఈవిధంగా మూతపుత్రులు జీవిస్తూఉండగా ఒకవాడు ప్రకాశం తీవ్రమైన ఆలోచనలో మునిగి పోయేడు. రాలోయో మార్చినియోగాన్ని స్వీకరించుకుని భేదపడ్డాడు. అతని కన్నులవెంట అశ్రువులు

రాశేయి. ఏమైనా ఆతిథి తన చుట్టూ వాలను నిగ్గ
హిందువుని అంతిర్యామయేను.

“అనాటికి, ఈనాటికి ఏమి సంవత్సరాల
అంతరముంది.” అనుకున్నాడు ప్రకాశం. తను మిలటరీ
జీవితాన్ని విరమించుకునే సేటికి రెండేండ్లయింది.

శక్తిలాన్ని చెబుకున్నాక ప్రకాశానికి పోలవృత్తి
దగ్గరం మాత్రం కాలేదు. పోలవృత్తి ప్రకాశం యుద్ధం
మండి తిరిగి రాకుండానే చనిపోయింది. ప్రకాశం
సెడ్డదిగిరిపయ్యేను. ప్రయోజనం దివసించుకున్నాడు.
కాని పోలవృత్తి సర్వవలసిన సమయం రాకుండానే
ఎగిరిపోయింది.

ప్రకాశం తిరిగిగాండానే పోలవృత్తి మరణనారను
నిని నిలవునా నీర్లబోయేను. చెక్కిచెక్కి ఏడ్చేను.
కొంతసేపుబోయేగాని తను ఏమిటాన్నా సంగతి తింక
తెలిసిందికాదు. తనవారే తను పిగిలించున్న సంగతి
జప్తికి తెచ్చుకొని పొంగిపొరలేదుభాన్ని అతిశయం
మీద తనయించుకున్నాడు.

అప్పుడు ప్రకాశం ఎందుకు అంతలాగ నిలసిం
చేడో యీ విషయంలో పరిశీలించుకున్నాడు. తండు
సంవత్సరాలక్రింద తను అనుభవించిన వేదనను
ఈ రాత్రి పరిశీలించేను. తను సంతాపాన్ని మూచించ
టానికి అన్నడా! కాకా! అనే విషయాన్ని
విత్తిరించుకోవడం దలచేను. నేడు ఆతిథియొక్క
యోజనలకు పైని ఉరుములుకాని, దరిగారికాని
అంతిరాగాన్ని కలిపించలేను. ప్రకాశం తనభావాలలో
తన నీపై పరిపర వాతావరణాన్ని సర్వస్వాన్ని
మూచించేయేను.

సమరధూమిగా లెక్కలేని మానవ కళేవర
ముల మీదనుంచి తను పుగ్గొగిడుకున్నపుడు తను
కించిలైనా చలించేదా అంటే, లేదు. కాని వృద్ధు
రాల్లెవరినెత్తి మునిగించి ఎందుకు చిటికెల్లవాడి
లాగ ఏడ్చేను. తను ఏకాకినయ్యేనని గుండె బాదు
కున్నాడు.

వలే! తనకు తిరి మరణించిందని తెలిసి
ఏమిటాన్నా పుడైనా ఈవిషయం జ్ఞాపకం వచ్చిందా!
పోలవృత్తియంతో అంతో మునిగియింది. ఆమెకు
ఆయువుతెలి పురిణించింది. అంతేగాని ఎవరూ కొట్ట
లేదు. బలవంతాన చంపలేదు. పైగా ఆమెమీద
ఆధారపడినవాడు ఇంట్లో ఎవరున్నాడు?

చుట్టి యుద్ధంలో చనిపోయినాలో! వారిని
నిరంజితలుగా ఎంతినుంది ఆత్మికితో యిగినుంది
దీనికున్నాలో! ఎంతినుంది వారిపై ఆధారపడి
ఉన్నాలోకదా!

యుద్ధంలో ఎంతినుంది దాం! అని గుండు
చెట్టుకు గురికొనటం తను చూసేను. వాడు ధూమికి
ఒగులతూ ఎంతిలాగ నమధించేలో! ఆ నిమిష
కాలంలోనే హా! సర్వేశ్వరా! ఇక నేపాదున్నాను.
ఇంటి దగ్గర నాభార్య అమాయకురాలు. చింటి
లెల్లలు. పెళ్ళియ్యాడు వారెలు, చదువుకుంటాన్న
తమ్ములు వీరందరికీ యిటుపై నెవరువిట్టు! ఎవరు
దిట్టు? అనే యోచనలు వారి ముగ్ధులలో గిగున
తిగులతాయి. వారు తాము మరణిస్తున్నామనే
భయంకంపై తను కుటుంబాలకు సంపాదన మవు
తూన్న దుష్టితినిహూర్చి ఆ నిమిషం వాపోయి ఆ ప్ర
మిస్తును.

మానవజీవితపరీభయం ఎంత విచిత్రం గా
ఉంటుంది! ఏవిధంగా చూసివా మానవుడు మర
ణానికి గుణికాక తప్పకు. అలాంటప్పుడు ఒకరిని
ఇంకోకరు చంపుకుని ఎప్పుడో రానున్న వివాదానికి
ఇప్పుడే స్వాగతిమిచ్చి పుష్పమివ్వెన్నెలల వంటి
జీవితాలను నిరూపనామం ఎందుకు చేసుకోవాలి?
ఈ దేశము స్పృహ లేకుండు; నేటిములు పరస్పరము
బాట్లాడి ఈ యుద్ధంపానికి ఎందుకు దోహదము
చేయాలి? అనుకున్నాడు ప్రకాశం.

ప్రకాశం తనతిరి గతించినప్పుడు ఏడ్చేను.
కాని ఈవాడు అలాగవిషయం తనకు భావ్యం కాదను
కున్నాడు. దొంగ ఇంటిలో దొంగతనం జరిగినప్పుడు
దొంగ పురంకీకునికి శ్రీరాక్షసుచేస్తే ఏమి భావ్యంగా
ఉంటుంది? తను ఎంతోమంది మనుష్యులను కార్చి
చంపేను అనేకమంది మృతజీవులను యుద్ధధూమిలో
చూసేను. అప్పుడు తనలో ఈ బారి కరుణ, అదే యేను
యేయి? ఎక్కడ చాటున్నాయి?

ప్రకాశం నివృత్తుకున్నాడు. మరణం సర్వజీవ
సామాన్యమైనది. అది రావలసి వచ్చినప్పుడు ఎవరెమి
చేయగలరు. ఎప్పుడో యుద్ధం తన పాతాన్ని వేయ
వలసిన వారిమీద వదిలటానే ఉంటాడు. ప్రతీజీవి
దానికి లొంగిపోవలసిందే.

ఇంతిమాత్రంలో మానవుడు స్వార్థాన్ని పెంచు
కుంటున్నాడు. దేశాలు ఒకదానితో ఒకటి పెనుగు
లాడుతున్నాయి. సమరక్షిల్లో మానవులు కలభాల్లాగ
పడి నునీ ఆవుతున్నాడు.

ఇక మానవుడు నీతిని కోల్పోయి చేపే దొర్ల
వ్యాలకు అంతా పంపూ ఉండటంలేదు. అలాంటి
పూతుక చర్యలను కప్పిపుచ్చేంగుకు అంతింకే హాం
లను ఆచరిస్తాడు. ఇదంతా సంఘంలో మానవుని దుష్టి
తికి కారణధూరితూతుంది.

ఇలా ప్రకాశం గరించిన తన చరిత్రలోని పుటలను తిరగజేసి పరిశీలిస్తూ నిద్రపోతుంటున్నాడు. కాని అతనికి నిద్రపట్టే సాధనలేవి కనపించలేదు. అందుచేత శివభోయినివాడు మళ్ళీ కుర్చీలోనే కూలబడి యింకా ఏదో పాఠగ్రంథము పిచ్చిపిచ్చిగా పురికిరింపజేసికున్నాడు.

కొంచెంసేపు ఆలోచనలతో గడిచి అతను గంభీరంగా ఒకపాటి పట్టాడు. తరువాతి తనలో తనే అనుకున్నాడు.

“ప్రకాశం మాత్రం ఎవ్వరికీ పట్టెను ఉపకారం చేయలేదు. పైగా ఒక అర్థానికి మాత్రం అర్థం చేసేడు. అయినా వానిలోని దౌర్వాస్యం వాడుకున్నందుకోలేదు సరికదా పైపాటి కరుణా స్వభావాన్ని అర్పిస్తాడు. సంఘం వాడికీ, వాడి బంధువులకీ ఉపకారం చేయాలని ఆకాంక్షిస్తాడు. వాడికి గడిచినవిషయాన్నే గుర్తించుకోగలడు. ఇతరుల బాధాయన గానలను గూర్చి విచారించి తేలిక వాడికి ఆవగించంతి పరిణామమైనా లేదు” అనుకుని ప్రకాశం ముఖాన పారి గట్టిగాపిచ్చి, ఉండిఉండి కలవరిస్తూ అలాగ కుర్చీలోనే ఎప్పుడో గాఢంగా నిద్రపోయేడు.

మఱువాడు ఉదయం ప్రకాశం ప్రకారంగా లేచేడు. అతని హృదయం తొలిసారికిన్నా చాలా లేలిక అయింది. కొంఠం ఏరిగలేదు. తన భావాల మారేయి. అతని దృష్టికం వేరయింది. అందుకే తెలిసికూడా అవరించింది ఒక సగ్గునత్యర్థాన్ని ముమ్మారిగా అవరించిన సంకల్పించేడు. ఆ విశ్వయంతో రక్తకాంతులను సుట్టిరించే ప్రకాశం ఎదువాలని నిర్మలదయాల్ని హృదయాన్ని ప్రతిబింబించే ఆధ్వానగా మారేయి. అతని మొగంలోనూ, ప్రసరినలోనూ, భావాల్లోనూ నివరితమైన పరిణామము గోచరించింది.

2

ఆరోజుమొదలు ప్రకాశం ఒక చిదానంద మూర్తిగా మారేడు.

యథార్థమంది రాగానే తనకిల్లికి తగినమందులు ఇప్పించుకుండా ఉప్పు కొట్టేకాంచి యిరుగుపొరుగుల వారిని నిష్ఠాశులజేడు. ప్రాణం పూర్తిగా పోకమునుపే ఆమెను శ్మశానానికి తీసుకుపోయేరిని చూడగా తన చేపే వారందరినీ కర్మకారంగా తొలగిస్తాడు. కాని యీనాడు వారందరినీ తీవ్రార్థంగా కోరుకుని వారికి ఆపనిరసముల్లో సహాయం చేస్తూ మిత్రుడయ్యేడు.

ఆవాడు సంఘాన్ని దృష్టించిన ప్రకాశం, సంఘంలో తన ఉనికిని గుర్తించుకుని ఎదుబారి

పరుడంగావుంటే ఒక్కమాటను కూడా నోటినుండి వాల్చుట మానేడు.

ప్రకాశం యుద్ధంలో చేసిన దాగుకృత్యాల వన్నీ మఱచిపోగాలని విశ్వప్రయత్నం చేసున్నాడు. కాని ఇంట్లో ఏకాంతంగా ఉండటందేత కాంత్యం ఏమీ ఉండేదికాదు. ఎంతసేపని చనువుపని కాలం గడుపాలనుక?

ఒక్కనిమడం తీరికగా వాలకుర్చీలో కూర్చుంటే చాలు, తను పంపింపించి నిరూపించే సంఘబంధ పరంపరలుగా జ్ఞప్తికివచ్చేరి. అందుకే ఇంక అతను ఒంటరిగా ఇంటిలో ఉండలేనిది విశ్వయంచుకున్నాడు. రెండవవ్యక్తి అగత్యం అతనికి ఎంతైనా కన్పించింది.

కొలదికాలంగానే ప్రకాశం లతామంజరిని తొలిసారిగా చూడటం సంధించింది. ఒక పాటి పరిమిని పట్టుంచెట్టి కాఫీహాల్లో ఉన్నా రింటున్నాడు. ఆమె తనకనుగుణ కుర్చీలో కూర్చుని ఓవల్ బైక్ త్రాగుతూంది. అనుకోకుండానే ప్రకాశం లతనదనంకోకి దీక్షగా ఒకపాటి మానేడు. తరువాతి అతనికి ములను ఆమెనుండి మఱువలేకపోయేడు. ఆమె ఉండి ఉడిగి అతిరైపు చూస్తూ ప్రకాశం ఇంకా తననే మాన్తున్నాడని గుర్తించి యింకా తలవంచుకున్నది.

ప్రకాశం ముందు లత వెనుకానుకొంటున్నాడని ప్రవేశించెను. ప్రకాశం పైకొన్ని తెల్లించాలని పట్టం జేబులో చెయ్యిపెట్టెను. కాని ఎంతకీ జేబుయొక్క అంకు దొరికలేదు. అతను వి తిరచాయేడు. ఒకచోరా గ్రామంగా జేబును కత్తిరించి తన పక్కకు చేరి జిక్కించుకున్నాడు. పైకొన్ని ఎలా తెల్లించాలో ప్రకాశానికి తోచిందికాదు. లత ఈ సంగతిని తెలుసుకుని ప్రకాశం తెల్లించవలసి పైకొన్నికూడా మొత్తంగా తెల్లించింది.

ప్రకాశం సంతోషించి లతా మంజరికి లెక్కలేని ధన్యవాదాలను చెప్పేడు. “దయచేసి మీ ఇంటి విలాసాన్నియిస్తే పైకొన్ని తిరిగి మీకుయిచ్చేస్తానని ఆమెకు చెప్పేడు.

కాని లత నిరాకరిస్తూ తల పంకించింది. “మానవులు ఒకరికొకరు నీలమంటి సహాయం చేసికోటం భావ్యం. కాని నేను వాదలని ఆవగించంతి సహాయాన్ని పొందినంతలో వెంటనే బాకీ తెల్లించివేయాలని మీరు యోచించటం అంతి భావ్యంగా కనపించదు” అంటూ ముఖపద్యాన్ని ఆచ్ఛాదించడం చే ముందులను చేత్తో ఒకపాటి పవరించుకుంది. ప్రకాశం ఆమెకు లొంగిపోయేడు.

పట్నానికి ప్రయాణం అంటే చిరాకుపడే ప్రకాశం, వాగానికి రెండురోజులైతే వా పట్నానికి బయలుదేరకుండా ఉండలేక పోతున్నాడు.

అందుం రెండుమూడు సార్లయినా పట్నం వెళ్లేనేగాని లత ప్రకాశానికి అనుసరించేదే కాదు.

ఏ బహుదగ్గో పోకాల మురింబోవో కనుపించినా ప్రకాశంతో చాలా యభావంగా మాట్లాడేది.

ప్రకాశం లతను ప్రేమించేడు కాని లత హృదయంలో తనకు స్థానం ఉండో లేదో ఇంకా అతను తెల్పుకోలేదు.

ఆ ఆనకాశం ప్రకాశానికి ఆచిరకాలంలోనే లభ్యమయింది. ఒకనాడు సాయంత్రం ప్రకాశం లతను కలుసుకున్నాడు. ఆ నాడు ఆమె చాలా ఉల్లాసంగా కనుపించింది. కాదనకుండా కోరివట్లు సముద్ర తీరానికి ప్రకాశంతో వచ్చింది. సముద్రతీరాన్ని గలయిదుకేలిన్నైతే ఉభయలూ తిరగల విలాసాలను విలాసిలూ కొంతకాలం గడిచేక ప్రకాశం లతను మాట్లాడేచాలని ఇలా అన్నాడు.

“శేడు నువ్వు చాలా ఆహ్లాదంగా కనుపిస్తున్నావు.”

“మీరు అన్నది నిజమే! నిన్నటితో మా పరిక్షలు పరిసమాప్తి అయ్యాయి. శేడు నా మనసు కట్టు విప్పిన కురంగము లాగుంది. విక్రమకి పోవాలని ఉబలాట పడుతున్నాను. ఇంతలో మీరు వచ్చేరు.” ప్రకాశం ఊహించింది సత్యమేనని లత ఒప్పుకుంది.

క్రమంగా సంభాషణ ప్రకాశానికి ఆనకూలంగా జరిగింది. ప్రకాశం లతరింగా తన హృదయాన్ని లతకు వివరించేడు.

లత ప్రకాశం అధ్యర్థనకు అంగీకారాన్ని గాని నిరాకరణనుగాని తెలుపలేదు. విప్రసీధ కన్నులతో అతని వక్షస్థలాన్ని ఒకసారి చూసింది. తామరరేకుల వంటి ఆమె విశాలనయనాలలోని సాగను అతన్ని ఉజ్జూరబటాసింది. లత హృదయంలో మాలతి మెదలింది.

మాలతి రెండేండు భర్తతో కాపురం చేసింది. ఇంతలో అతను మరణించేడు. ఆమె విధి అయింది. కాని మాలతి యింకా నిండు యౌవనముతో ఆకర్షణీయంగా ఉంది. శిల్పలను కూడా మోహింపజేయుగల సౌందర్యం ఆమెది. పాపం! ఆమెలో హెచ్చరిక ఆ మూలాగ్రంగా నశించింది. ఆమె యొక్క దుర్భర స్థితిని తిద్దండ్రులు చూసి సహించలేక పోయేరు వారు మాలతికి మర్రిపెళ్ళి చేపేరు. ఆ నూతన దంపతులకు

లేక లేక ఒక కూతురు జన్మించింది. ఆ పిల్ల గారాబంగా పెరిగి పుష్పవతియై ఆపుమాప సౌందర్యముతో శోభిల్లుతూంది. ఆమెయే లతా మంజరి. ప్రకాశం హృదయాన్ని లాగిపోవు చాణ. లత ఈ విషయాన్ని ప్రకాశానికి చెప్పేసే తన హృదయాన్ని లేలక చేసుకుంది. “ఎన్ను మీరు ప్రేమిస్తున్నాను. అందుకు నావులు పూజ్యత్తిరాలు మీకు చెప్పటానికి నిశ్చయించి ఆలాగ చేసేను. ఇప్పుడు మీరు ఎన్ను ప్రేమించగలుగుతారో లేదో మరొకసారి పరిశీలించుకోండి!” అని అతిస్థి హెచ్చరించింది.

ప్రకాశం “పాపం! మాలతికి ఒక మగపిల్లనాడు కూడా పుట్టి ఉంటే ఎంత బాగుండును!” అన్నాడు.

విశాల సముద్రంలోగల అనంతమైన నీరమునుండి వీచే చల్లవీగాలులు వైకత ప్రదేశమున ఆసీనులైనవారికి మిక్కిలి ఉల్లాసాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. వీలాకాశంలో పున్నవిదండ్రుకు శోభాయమానంగా వెలిగిపోతూ కదిలిరాజును ఆనందంలో ఉచ్చాగిస్తున్నాడు.

లతకు ఇంకా ఇంటికి పోవాలని బుద్ధిపుటలేదు. ప్రకాశంతో తన విషయాన్ని కొంచెసేపు ప్రస్తావించాలనిపించింది.

ప్రకాశం దూరం నుంచి వస్తాన్న పొగడినను తడకధ్యానంలో పరిగిస్తున్నాడు.

“నా కథను మీరు విన్నాడు, కానట్టి ఇటువైపు నన్ను ప్రేమించదరమకుంటాను”-లత ప్రకాశాన్ని మళ్ళీ ప్రస్తావనలోకి దింపింది.

“విన్నాను!” అన్నాడు ప్రకాశం. “ఇప్పుడు నీలో ఉన్న సత్యం ఎన్ను పూర్వంకంటే వేయి రెట్లు అధికంగా ఆకర్షిస్తోంది. ఇప్పటివరకూ పొందర్యవతివే నీన్ను ప్రేమించేడు. కాని శేడు మూర్ఖునించిన పత్యానివని తెలుసుకుని ఇంకా ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నాను.”

ప్రకాశం పెద్దపులపై ప్రకాశవంతమైనచిరునవ్వు వెలిగింది.

లత మరేమీ మాట్లాడలేదు.

కొద్దినిమిషాలు గడిచేక మళ్ళీ ఆమె ప్రక్కకు మొగాన్ని తిప్పుకుని ప్రకాశం మెల్లిగా అడిగేడు “లతా! ఇంతిమా, నువ్వు ఎన్ను వివాహం చేసుకునేందుకు అంగీకస్తావా?”

ఆమె తన తలను ప్రకాశం ఒడిలోకి వార్చింది.

4

సంతోష సంతాన సమృద్ధి మైనది సంసారం. ఆ మహాసాగర గర్భంలో ఒకనాడు ఆనందం కలుగు

కుంది. మరొకరోజు దుర్భరమైన వేదన అనుభూతి మవుతుంది.

యదృష్టవశాత్తూ తిరిగి వచ్చేక రెండునెలల్లో గాలు ప్రకౌళం పొందిన వ్యాకులకిగ్గుకూడులు కావటంతోనే వెన్నెలగామారింది. ప్రకౌళం విను సంవత్సరాలవరకు నిమిషాల్లా గడిచేరు.

పరిగా వినునీండ్లు ప్రకౌళం పటాలములో మానవ నిర్వహణకు అనుకూలమైన మురిగి గడిచేడు.

అలాగే వినునీండ్లు మానవత్వానికి ప్రత్యేకత వాహించి ప్రేమకు దామరై గడిచేడు.

ఈ వాడు ప్రకౌళం వాలుకుర్చీపై వరుసగా కోభాయమానంగా వెలిగిపోతూవున్న గగనవీధిలోకి అవలోకిస్తూ అనివార్యమైన అవంతాన్ని అనుభవిస్తున్నాడు. లత దగ్గరగా కూర్చుంది. ప్రకౌళం దిక్కిలి ఉల్లాసంతో నిండుచిందుకుని కమ్మలారా మాన్తున్నాడు. కొన్ని నిమిషములు ప్రకౌళంలాగా గడిచేయి. ఇంతవరకు ఉధియులూ ఆచరించిన మానవతం లతకు నిమిషగోల్పింది.

“పూర్వేందుకు తను అనుభవిస్తూవున్న ఆనందంతో సంలృప్తి అందిలేడు. పుచ్చపువ్వులాంటి వెన్నెలను వసుంధరకు కొమకంగా సమర్పించి ఆమెను పరివారించేస్తాడు. అతను పరోపకారి” నిశాకరుని తన సన్నని పొడుగున ప్రేరిత ప్రకౌళానికి చూపిస్తూ అన్నది లత.

ప్రకౌళం వత్తుకున్నాడు. కొన్ని సెకనులు పోగుని దగ్గరగావున్న మల్లెకుప్పలవైపు లత మొగాన్ని తన చేతులతో తిప్పి ఆవాడు. “నిరంగుణానిన మల్లెపూల పొరభాన్ని మాడుతుంటే గైకొనివచ్చి మనకు ఉల్లాసాన్ని కలిగిస్తున్నాడు, అతనూ పరోపకారి.”

“అక్కడ పొగుతూఉన్న పోయలలో అభ్యయిని చూపింది. వాడుకూడా మన ఇద్దరికూ ఉల్లాసాన్ని కలిగిస్తున్నాడు. వాడు పరోపకారి కాడా? మరి?” అని ప్రకౌళాన్ని ప్రశ్నించింది లత పోయలకుండా.

అప్పుడే పోయలలో బాబు కదిలేడు. లత లేచి వెళ్లి ఉయ్యాలనుండి బాబువీటికి రెండువెళ్ళలా బుగ్గలమీద ముద్దులు పెట్టుకుని లోనికి తీసుకువెళ్ళింది. ప్రకౌళం ఆమెను అనుసరించేడు.

“ఎలాంటి బాబు పుట్టినదివో!” అనందంతో లత బాబుని మందంమీద పగుడతెట్టి జోకొడుతూ ఆ నాటి రాత్రి ఒక మహావర్షదినాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చింది.

ఔను. అప్పుడే మనిబాబుకి శబ్దానికి ఏడాది నిండుతుందని ప్రకౌళం లయ వేసేడు.

మరి మీకు చాలావకుంది. ఎవ్వరూ చేస్తారని లత ప్రకౌళాన్ని ప్రశ్నించింది.

“ఏమిటా?” ప్రకౌళం తెలుసుకోగోరేడు.

“బాబుకు వోటం ... బాబుకి రెండునెలలు మాంచి గుడ్డులు కొవటం.”

“కొవటం...” ప్రకౌళం తాను జాగ్రత్తగా వింటూ ఉన్నట్లు లతకు తెలియాలని కోసముక్క తిరిగి ఉత్పరించేడు.

తరువాత మానువంతులు లద్దూ లేవారి. తెగలు పదిలేర్లు పట్టండి—నలుగురీ పిర్చి వాయవారివ్వారి.

ప్రకౌళం తలమీద చెయ్యి పెట్టికొని దీర్ఘంగా ఒక పెద్ద నిటూర్పును విడిచేడు. ఆ నిమిషంలో లత పొందుతూన్న ఆనందిం తనకు అనుభూతి కాలేదు— పరికరా కొంచెం చితిచితిలాడేడు.

లత కొంచెం కంగారుపడేది. ఆమె మొదట ప్రకౌళానికి శరీరంలో బాగులేదేమో అనుకుని ‘తల నొప్పిగా వుందా?’ అని జాగ్రత్తగా అడిగింది.

“అదికాదు లతా! నువ్వు చెప్పినట్లు చెయ్యటానికి నా మనసు అంగీకరించదు. ఈ విషయాన్ని చెప్తే నువ్వు నొచ్చుకుంటావు.” అన్నాడు ప్రకౌళం.

“నాకు మీ వుద్దేశం అవగతమవలేదు ప్రకౌళ! నాకు తోచివచ్చియున్నా మీకు చెప్పేను. తిప్పింకా మీరు ఏది చెప్పినా కాదనే స్వభావం కాదు నాది.” ప్రకౌళం అంగీకరించని ఏ కార్యాన్ని తను తలపెట్టని నూటిగా చెప్పింది లత!

ప్రకౌళం వదిలి తిరిగి ప్రకౌళవంధిమైంది. “అలాగయితే రేపు పదిమందికి సరిపడే భోజనాన్ని నీ స్వనాస్తాలతో వండు. ఎక్కడికి పోయినా తిండి కోరికని అపంభాగిక నిర్భాగ్యులలో అనుపద పదిమందిని పిలుస్తాను. వారికి కడుపునిండా అన్నదానము చెయ్యి. బాబుకి క్రొత్తబట్టలను కొనితేస్తాను. ఉదయమే నీళ్ళుపోసి వాడికి గొడుగు. బాబు చెతో ఒక్కొక్కడికి రూపాయి దక్షిణము ఇప్పించు. నా దుప్పటిలో ఆతే మహాకోర్పవం.”

ప్రకౌళం లతకు పురమాయించేడు.

లత ఒక్కసారి చరించింది. ఆవాడు అంత స్పృహలంతోనే ఆమె ఎటువంటి భావాలను పొందిందో పోహించటం కష్టం. ఆమె ప్రకౌళం ఉద్బోధించింది ఆదిర్పప్రాయంగా నురించింది. మాడు మాటవండా “అలాగే!” అని తల ఉపేంది.

ప్రకౌళం లత తన కోర్కెకు విరుద్ధంగా ఉన్న ఆజ్ఞను శరపావహించినందుకు చాలా సంతోషం

చేడు. అంతేకాదు వివసుడై ఆమెను బాహులంగా ప్రణమించేడు కూడా.

“లతా! నువ్వు వాడంటను కాదవచ్చు. నీకు ధర్మ మన్నా నిర్మమన్నా మిక్కిలి నువ్వువ. నువ్వు ఉన్న తాదర్శాలను చాలా మనుషులుగా గ్రహించగలవు, అందుకే నువ్వు వాణివిలాసికి.....”

ఇంక ప్రకాశం ప్రణేపలు లలి వివేచనలతో లేడు. నెమ్మదిగా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

5

చంద్రుడు వినుతిథిలో కాంతులు విరజిల్లుతూ ఆనందిస్తూ ఉంటాడు. భూదేవి ఆరివి ఆనందాన్ని పంచుకుని ప్రకాశిస్తుంది. ఎవ్వరూ ఒకప్పుడు చాళాకుగా కాకుమేళాలు ఉధియులనూ వేలుచెస్తాయి. ఆ రిగగుంలలో భూదేవి బ్రతుకు అంకకాం ముపుసుంది. నూతన తీవితంకూడా అచ్చంగా ఇంకా ఉంటుంది. చీకటి నలుకుతు ప్రకృతిలో నిద్రీకృతం చేసేడు ఈశ్వరుడు.

లతామంజరి ఆకస్మానుగా చనిపోవటంతో నే ప్రకాశానికి పృథ్వి అంతా దండిమామలేని గూమిని లాగ కాగాచీకటి ఆయింది. ఆమె చనిపోతుందని ఆఖగవరకూ ఎవరూ అనుకోలేదు. లలి ఒక కుమారెను ప్రసవించింది ప్రకాశం హృదయంలో ఆనందం చిందులు ప్రోక్కింది.

రెండుగంటలు బ్రతికి నిశువుపోయింది.

లిండి హృదయం తిడిసింది.

మలువాడు జ్వరంతిగిరి లలికూడా తన జన్మను చాలించింది. ఇప్పుడు ప్రకాశం హృదయం ఏకంగా నీలులు వారింది. అరివి కాల్గికింద భూమి కంపించింది.

పాపం!...ప్రకాశం “నేను ఎందుకు మిగిలి ఉన్నాను?”

బాబు కూడా బ్రతికి ఉన్నాడు. అప్పటికి మూడు ఏడేండ్ల వాడు.

ప్రకాశానికి తన ఇల్లు సరికనుయింది. కిలంకుకు కర్మ వయ్యేడు

బాబుకి లలి ఎక్కడికి పోయిందా! అన్న పందేహం కలిగింది.

ప్రకాశం హృదయవిదారకంగా కోకిస్తున్నాడు.

బాబుకి వాన్న ఎందుకు ఏడుస్తున్నాడో అర్థం కాలేదు.

లలికు ఈసంగతిని చెప్పాలని ఇల్లంతా గాలించెడు. ఆమె కనుపించలేదు. బాబు “అమ్మా!

నీకు నెమరుకేమిటి?” అని గట్టిగా అరిచేడు. ఇల్లంతా అగ్వరితో మాగు ప్రాగింది.

ప్రకాశానికి పెరి ఎత్తింది. గజగజవచ్చి నాడిని చావమోడికు. బాబు నక్కినక్కి ఎవ్వవారింభించేడు. బాబుని ఇప్పటికాకా ఎవరూ కొలులేదు. నేడు ప్రప్రథమంగా ప్రకాశం బాబుమీద నెయ్యి చేసు కున్నాడు. బాబు గోదమూలమ పోయి ఏడుకున్నాడు.

ప్రకాశానికి బాబు ఏడుపు వివేచనం లేదు. లలి ఉంటేనే ఆతిమ మిసిసి. నేడులలి లేదు.

ప్రకాశానికి మరి ఇంట్లో ఉండ బుద్ధి వెయ్యు లేదు. నివృచేసుకుని ఇంతివంకుకున్నాడు. కడుపులోని ఆకటి మంటలను కాస్త ఉడికి ఉడికిని మెరుకులు తిని దల్లాగ్గు కున్నాడు. అరినికి భోంచేకా గాని బాబు పంపి మృగికి రాలేదు. ప్రకాశం బాబుకి ఇంతి అన్నం తినిపించుకోయేడు. బాబు అరిని చేతిని నోటిమండి ప్రోసేవేసి గోలుగోలు ఏడుకున్నాడు. “అమ్మని పిలవండి!” అని గట్టిగా కేక చేసేడు.

ప్రకాశానికి మళ్ళీ హృదయం గాయపడింది. అరినికి లలి క్లాపం వచ్చింది. తిగి ప్రపంచం చీలు యింది. బాబును నెంపిమీద పొడిసి ఒక్కటి కొట్టి వెతుదిగి మావకుండా వీధిలిలుపు గడియవేసి బయలు చేలేడు. ప్రకాశానికి ఎక్కడికి పోవాలో తోచలేదు. అలా వడిచిపోతున్నాడు. దారిలో మాధవరావు అరిణ్ణి పరామర్శించెడు. ప్రకాశం మళ్ళీ ఏడ్చేడు.

మాధవరావు పొసవియుండు. పాపం పరితాప వాణిం అని మూలయంతాన్ని అవ్వల్లి తెలధాంగా ఇవిస్తాడు. ప్రకాశంలాగే అరిమకూడా కష్టాలపడ వాడే. ఒకవారు మాధవరావు పెద్దకుటుంబంగా ఉండేవాడు. నేడు సారామిడితోనూలిమే ఉంటు న్నాడు. దారితెన్నూ కాంచలేని ప్రకాశంకి మాధవ రావు మారదిర్చి అయేడు. ఆవారు ప్రకాశం మాధవ రావుతోకూడా ఒకేలి సారాతాగేడు.

రాత్రి పన్నెండు గంటలయింది. ప్రకాశం కిధి రిలుపు తోసుకుని ఇంట్లోకి వచ్చేడు. అరినికి ఆశ్చి ర్యాన్ని కర్గించే దృక్వీంఒకటి కన్పించింది.

ఇంట్లో దీపం వెలుగుతుంది.

చిందంతందరిగా ఉండవలసిని పామగ్గి స్వప్నా వాన్ని పంపాడించింది.

ఎవరో ఒకయవలి బాబును కోకొడుతూ నిద్ర గొల్పుతూంది.

ఆసుందరి ప్రకాశంలాగా నీ నిలబడింది.

“నువ్వుఎందుకు ఆ నిర్భాగ్యునిగూర్చి క్రమ పడు తున్నావు?” ప్రకాశం ఆమెను నిడుతానూ పరిచేడు.

అమెలో విమోచనములు పుష్కలముగా కనిపించాయి. “ఒక అవగతమునకు నుండినామె ధూమిని! సమర్థించింకాముగా బాబురి నేరాలనున్నాను. ప్రకాశ! నాలో ఉన్న ప్రేమను యావత్తు విడువవలసింది” అని ఎంతో బలంగా అమె పలికింది.

ప్రకాశం అమె ముఖంలోకి చూసేడు. అమె కళ్ళెంబు నీరు కారుతూంది. లలితమరణం అమెకు కూడా దుఃఖాన్ని కల్పించింది.

మాంసశరీరముంతా ముఖముం కాదు ప్రకాశ! ముఖాలే కమలములా కనిపించి వర్షాకంబులు. ముఖాల్లో అపరిమితమైన ప్రతివాదానికి కలగొంటున్నాయి. కానీ కమలాల చరిత్రకుండా వున్నవాడే భక్తుడు. అందుచేత మిథ్య దైత్యం వహించాలి. బాబురిపించిపెట్టి చేయాలి. ఆపరి చేస్తేనే మీరు లలిత నేరచేసివారవుతారు. విడిచి గొంతుతో అమె ప్రకాశాన్ని హెచ్చరిక చేసింది.

ప్రకాశం వికారంగా నవ్వుతూ “ఎందుకూ! నేనూ చచ్చిపోతాను. బాబూ నవ్వుడు. నేం ఇద్దరం చస్తేనే లలిత ఆత్మికంగానే చేకూరుతుంది” అన్నాడు.

అమె మరలూ మాట్లాడలేకపోయింది. పోలిపోయిన బొమ్మలా అలాగే నిల్చింది. ప్రకాశం అమెను దీక్షగా చూస్తున్నాడు. అమె ముఖంలో ఏదో దివ్య శక్తి తాండవిస్తున్నట్లు అరిగి కనిపించింది. ఇంత దుఃఖంలోనూ ప్రకాశానికి ఒక గాంతి కలిగింది. అమె నైవేద్యమాత్రా తన దుఃఖాన్ని మరచిపోగల నేమో అనుకున్నాడు ఒకసారి.

బాబు కదిలేడు. అమె మళ్ళీ ముక్కున తల వంచుకు బాబురి తోకొడుకులాంది. అమె బాబుకి నేర చేస్తూంది. ప్రకాశం ఆ జన్మవి నాశ్య ప్రేమను మదిలో ప్రశంసించేడు. ఒకవేళ బాబు పెరిగి పెద్దవాడైనా లంపే అమె ఉండాలి. తన ఇప్పుడు బాబు నేమి చేయగలడు? తన ఇప్పుడు వివేకాన్ని కోల్పోయేడు. అమె మాత్రం బాబురి ఎంతకాలం సంగమిస్తుంది. ఏదో నాలుగోజులు. అమె మాత్రం పరిగెయ్యమొడరా? అమె అరిచారంటికి చాటుంది. అప్పుడు బాబు ఏమాత్రాడు. ప్రకాశం తన భావాలనే అమెకు చెప్పేడు.

“నువ్వు ఎంతకాలం బాబుకి పరివర్తన చేయగలవు?

“ఎంత కాలమైనా చేయగలను. బాబుకి నేనే లలిత అని భావన కలిగించే క్రితాను లేకపోలేదు” దృఢంగా అమె సమాధానం చెప్పింది.

ప్రకాశం అపారమైన ఆశ్చర్యాన్ని పొందేడు. ఈమె చంపయేనా? ఎంత దైత్యంగా నాలో ఆకా

దీపాన్ని వెలిగిస్తోంది? నిజానికి ఈమె లలిత తన మిత్రురాలు అనుకోని అమెను చేరొక ప్రశ్న చేసేడు.

“లేవు నీవు వివాహమాచేసింది. నువ్వు అత్తవారింటికి పోతావు. అప్పుడు బాబు ఏమాత్రాడు.”

“నేను లలితానాన్ని పోస్తాను.”

ప్రకాశం పరమానంద భరితుడయ్యేడు.

“చంపా! నువ్వు నన్ను వివాహ మాడగలవా?” అమెను అడిగేడు.

చంప తల వార్చింది.

ప్రకాశం గెండుకుంబులు ముందుకు చేసేడు. చటుక్కున లలిత అరిగి కనిపించింది.

“నేను లలిత ఎలా మరచిపోగలను చంపా?”

దీపంగా అరిత చంపను చూస్తూ అన్నాడు.

“నేను మాత్రం మరచిపోగలనా ప్రకాశ! మనం ఇలావుండే అమెను పూజించాలి. అమెను సర్వస్వం అయిన ఈ అర్చకునికి రెక్కలనిద్దం. ఆనాడు మీకు లలితయందుగల ప్రేమ నాకు అమెయెడలగల పూజ్య భావం గెండు వార్షిక మాత్రమే.”

ప్రకాశం హృదయంలో ఒక ఆకాశోన్మత్తి పలికింది.

చంప ప్రకాశం ఇంటికి వాల్చి అరిగల గంగమ్మగారి ఏకైకపుత్రుడు. అమె తనకున్న సుమాను పనులెన్నియినా పంపిస్తుంటుంది. చంప చాలా దక్షిణా ఉంటుంది. చంప రెండ్రది ప్రకాశం బాగా ఎరుగును. అరిత యుద్ధంలో తన ప్రాణాన్ని కోల్పోయేడు.

చంప ఆ వాటికి తన ఇంటికి వెళ్ళిపోనికి అంగీకారాన్ని అర్పించింది.

“బాబుకి అన్నం తినిపించేడు. ఇక తల్లవాళి రాకా లేదు. ఒకవేళ ఎప్పుడైనా కదిలితే కాస్త ముజ్జగించండి. ఇరుగో! ఇలా చూపండి! వాడినై మీరు కోపం ప్రదర్శించడానికి వీలేదు. ప్రాధున్నే కాఫీ పలుకునవ్వును. నా అమ్మకు కూడా నవ్వండి. ఈ రెండు ముక్కులూ ప్రకాశానికి చెప్పి మెల్లగా ద్వారంవైపు వెడిచింది.”

తలుపు గడియనేమకుండి చంప ననుసరించిన ప్రకాశం నోటినుండి ఒకనాసన చంపకు తిరిగింది. అమె తనకాలం జలనిరించి గలగల అ అర్ధరాత్రి ఇంటికి చేరుకుంది.

ప్రకాశం ఆ కోణ మాధవరావు ప్రోద్బలముపై చాలా కొంచెం సారా త్రాగేడు. రాత్రి అరిగి ఎంతో నిద్రరాలేదు. అప్పటికి కాలం గెండుగంటలయి ఉంటుంది. ప్రకాశానికి తల తిరుగుతూంది. ఏదో నాలుగే గాని అరిగి పొఖ్యమనిపించలేదు. అరిత విచ్చి విచ్చిగా మాట్లాడ వారింభించేడు.

ఒకసారి తన భోగణిలో అతను తిట్టడం ప్రారంభించేడు. అమెను గాడిదఅనీ, మక్కఅనీ కలిపివాల తిట్టేడు. ఈ సారి అమె అనుపడితే చీర్చి చంపుతానన్నాడు. మరొకసారి తన వివాహమైన కొద్దికాలం గానే మరణించింది లత తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించేడు. కొద్దికాలం తరువాత వారు జబ్బుచేసి చావడం మంచిది కాదన్నాడు. ఈ సారి మీరు సముద్రంలోపడి చావండి అన్నాడు. ఈ విధంగా ప్రకాశం పూర్తిగా మరణి కొల్పోయి వాగేడు. పూర్తిగా మతిభ్రష్టుడయ్యేడు.

రాత్రి రెండున్నర గంటలయ్యింది. ప్రకాశానికి ఐంకా పూర్తిగా తెలియలేదు. కానీ అతనిభోగణి తగ్గింది. కొంచెం కొంచెం నిద్రకుదా వస్తోంది.

ఇంతలో బాబుకే తెలియవచ్చింది, వాడు లేచి కూర్చుని అన్నా! అంటూ నివ్వసాగేడు. ప్రకాశం లేచి మిఝాతూ వెళ్ళి వాడికి రెండుచెంపలమీదా రెండు చెట్లలు గట్టికొట్టేడు. బాబు అన్నా! అంటూ ఇంకా గట్టిగా ఏడుస్తున్నాడు. ఆ నిమిషంలో పనివాడైన బాబు ఎంతగా బాధ పడ్డాడో చెప్పలేం. వాడికి ఒక్కసారిగా అమృతమనిపించలేదు. నిన్నిటివరకూ అమృతమనిపింపన్న వాన్నేడు ప్రపంచ మారాంకుడయ్యేడు. అమృతగానే ఆదిరించి బుడగించి పేమమూర్తి ఇల్లు చేగుతుంది. బాబు ఇంకా గట్టిగా ఏడుస్తున్నాడు. ప్రకాశం విసిగివాడిన చెరిపట్టుకు బయటకు గంటి తెలుపులోపల గడియ చేసుకొన్నాడు.

ఆవాటి రాత్రి ఆకసము మేఘావృతమై ఉంది. అనుచేత పృథ్వీతలంమీద చంద్రకాంతి మసక మసకగా పడుతోంది. ఆ చీకటిలో బాబు ఒకటే పగుగు తీసి తిన్నగా ఊరిబయటనున్న శివాలయం చేరుకున్నాడు.

దూరంనుండి వక్కల అరుపులు. వినిపిస్తున్నాయి. ఇంకా ఆనేక శబ్దాలు పెద్దవారి నే ధియ పెట్టేలానున్నాయి. కానీ బాబుమాత్రం కొంచెమైనా చలించలేదు.

6

ప్రకాశానికి మూడుగంటలకు నిద్రవట్టింది. అది కూడా కలతనిద్ర. ఆ నిద్రలో ఒకకల.

లతామంజరి తెలునిచీర కట్టుకుంది. ఆ మెనోసట కుంకుమబొట్టు నింగిలో చందమామలాగ తిళితిళిలాడుతోంది. లత కలరిభారంలో మరువాన్ని తురిమింది. పలకగంగా చేతితో పూలపళ్లెను పట్టుకుంది. మరొకచేత్తో బాబుచెయ్యి పట్టుకుంది. ఇద్దరూ శివాలయం చేరేరు. లత ఈశ్వరలింగాన్ని ఆకటాకించి మధుర

మైన పాటపాడింది. ఆ పాటకు ఈశ్వరుడు పరకకుండై ఒకసారి మనోహరంగా నవ్వేడు. బాబుమట్టా రాఉన్న పూలమొక్కలనుండి పువ్వులమనోసి తెచ్చేడు. లత నవ్వివ భగవానుని పూలతో పూడించింది. మధుర తీర పక్ష్య ఫలములను వివేదించింది. బాబు ఈశ్వరునికి సాగిలంటి నమస్కరించేడు.

ప్రకాశం కలలో రెండవదృశ్యం మొదలైంది.

ఒకసారి బాబు బడికివచ్చేడు. తన ప్రక్కనున్న కుర్రవాడిని చూసేడు. వాడు చొక్కా తోడుకోలేదు. బాబు వాడిని కారణం అడిగేడు. వాడు తనకు ఒకటేచొక్కా ఉందన్నాడు. అది చాకిరి చేయుటచేత తిగి నచ్చేవరకు తనకు తోడుకుట్టండికే చేటు చొక్కా లేదని చెప్పేడు. బాబు మరేమీ మాట్లాడకుండా తన చొక్కాను తీసి వాడికి ఇచ్చేడు. ఆ చొక్కా వాడు తోడుకుట్టేవరకూ ఊరితోలేదు. బాబు ఉట్టి బనియనుతోనే ఇంటికి రావడంధూసి లత విపరీతపడి మెల్లిగా బాబుండిగి సంగతిని తెలుసుకుంది. బాబుని అంత మాడ్చుమీరి దావాలను చెయ్యడానికి ఇంకా ముకుతేలి రాలేదనీ, ఈశ్వరుడు మనకు సంచలన కటాక్షించినవాడు మనం కూడతనక తప్పక చెయ్యాలని మందలిస్తూ నీతి గరిపింది. “నవ్వు పెద్దవాడవోతావు. నీకు పెద్ద ఉద్యోగం దొరుకుతుంది. అప్పుడు నీ తేలిలో సగంపాలు దాని ధర్మాల్లకు వినియోగించాలి. తెలిసిందా!...” అన్నది. లత బాబునేనివ పనికి కనుక వహించిందా?...లేదు. అమె మొదట బాబును మెల్లిగా మందరించింది. తరువాత ప్రాజ్ఞుడయిన పిదప కర్తవ్యాన్ని బోధించింది.

ప్రకాశం స్వప్న సీమలో బాబు ఆఖరిసారిగా కనిపించేడు. లత వాడికి రెండు చేయిలలోనూ రెండు పిడికెప్పు వియ్యంబోసి బడికి పంపుతుంది. ఆ వియ్యాన్ని వాడు శివాలయం దగ్గరన్న విచ్చగాళ్ళకు వేసి మరీ, బడికివెళ్ళాడు. అక్కడ ఉండే ఇద్దరు విచ్చగాళ్ళూ బాబు అంటేపడిచెచ్చారు. అవకాశం దొరుకుతే ఒకసారి ఎత్తుకుని ముద్దులాడి దించేసాగా. “దరిద్రం ప్రేమను కొరక చేయాలవా?” అనుకుంటాడు కలలోనే ప్రకాశం.

మఱి బాబు ప్రకాశానికి కనిపించలేను వెంటనే అతనికి తెలియ వచ్చింది. అతను బాబూ! అని గట్టిగా అగుస్తూ కలతి నిద్రనుండి మేల్కొని ఇల్లు పలుమూలలా గాలించేడు. బాబు ఎక్కడా కనిపించడు. అతనికి నిన్న రాత్రి సంఘటన స్ఫురించింది. ప్రకాశం విధివారంవైపు పరిగెత్తేడు.

అప్పుడే తెలుతెలువాగుతూంది. పెరటిలో ఉన్న వృక్షములమీద పక్షులు ఒకటే గోంచేస్తున్నాయి. చింత మరచెంబు చేత్తో పట్టుకువస్తూంది.

విధి తిలుపుమీద ఒకటకనువిధులు—కోడనే ప్రకాశ్ అని ఒక కోరిలవ్వరం. విధితిలుపు తియ్యాలనే ప్రయత్నంతో కోడుగా వచ్చాడు. ప్రకాశానికి వినిపించేయి. అతిసు తిలుపు తెలిచేకు.

“బాబు ఏదీ చంపా?” అని ప్రకాశం తిలుపు తెగవగానే ఆమెను ప్రశ్నించేకు. అత్తితితో ఆమెను త్రోసుకుని ముందుకుపోయి విధితిగురు వాలుప్రక్కలా చూపేకు. చంప నిర్ణాంతిపోయింది. ఆమెకు ఏమీ జోపవలేదు. ప్రకాశం విన్నరాత్రి తను వివేచనను కోల్పోయి చేసిన భూతుక దివ్యమ శిశగదవవ్వరంతో చంపకు తెప్పేకు. చంప ఆపాదకు సమాఖా కంపించింది. ఆమె చేతిలో మరచెంబు క్రింపకు విడిచింది.

ఇద్దరూ విధివంతా గాలించేకు. వారికి బాబుకనుపించలేదు. అఖరికి చంపకు ఒక పాపా రిట్టింది. “బాబు శివాలయానికి పోయిఉంటాడు. చూదాం పద!” అంటూ ఆమె అటుప్రక్క పరువెత్తింది. ప్రకాశం కూడా పరువెత్తేకు.

ప్రకాశం, చంపా, శివాలయం చేరుకున్నాడు. కోవెలకు ద్వారలనిండా వారికి “అమ్మ” అనే అక్షరాలు తెక్కలేనిన్ని సాగు కన్పించేయి. ఆ అక్షరాలు. విధూతి ముక్కులతో వాయించి వున్నాయి. ఆ దివ్యారి బాబుదే! ఆ గోడలమీద వాడు కనిపించు చేలసాగు అమ్మ అనే పదాన్ని వ్రాసి ఉంటాడు. ఎంత ఓరికతో వ్రాసిపోకాని ఆ గోడలనిండా గెంతున్నర అతులల ఎత్తువరకు చూటూ అమ్మ అనే పదం ఎవెంలేకుండా కనుసిస్తాంది. చంప ఆ అక్షరాలను చూస్తూ అలా స్తంభించిపోయింది.

ప్రకాశం అత్తితితో లోనికివచ్చుకుపోయి చూపేకు. అక్కడ బాబు వందీశ్వరుని దిగ్గరవడి ఉన్నాడు.

ప్రకాశం బాబూ! అని వాడిని కాగలించుకుని లేవనెత్తేకు.

కాని బాబు ప్రాణం చేసులేని యీ ప్రపంచం నుండి లతవున్న లోకానికి ఎగిరిపోయింది.

ప్రకాశం గట్టిగా నిలపిస్తూ వాడిని భుజంమీద పడేసుకుని బయటకు వచ్చేకు. చంప, అదృశ్యాన్ని మఱి చూడలేక వీరచెరువులో కన్నులు మూసుకుని మలతల ఏడ్చింది.

అతి చనిపోయింది. బాబు కూడా చనిపోయేకు. ప్రకాశం నిర్భాగ్యుడై లిగరగా ఏడుస్తున్నాడు.

చంప మాత్రం అట్టేవేపు ఏడువలేదు. ఆమె తెలివి తెచ్చుకుని అఖరువారిగా ప్రకాశానికి కొన్ని ముక్కలు తెప్పింది.

“వచ్చు బాబూనర్తించు ప్రకాశ్ ! ఇక నేను ఏ నిర్ణయం ఉపకారాన్నీ నీకు చేయలేను. లతి అత్తి కాంతి వాళించి వా జీవితాన్ని నీకు అంకితం చేయాలని నిశ్చయించేను. కాని... అవ్వజే పనులు దాటి పోయింది ఇప్పుడు అత్తి వాతో పోయింది. వా అతి నిగాళి అయింది. అంతే... నిన్న మాత్రం నేను ఎన్నడూ చేయించలేదు. ఇటువై చేయించలేను కూడా.”

ప్రకాశానికి చంప కోటిమండి వచ్చిన మాటలు కళాపూతాల్లాగ రిగిలేయి. ఆమె ముగంలా ఒకకాంతం—ఒక గాంధీగర్వం—ఒక ఉద్రేకం అతినికి గోరిం చేయి. ఇంక అతిను ఆమెనిపు చూడలేకపోయేకు. భూమాగ్నికాళాలు కలిపేలాగ కన్పించే ప్రకాశాన్ని వ్యర్థంగా చూస్తూ గెంతుఅతులలు వేసేకు.

ప్రకాశ్! చంప అతిని పిలచింది. అతను చను కలి తిరగకుండా అక్కడి నే కొంచెం అగేకు.

చంప అతిని భుజాలనుండి బాబు శివాన్ని లాగు కుంది. గెంతు బుగలమీదా గెంతుమగ్గులు పెట్టు కుంది. నిండు యాత్రంతో తోణిసిలాడే తిం వ్యాద యానికి వాడి పాతికేరీరాన్ని ఒకపాటి వాతుకుంది. తిరిగి బాబుని అతిని భుజాలకు చేర్చి, “ఇక వెలవు!” అంటూ గబగబ వడిచిపోయింది.

ఆ ర ర సా య న శా ల ముక్త్య ల, (కృష్ణ)

(స్థాపితము 1925.)

ప్రశస్తాయుర్యేదౌపథముల
నిలయము. ఏమందుకావలని
ననుమాకువ్రాయుడు. నవ్వుక
మైనవిలక్షింపగలవు.

అయుర్యేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఏ. సి.

Consulting Physician

కలగూరగంప

చందోదర్శనము కొన్నివిశేషములు

శ్రీ భట్టాచార్య

చందోదర్శనమునందలి కొన్ని విషయములపై నిందితుల బాగ్యము పంకిలులు కొందఱు విమర్శ గావించియుండిరి. అందుల గొన్ని వాకు సరి పడినవిగా కవులు వానిపై నూ యభిప్రాయములను తెలుపుచుంటిమి. సహృదయులైన పండితులు నూ యుద్ధియుల యభిప్రాయముల బరిశీలించి యధార్థము తెలుపఁ గోరుదున్నారము. ఇత్యుద్ధి సత్యోప్వేషణము కొఱకెగాని అవ్యథాకౌదని మునిచెయు మిన్నారము.

1. సంధికి ప్రాసము.

కం॥ గృతముగ సుధిజనితి నూ
పవిత్రేష ప్రాసమనఁగ బరసకౌరం
బనింకె వికౌరమున న
య్యువదాఱని వాలెఱుంగ ననఁగముకుందా !

సంధికి ప్రాసమనఁగా—సంధిచే నేర్పడిన వర్తము ప్రాసస్థానమున నున్నవానికి ప్రాసముగల్గుట యని లక్షణమునందు ననంతుఁడు తెల్పియున్నాఁడు. కాని లక్షణమునందు నొక పకౌరమునకు మాత్రమే చాలుననియు మిగిలినవానికి తెల్లనియు వర్తమునున్నది. కాని యట్లు చెప్పఁదగుదు. అయది యుపలక్షణముగా కనిబెట్టవలెను. అనంతుఁడీ విషయము తన ఇందమునందు పఠించియున్నాఁడు.

కం॥ ప్రథమాంతి విధిక్షులపై
గణితియులకు కనిబెట్టవలస
వృద్ధిని నిధి గజన దుబలు
ప్రథమపు సున్నులకు నాంతిపదములమీఁదికా.
ఇంతా. ప్ర. ఆ. ప. 61.

“గనపెదవాసుక్తిః ప్రథమాంతా నాత్వాన్య దార్థ్యవైతే, నవికృతి శబ్దాత్పరతి స్వాంస్కృతికా వాం... పదమై నుతిప్రకృతిక త్పరశాస్త్వై ప్రద్రుః

తంద లెంకుస్సాగ్రి” అను చింతామణి మూత్రమును వివరించి యు దాహరిణముగా—

గీ॥ వాఁడుగను వాఁడు నే కొనుఁవాడు దెక్కు
లాడు వాఁడు దివోనిధి వాఁడు వచ్చి
చిక్కెఁగి మొక్కెఁ జెలి వాక్కుఁ దెక్కుఁజెట్టి
కొరిఁ దలఁచె నికా దిలిచెనా పండులిట్లు
ఇంతా. ప్ర. ఆ. ప. 62.

అని తెల్పియున్నాఁడు. లక్షణ లక్ష్యముల బరిశీలించు. “ప్రథమాంతి విధిక్షులపైఁ గణితియులకు కనిబెట్టవల గనపెదవలస” అను లక్షణమునకు నగు సగా.

(క) వాఁడు + కనుగాఁడు = వాఁడు గనువాఁడు.

(ఁ) వాఁడు + చెకొనువాఁడు = వాఁడుచే కొను వాడు.

(బ) వాఁడు + దెక్కులాఁడు వాఁడు = నాడు దెక్కులాడు నాడు.

(లి) వాఁడు + దివోనిధి = వాఁడు దివోనిధి.

(రు) వాఁడు + వచ్చి = వాఁడు వచ్చి.

అని లక్ష్యముల నిచ్చియున్నాఁడు.

ఇందు ‘వాఁడు దివోనిధి’ అను మదాహరణ మును బరిశీలించి విలసియున్నది. “నవికృతి శబ్దాత్పరతి స్వాంస్కృతికా వాం ధివంతి గనపెదవా” అను చింతామణి మూత్రముచే తెలుఁగు శబ్దములకంటె బరములైన సంస్కృతి శబ్దములకు గనపెదవల కలు గవు. కాని యనఁతుఁడు “వాఁడు దివోనిధి” అని తెలుఁగు మీఁది సంస్కృతి పదమునకు గనపెదవా కళిము నేసివాఁడు ఇది చింతామణికి విరుద్ధముగా నున్నందున తప్పుంగమా? పరిశీలప పది పారపాటుకొను. పూర్వకవుల ప్రయోగము లట్టివి గలవు. లక్ష్యములున్న వుడు లక్షణములు చెప్పకపోవుట లక్షణకర్తల పొర పాటు కాని లక్ష్యములు తప్పులు కావు గదా. పూర్వ కవులు ప్రయోగించిరికనుక నే యనంతుఁడును “వాఁడు దివోనిధి” అని ప్రయోగించివాఁడు. శ్రీ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులుగారు తన ప్రాథవ్యాకరణము నందు “కొన్ని యేడలఁ దెలుఁగుల మీఁది స్వాంస్కృతిక కలిపఁకు గదవలు గానంబడియొడి” అని మూత్రించి “విరల్లోపించిన—ఇట్లు దపంబు—వేదములు అను

ప్రయోగములు చూపించి యున్నాడు. ఇయ్యది యనంతునికి మిక్కిలి ప్రోద్బలము.

ఇక గ్రుతాంతములమీఁది గజదబలను బరికింపెను. “పుద్గిరి నిది గజదబల లు ప్రభువు సున్నలగు వాంతి పదముల మీఁదకో” అని లక్షణము పెప్పి లక్ష్యము లనిల్లు క్రమముగా విచ్చియున్నాడు.

- (క) చిక్కె + రి = చిక్కెగరి
- (చ) ముక్కె + చెరి = ముక్కెచెరి
- (ట) వాక్కు + డెక్కు = వాక్కుడెక్కు
- (ఠ) శౌరిక + తలచె = శౌరిచెలచె
- (ప) నిక + లిలిచె = నికలిలిచె.

దీనినిఁగూర్చి పండితుల విమర్శలఁ బరికింపెను. “గ్రుతి ప్రకృతికములమీఁది పగుషములకు గజదబలము జెప్పఁబడి యా గజదబలకు ముందు సున్న కలుగునని చెప్పెను. అనఁగా గ్రుతియు సున్న గాను మారుననుట. సున్నయనఁగా నరసున్నయు నెరసున్నయు రెండు గ్రాహ్యములే. లక్ష్యమున “చిక్కెగరి మొదలు శౌరిచలచె” అను నెఱువ నరసున్నకు లక్ష్యమిచ్చి వాఁడు. తిగుపరి “నికలిలిచె” అని ముద్రగా ప్రతిఁగొనున్నది. కాని యది నిందిలిచె నైయుండవలెను. గ్రుతియున నంతుండు సున్న విధించి వాఁడు. అరసున్నకుఁ జిక్కెగరి. ఇత్యాదులు. నెరసున్నకు “నిందిలిచె” అను పదియు లక్ష్యముగా విచ్చియుండు. ‘నిందిలిచె’ రూపస్థితియ నని యనంతుండు. ‘ధిమ’ పడివాడు. లేదా యొక యరసున్నకు లక్ష్యమిచ్చినవాడైవ కావలె. ‘సున్న’ అనుదానిచే నరసున్నలు నెరసున్నలు గనిపించి నెఱుగున్నకు ‘నిందిలిచె’ అను రూపము నుదాహరించి వాఁడనియు నయ్యది ప్రమాదము అనియు మా యాశియును”

(సుభాషిణి సం 2 సంచిక 5)

అని శ్రీ వడ్డేయూడి గోపాలకృష్ణయ్యగారు వ్రాసరి. ఈ వ్రాత మాకుఁ చాలవాఙ్మిర్యమును గొల్పినది. విషయ గ్రహణము సరిగాజేసికొన్నట్లు కనిపింపదు. అంగువలన నే యనంతుండుకు ‘ధిమ’ కలిగినదిని వ్రాయుట. వడ్డేయూడివాడు చెప్పినది సరికాదు. వారు అనంత మాత్యుని లక్షణమును బూర్తిగా దప్పర్చును నేసికొనిరి. అందుచే వికృతి మయిన విమర్శ చెయబడినది. కాని “ప్రమాదో భీతుతామసి” అని అన్నాడు గదా పెద్దలు. ఇక మాకుదోచిన యట్టి ప్రాయము తెలుపుదుంటిమి పరికింపుడు.

“పుద్గిరి నిది గజదబలల ప్రభువు సున్నలగు వాంతి పదములమీఁదకో” ఇది యనంతుండు చెప్పిన లక్షణము. దీని యర్థ మేమన—వాంతిపదములమీఁదకో” అనుదానికి “ప్రభువు సున్నలగు” అనునది విశేషణముగా జెప్పబలయును గాని క్రితగా జెప్పకూడదు. ‘గజదబలలకో’ అను దానిలోని ‘అగుకో’ అనునది

మాత్రము క్రియ. అందుచే “ప్రభువు సున్నలగు వాంతి పదములమీఁదకో” అంటే యిట్లర్థము పెప్పి కొన వలయును. సున్నలగుటకు యోగ్యమయిన నకొకాంతి పదములమీఁదకో అనగా గ్రుతాంతములయిన పదముల మీద వని యర్థము పెప్పి వలయును. గ్రుతాంతమయిన పదములమీద కేదలలేపట గజదబలలగు నని యనంతుండు పెప్పియున్నాడు. గోపాలకృష్ణయ్యగారు అనంతుని లక్షణమును అపార్థము నేసికొని గ్రుత ప్రకృతిగాను మీద పగుషములకు గజదబలను జెప్పి యాగజదబలకు ముందు సున్న కలుగుననియు, సున్న యనగా నరసున్నయు, నెరసున్నయు రెండు కలుగుననియు నరసున్నకు ‘చిక్కెగరి’ మొదలైన రూపములు నెఱుగున్నకు ‘నిందిలిచె’ అనునది యనంతుండు చెప్పినది ఒక చిత్రమైన వ్యాఖ్యానము నేసిరి అనంతు డిచ్చిన యుదాహరణము నందలి ‘నికలిలిచె’ అనుదానిలోని నకొరమును బూర్తి బింగువుగా జేసి నెఱుగు ‘నిందిలిచె’ అనునది లక్ష్యముగా విచ్చి “నిందిలిచె” అని రూపస్థితియ నని యనంతుండు “ధిమ” పడివాడు. అని గోపాలకృష్ణయ్యగారు వ్రాయుట పరమ సాహసము. లక్షణమును సరిగా పర్చి ము చేసికొనక గిప్పుగా వర్తము నేసికొని యనంతునికి లేచిపోని ధిమ ప్రమాదము లంటగట్టుటకు బూనుకొనిరి. అనంతుండు సున్నయలకు యోగ్యమయిన నకొరాంతిపదముల మీద పగుషములు గజదబలలగునని చెప్పి యుదాహరణముగా నరసున్నలగుట కవకాశమును తావుల నరసున్న రూపముల జూపించి అరసున్నగాని నెఱుగున్నగాని యుట కవకాశములేని ‘నికొ’ లోని నకొరమును పొల్లు నకొరముగ నే యుంచి “నికలిలిచె” అని ప్రయోగించి చూపించి వాఁడు. అంతయు కాని ‘నిందిలిచె’ అను లేచిరూపమును గల్పించి యనంతునికి ధిమప్రమాదము లంటగట్టుట గర్హింపఁదగినది, పండితులు పరికింతురుగాక.

రివిరమము

అనంతుండు తన ధంకొద్ద్యమునందు ఋకౌర స్వరూపయతి నిల్లు చెప్పి వాడు.

గీ|| క్షీరి ఋకౌర రూపస్వరూపయతులు బరంగు

ఋగ్యజా సామ విమలండు కృష్ణాంబులఁగ
వృష్టిలజుండు కనిటా సముగ్ధులఁబెఁగ
హేమ కీతంబగుండు కవచమధులఁబెఁగ.

(‘హేమ కీతంబగుండు’ అని యు వర్ణకమునకు ముందు బూర్తి బింగువున్నది. అట్లున్న గజధింగము కౌగలగు హేమకీతంబగుండు అని యర్థబిందు వ్రంపవలయును)

ఋకౌర స్వరూపయతిలో మూడు విషయలైన వానిని అనంతుండు చూపించి వాఁడు. (1) ఋకౌరము

నకు కొదులవెనుండు ఋకారమునకును, (2) హల్లుల మైత్రి లేకున్నను ఋకార సంబంధమునబడి వృ— మృల వంటి వానికని, (3) హేనులోని హేనును వృషధిలోని వృకారమునకును యతులు సెప్పినాడు. వీరికి యప్పుకవి ఋత్విసామ్య, ఋత్విసంబంధ వలెనని పేరు చెప్పినాడు. ఆనంతుఁడీ ఋకార స్వరూపముతులు చెప్పిన తిగువారి రీతిరసుమును జెప్పి యున్నాడు. ఈ రీతిరసుమును గూర్చి యభిప్రాయ భేదము లున్నవి. కొందఱు పండితులు రీతిరసుము కొదనియు నయ్యది “గువడి” యనియుఁ జెప్పవలసివచ్చి తావియయ్యది పరిశీలనాభావజనితాభిప్రాయ మని తోచెడివి. ఎండువలనన రీతిరసుము సెప్పు పద్యము నందుఁ జాన్యభేదము లున్నను దరువాతి 88, 89 సంఖ్యలు గల పద్యములు 87 వ పద్యము నందలి “రీతోడి విరతి తలకొనఁదెరుగ” అను వాక్యము “గువడి” కాక రీతిరసుగనుచి బలపఱచుచున్నది. అనంతుఁడు చెప్పినదానికి నితరపండితులు చెప్పినవానిని క్రమముగాఁ జూపించుచు వాని దూరాపాస్తముచేయు నుదాహరణములను ధందోదర్శనమునందేయే చూపించెదము.

ఋ దు ౧ లు యతి.—

“అనంతుఁ డీయతివి స్పష్టముగా నీక్రింది పద్యములలో వాడేసించినాడు.

కం॥ విలస్పదుకారమును వ

ట్రులు విరమణ మొందు శౌరి ఋషులకు శిశ్వి
తులభు—దెసఁగ నీయేలకుఁ
దలపడి రీతోడివిరతి తలకొనఁదెరుగన్.

గీ॥ మును ఋకారమియేలతో నొనరినట్లు
చెందొకట యజాదశి కారణమున
ఘనలకొంబయి, స్వరల్ గారివిరతి
క్షప్తిలేదు శౌరి గుణావళిలకనగ.

కావి యప్పుకవి యీ యతులను గ్రహింపక పోవుటచేతను, ఋకారమునకు ఇతః, ఎ ఏ ల తోడను రి తలతోడను యతుల వాతఁడు చూపుటచేతను నీయనంతుని ధందోదర్శనములోని ప్రే పద్యము లిట్లు మాగ్న గావించఁబడినవి.

కం॥ విలస్పదికారమును మఱి

రిలలి విరమణ మొందు శౌరి ఋషులకు
అనియు—

క్షప్తిలేదు శౌరి గుణావళికి ననగ
అనియు నప్పుకవియనుననుసరించి మాడ్చు చేయఁ
బడినది.

విలస్పదికారమును వ

ట్రుల విరమణ మొందు శౌరి ఋషులకు
(అని పూర్వముద్రణము)

అనంతుఁ డీవడిని తా వాడేసించుటయే కాక తన భోజరాజీయమునందు దానిని వాడియున్నాఁడు.

సీ॥ గృహగర్భనిరక్షులు కొనివచ్చి భక్తిపూర్వక
ముగా (ఆ. ౪. ప 27)

భాస్కరరామాయణమునండి కొన్ని మాపు
చున్నాను.

1. కొనియల్ల కాల సేమి గృహమునకిరిగన్
(యజ. కాం. 1617.)

2. సురవదీ వీరులందిడియు శృంగములక
(.....2527.)

3. హూర్వాస్త్రు చంద్రాక్షకృత్త్రోగుభాసంజె
(.....1456.)

పాతములు మార్చినవి చూడుఁడు.

(1) పృథిని బగిల్చి బంగరపుఁ బింజలనుమ్మ.
అచ్చుపాతము 2015.

పుటక్రింది పాతము.
పృథిని బగిల్చి హేమయతు పుంఖశిరంబులు.

(2) పృథులత విష్ణుయక్రమము,
పెంపొనరింపఁజూచి.
అచ్చుపాతము.

పృథులత విష్ణుయక్రమముఁ జొంపిరివోవఁగ.
(పుటక్రింది పాతము 595)

—మడికి సింగన వాసిష్ఠరామాయణము—
తృణకజాంశంబు వజ్రమైత్రుండునట్లు,
(ఆ. ౪ ప. 280)

కర్తృత్వ వెలింగి వోదచుండు,
(ఆ. ౪ ప. 12)

—గౌరన నవనాథ చరిత్ర—
వోదరిదొప్పఁగదోగి భృతీరుప్పమాతీ (2.57)

నృపునితోనొందు గెన్నుమగాఁగఁజెప్పి
అహోబలపతి కాశించికళ్యాణము—
మృగుచైన చెతులు ముండ్ల పొదలు—

ఇన్ని ప్రయోగము లున్నను వేయొకరణ పాఠి జాతమున (91 పుట) వట్టులు విరమణ మొందు శౌరి ఋషులకు శిశ్విత్ (అముద్రితధంది) అని యిట్లు ఋత్వముతో గుత్వమునకు యతి చెప్పఁబడినది. కవి ప్రయోగములు దొరకనందున పరికొదని ముద్రణ ములో దిద్దివేసిరి. “అని యుండుట వింతిగవచ్చును.” అని శ్రీ విశుదహోలు వెంకటరావుగారు ధందోదర్శన ద్వితీయ ముద్రణ ఖీకలో వ్రాసిరి. రివడిని గువడియని నిర్ధారించుటకు శ్రీ వెంకటరావుగారు కొన్ని యనం దర్పి మైనయుదాహరణములిచ్చిరి. ఆయుదాహరణములు చూడగ నే మాకుఁ జాల ఆశ్చర్యముకలిగినది. అనం తుడు చెప్పిన పద్యములనుబట్టియాది మాకు “గువడి” గా

గా రివడిగా గవ్వలుచున్నది. పోనీ వెంకటరావు గారు ఉదాహరించిన పూర్వకవి ప్రయోగములందు 'గువడి'ని బలపఱచుటకు నెన్ని తెలియున్నవో చూడము.

(కూరగ్రస్తు నంధ్రాధిక్యత్రోగుబాహురై-త్విగ కణాంశంబు వజ్రమైతుండు కూ-కృ, త్వి-క్రు, అనునీ తెండు ఉదాహరణములు మాత్రమే వారి గువడిని బలపఱచు చున్నవి. మిగిలిన వన్నియు హల్ మైత్రి కుదిరినపుడు వట్టువసుడికి (కృ-త్వి) అనునవాని ఋకౌరములకు) ఉ డ ఓలతోడ మైత్రి తెలుపుచున్నవి. సరికంపుడు.

గృహ గర్భవిరహులు కొనివచ్చిధి క్రితార్థకముగా కలసి యుతి
కర్తృత్వము వెలిగి తోచుచుండు
(క) త్వి-త్ లకు యతి
తోడలి తొప్పగిడోగి గృతి గువ్వచూలి
తో-గృ లకు యతి.
మృదువైన చేతులు ముండిపొదిలు
మృ-ములకు యతి

ఈపైన మావినవర్చియు గువడిని తెలుపుట లేకుకదా. పై ప్రయోగము లన్నియు సంగీరించు వానిను గలదు. కొంప వానికి ప్రత్యేక లక్షణము చెప్ప వలసియున్నది. ఇత గువడిని బలపఱచునట్టి ప్రయోగ ములు ప్రయోగించినవాని పొరపడి యుండురని తోచుచున్నది. "కూర, క్రుంచు" అనునవి వట్టు వసుడి కలిగిన గూపము లనుకొని ప్రయోగించి యుండును. అట్టి పొరపాటు ప్రాచీనులు, అధునికులను పడుచుండి రనుటకు సందేహము లేదు. అందుచే ననంతరండు తన ఛందో దర్పణమునందు

"తెలుగు నందులేదు లలిఁగిండు ముత్తెగుచ్చె గ్రుమ్మెనాఁగ రేఖోమ్ము కాని".

అని చెప్పియున్నాడు "కూర" అను సంస్కృత పదమునందు క్రుంచు అను తెలుగు పదమునందు క్రొవడికొక వట్టు వసుడియని ధ్రువ నియుండురు. లేక అట్టి ప్రయోగములు వారలకు నమెయింపి యుండినవచ్చును. అందు కృ-క్రూలకు క్ర-క్రూలకు యతి మైత్రి వేసిరి. ఇత ననంతరండు ఛందోదర్పణము నందుఁజెప్పినది 'రివడి'యా? లేక 'విడి'యా? దానినిఁ బరిశీలించిము.

విలసదుకౌరమును న
ములు విరిముగ ముందు కౌరిముఖులకు శిశ్వ
లభుఁడవఁగ నీ యేలకుఁ
పఁగ రీ తోడి విరితి తెలకొన దెందుకా.

(ఛందో ప్ర. 8 అ. 87.)

ఈ పద్యమునందుఁ గొన్ని పొరపాటులున్నవి. వానిని ముందు సవరింపవలయును. నిరూధారముగా సవరించుట తగదు. ఆ పద్యమునందలి రూధారము తోనే వాని సవరింపవలయును. చివరి పాదమునందు "రివోడి విరితి తెలకొన దెందుకా" అని చెప్పబడినది కనుక "విలసదుకౌరము" అని యుండివలయును. ఇతఁ జెందినపాదము దాని లక్ష్యముగా నున్నది. అందు 'వట్టులు' అని యున్నది. ఆచార్యుని 'వట్టిల' అని యుండివలయును. ఈ మాన్యునబట్టి యాపద్య మిట్లాం దును.

కం|| విలసదుకౌరమును న
ట్టిల రీ విరమంబు కౌరి ఋషులకు శిశ్వ
ములభుఁడవఁగ నీ యేలకుఁ
దలపఁగ రీతోడి విరితి తెలకొన దెందుకా.

గీ|| తెలముగ ఋకౌరము యజాజ్ఞ శిశ్వి
గలుగు రేఫ యిత్యమునందుఁ గదసి యతికి
నటి రీకి నీ యేలతో నవ్యయంచు
నటి నత్రియంబు లే దది హల్లుగాన.
మును ఋకౌర మీ యేలతో నొసరినట్లు
చెందొకట యజాజ్ఞ కౌరగమున
ఘన లకౌరంబునుగను, లకౌర విరితి
కృప్తిలేదు కౌరి గుణావరికి నవగ.

అనంతరండు 'రివడి'ని యిన్ని పద్యములందు విరూపించి యుండినది 'రివడి' కాదు 'గువడి'యని చెప్పఁబూనుట మహాశ్చర్యము. "విలసదుకౌరము" అను 87 వ పద్యమునందు ఋకౌరము ముతో రివ్వము వడిపొనగుననియు రివడి యను పేగుతో నొప్పుచుండుననియుఁ జెప్పెను. రివ్వము ఋకౌరముతో మైత్రి చెందినపుడు ఋకౌరముతో మైత్రి చెందు ఇ ఈ, ఎ వి లు గూడ రివ్వమునకు యతి మైత్రి చెల్లవలసి వచ్చుచుండిగా "ఈ యేలకుఁ దలపఁగ రీతోడి విరితి తెలకొన దెందుకా" అని ఋవర్త ముతో మైత్రి చెందు రివ్వముతో ఇ ఈ, ఎ వి లకు యతి మైత్రి నిషేధించివాఁడు. దీనినిబట్టి దూడ స్వర యతితో సిద్ధించిన మైత్రిగల ఇ ఈ ఋ ఎ వి లలో నొక్క ఋకౌరమునకు మాత్రము రివ్వముతో మైత్రి కలదనియు, ఋకౌరముతో మైత్రి కలవయ్యెను ఇ ఈ, ఎ వి లు రివ్వముతో మైత్రి నొందివనియు స్పష్ట ముగా విధించినట్లు తెలియుచున్నది కదా. మఱి యింతియేకాక రికి వ పద్యమునందు నట్లు ఋవర్తముతో రివ్వము యతి చెల్లుటకును, ఇ ఈ, ఎ వి లు రివర్తముతో జైల్లక పోవుటకును పోవుచు కూడ వక్కాణించి యున్నాఁడు. చూడుడు.

గీ|| తెలముగ ఋకౌరము యజాజ్ఞ శిశ్వి
గలుగు రేఫ యిత్యమునందుఁ గదసి యతికి

నటి కీసీయేలతో నవ్వయించు
నటి సత్త్వింబు లేదని హల్లుకాన
ఛందో. ప్ర. ఆ. ప. 88.

సంస్కృత వ్యాకరణములో “ఇకోయగచి” అను నుక్రియచేరి ఋకారమునకు రవ్యము వచ్చును. అట్టి యాదేశ క్రియ వచ్చిన రవ్యము ఇకాంముతోఁ గూడి ఋకారముతో వైత్రి నొందుచున్నదియై, నటి ‘రి’ హల్లుయనను ఋకారమును రకాం సంబంధ ముచే హల్లునునను. కావున ఋకార రికారములకు ప్రతిబంధక మేమియు లేదు. ఇ ఈ, ఎ ఏ లు అచ్చులు, రివ్యము హల్లు. అనుటచే వ్యాదేశభావముగాని వాచాత్రియముగాని లేదు కనుక రికి ఇ ఈ, ఎ ఏ లతో మైత్రి చెందునట్టి సత్త్వింబులేదు. అని విప్లవముగా నిరూపించి యున్నాఁడు.

ఇతః 89 వ పద్యమునందు వివరముగా రెండు పాదములందుఁ జెప్పి వాఁడు. ఋకారవ్యలో అవత్రిమే యుండుటచే స్వరయంతిలో ఋకారము ఇ ఈ, ఎ ఏ లతో మైత్రి నొందినను ఇప్పుడు రికార వ్యలో యాదేశ సంబంధముచే హల్లుయు పొందుటచే రికి ఇ ఈ, ఎ ఏ లతో మైత్రి లేకపోయెను. అని పునఃపునః స్పష్టము గావించియున్నాఁడు. కావున ఈ సంబంధ మెల్ల ‘రివదే’ ది కాని ‘ఇవదే’ కి మాత్రము సంబంధములేదని తెలుచున్నది. ఇటు అనఁతుండు రిని ఛందోదర్శకమునీడని ‘రివదే’ యని ఘంటాపథ ముగాఁ జెప్పియుండు పండితులు కొందఱ అత్యాది ‘ఇవదే’ అని యెట్లు చెప్పియుండిరో బోధపడకున్నది. పండితులు పరికించుటగాక.

పాణిని ఇతర వైయాకరణులు శ్రీ పరాశరం గోపాలకృష్ణమూర్తి

భారతదేశమునం దుద్భవించిన మహా మేధావులలో పాణిని యొకఁడు. ఇతడు కనీసము రెండువేల మూడువందల సంవత్సరముల క్రిందటి నాడయియుండు నని చారిత్రకుల కథనము. పాణిని రచించిన యహ్వా భాష్యమువలన నంతకు బూర్వము ప్రచారములోనున్న యొందఁడ వ్యాకరణాదులు గతార్థములనుబట్టి నానక విస్మృతిపథమునుబట్టి వ్రాయెడిది. “శ్రుతేఽపకతే చో నా ప్రమాణాత్ పాణినిం స్మరేత్ ” సంస్కృతి భాషాం దేజీని యపకతముగా (బహువిధమున వివిధము) బలికినను దిద్దోపనిష్ఠితీయి పాణినిని స్మరింప వలయునట. గీర్వాణభాష్యచే నింతి యధికారము

నచిరకాలములో నే యానుహతుహుండు సంపాదించెను. ఇతివిషిష్టులు వచ్చిన వరకుచి పరింజలి మున్ను నై యాకరణు నిరసి మార్గము నే యనుసరించుటయే నిందుల కొక కారణము.

అనాదియును గీర్వాణభాష పాణినియు. సంస్కృతమై సంస్కృతమిది సంస్కృతియవం బృహద్యావకు నెరియి యాభ్యాసములలో వాచా సమ, గమన వ్యాకరణమును రచించిన పాణిని మహా నిజముగాఁ బరిపూర్ణుఁడు. ప్రపంచములో మఱి యే భాషకు నిట్టి విద్యవము సంక్షిప్తమునకు వ్యాకరణము లేదని తిట్టలు చెప్పుదురు.

అబ్బాక్షర మనంద్రిగం శివ్యోత్తముఖి! అస్తాధి మనవద్యంద మూర్తీ శాత్రునిదోవిను
అను నుక్రియలము బాణిని నుక్రియల యథాక్షరముగ నవ్వయించును.

నుక్రియలో నేక మాత్రోచ్ఛారణముఁ దగ్గింప గలిగినచో వైయాకరణులు పుత్రోత్పాదమును బడయునురంట. అట్టిరీతి పాణిని తిం యహ్వాభ్యాసా నుక్రియలలో బహ్వాక్షరము లయిన యితర వైయా కరణుల నానుభేదములను గ్రథియించుటలో బహుశః ప్రయోజనము నే యాకాంక్షించి యుండును.

అహ్వాభ్యాసని శిష్యులలోఁ బాణినికి రెండు తాత్పర్యములు గలవని భావ్యాది గ్రంథకర్తల సిద్ధాంతము. అందు మొదటిది తాను చెప్పినపదములు లక్ష్య సాధకార్థాగోకములయి యుండవలయు ననునది. రెండవది తిం చే విర్తనమును నానుభూత్రికల గ్రంథము యొక్క పారాయణముచే నదృష్ట ఫలము లభించు ననునది. “.....తన క్త మికోయగచితి న్నాక్షే భాష్యే సామర్థ్యయోగా న్న హికించిత్రి. పశ్యాన్ తాస్త్రీ యదన్యకం న్యాదిగి. కించిద్వహ్వాహ్వావత్. కించిద్బృహ్వా ద్బృహ్వావత్. సర్వభాషాన్యకం న కించిత్రి తిద్ధః.” అని శిష్యులుండు ప్రారంభించునచే వాద బడెను.

కావునఁ బూజ్యులగు నా పూర్వవైయా నానుగ్రహణమువలన మతాంతర సంగ్రహణము తిన్నా మోచ్ఛారణమువలన నదృష్ట ఫలమును పాణిని తాత్పర్యము. ఈ విషయము నే ధిక్షా రుండు “అపిశిల్పగ్రహణం ప్రాజ్ఞార్థం”, “సేవకగ్ర హణార్థం”, “గాలనగ్రహణం ప్రాజ్ఞార్థం”, “గ్రహణం ప్రాజ్ఞార్థం”, ఇత్యాదులచే వెల్లడించెను

పాణిని తిం యహ్వాభ్యాసలోఁ పదిముంది వైయాకరణులను స్మరించెను. అందు నుక్రియ